

49.336

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TELEKES BÉLA

FEKETE GÁLYÁN

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1936.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

171. 171. 171.

TELEKES BÉLA

FEKETE GÁLYÁN

VERSEK

ÉS

RÁKÓCZI

DRÁMAI KOLTEMÉNY

BUDAPEST, 1936.

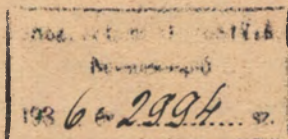
OSZK

Országos

Könyvtár

49356

A szerző kiadása.

Kellner Albert könyvnyomdája.

A nevenincs virág

Sehol virágos táj a földön

Nem ismeri.

Nincs tudós, aki tudna róla,
Nevet senki nem adhatott neki.

Én — ős, nagy titkok megbűvöltje

Rég ismerem.

Kisfiú voltam, hogy elem nyílt —
Egyetlen egyszer, csodás színesen.

Színt, olyat, sohsem láttam addig,

Sem azután.

És tudom, nincs is... Álmodás volt,
Még nem több akkor, álmokép csupán.

De óh, emléke!... Mily valóság

Hatalmasabb?

Nőtt égig... Napom lett... S ki tudja,
Álmom virága hol s mifajta nap?

Ki itt mindennek nevet osztasz,

Óh. Föld fia,

A végtelenség névtelenné
Előled még hány titkát rejt ma?

... Van olykor bűd, hogy nem tudod, mi —

És lel öröm —

S nem tudod mért... Őt Nevenincsnek
Ily bűm nevezte el s ily örömöm.

Most — életemnek itt az estje

S jön éjszakám

S hogy az az álmom mit jelentett,
Csak most, most érzem, látom igazán.

Óh mint álmodtam mennyi szépet

Itt ébren is!

Mennyi legszebbet, ami nincs itt,
Hol minden más csak vesztő vészbe visz...

Rám bög a mai hős valóság:

Ej, csitt, bolond!

Amit te imádsz, lehetetlen!

Lásd, tönkre saját hited átka ront!

... Óh ti édes, meg nem valósult

Szent álmaim,

Az a virág mind, mind ti vagytok,
Mind semmik most a nincsnek tájain...

De nincsből vanna leszteek egykor
 Uj végzetem!
 S oly könnyen tán, mint nevenincsből
 Virágomnak lett neve hirtelen . . .

Síromra ha nem szállnak is majd
 Áldó imák,
 Sebaj! Szivemből, roncs szivemből
 Szép virág nőtt — a Nevenincsvirág.

Áldás

Megáldok minden-minden kis helyet,
 Ahol együtt voltam valaha is veled.
 A házat, melynek küszöbén először láttalak . . .
 Oh, benne mindig-mindig boldog-boldog párok lakjanak.

S ahol első fészkiünk áldott rejtekén
 Már együtt lestük, mit súg ezernyi remény,
 Soha szív, soha ott ne csalódjék! Oh, sem ott, sem egyebütt,
 Ahol aztán bárhol is éltünk s bármi édest, bármi keserűt.

Oh mennyi áldás ezen a városon!

S még hányon, amerre multunk árnya oson.

S hány kis falu csöndjén s erdők, s mezők útjain, úttalanán!

Ha megfogam. . . Oh, ami szép s jó, mind csak ily áldás

szent foganása talán.

Akik egymást ezen a földön így szeretik,

Ily áldást mondanak és az teljesedik . . .

S csupa ily szent áldás fényén feslik minden új kikelet . . . .

S még Észak örök jegén is az éleszt bíborrózsás fényligetet.

A Hajnal Fia

Vén, roncs szobor . . . Sok ezer éve áll . . .

Volt, hol nem volt — volt egyszer egy király:

A Hajnal Fia, életsugaras,

Hús-vér valóság . . . Az ő szobra az.

Ős csoda: amint a nap megjelen,

A köemlék megzendül hirtelen . . .

Zengése hajnalt köszöntő ima —

Mintha dalolna a Hajnal Fia.

Csak pár sóhajnyi zengés az egész,
 De olthatatlan, örök epedés:
 Kelő nap, a Te fiad vagyok én...
 Hittem, mindenkéül üdvé itt a fény
 S ki úgy akartam jót mindenkinek,
 Megöltek engem kapzsi irigyek,
 Kiknek fény is csak más vesztére kell, —
 Szoborrá öltek... Támassz végre fel!

Csak pár sóhajnyi zengés az egész,
 És vége, amint a nap szertenéz
 És látja mind e földi tájakon
 Fényért mint küzd gyöngeség s hatalom,
 Mind egyaránt mint dicsőítgetik,
 De képe ép csak cégérük nekik!
 Szent fény nevében küzd, vív csupa vak
 S egymásra irtó éjt borítanak.

És mégis, mégis minden hajnalon
 Megzendül az a sovár fájdalom.
 Mit csend, mit számum, mit zefir neki!
 Őt csak örök napkelte zengeti.
 ...Mint Memnon szobrát a nap, a kelő
 Daloltat engem örök szent erő...
 Ti, vakon egymást irtó emberek
 Élőholtta hiába öltetek!

Bármint dúl éjvak lelkek kora ma,
 Eljő majd, el a naplelkek kora.
 Hatalmuk nap lesz és nem zivatar...
 A nap magának semmit sem akar.
 A nap csak ad s úgy lesz mindenki nap
 S mert ad mindenki majd, mindenki kap.
 Elomlok én, a zengő, pusztá rom.
 De testet ölt napimádó dalom.

Ének egy koszorúróól

Babérja még zöld volt... S az arany
 Betűk a szalagon
 Még csillogták nevemet... De magam
 Hervadt-fakón, únott-komorán
 Csak néztem: micsoda lom!
 Fény, taps, diadal, jutalom —
 A költő ünnepe rég odavan
 S emléke, babérja — lom.

Rontó, álomtalan éjszaka volt,
 Sivár, ihlettelen.
 Bevigyorgott kis szobámba a hold:
 Dalold el bánatodat, no, dalold!
 De eszem nem járt rímeken...
 Dal itt ma nem terem,
 Dal e szívben, amely már szinte holt,
 Tán sohasem is terem.

Akkor — mint szirtre hajótörött —
 Ide úgy vetődtem én.
 Nagy álmaim gályája fölött
 Már összecsapott a tenger, a köd —
 S kicsi vágyak tar szigetén
 Itt lestelek, új remény —
 Faluvégi tanyán, zöld fák között
 Hű édesemmel én!

Az volt az első éjszaka itt.
 Fáradtan aludt a család
 S én ölvé a vágyat, amely romlásba vitt,
 Bogoztam a holnap gondjait...
 Uj, más tusára hát!
 Dalok, jóéjszakát!
 Babérkoszorúm, mit érsz ma, mit?!
 Taps, hír, jóéjszakát!

Dicsőség, léha volt ünneped!
 Csak a köznap dolga dicső.
 A mindennapi kis kenyeret
 Ényéim elől már el nem eszed,
 Te csalárdul hitegető!
 Uj hit tölt el s új erő.
 Én újra kezdem az életemet:
 A köznap hí, a dicső.

Uj nap... S kitártam ablakomat:
 Üdvözlégy, új napom!
 Künn hajnalozós parasztsapat
 Az élet ős ugarára haladt —
 Csupa friss erő, bizalom...
 S megálltak hallgatagon
 A sövénynél, lenn, az ablak alatt,
 Benéztek hallgatagon.

Majd szólt az egyik: Nini, koszorú!...
 S az út parasztjai
 Csak összesúgtak — és csupa bú,
 Csupa részvét volt szavuk, a szomorú:

Itt meghalt valaki! ...
 De a szél, a hajnali,
 A babérra — láttam, — kacagva fú:
 Most éled itt valaki!

Szemek

Csak elhomályosuló, könnyes szemet ne látnék!
 Keresem a legfénylőbb, vigaszos szemeket.
 „Mi búsít?” — szól ki engem szerelmesen szeret...
 S csókol... S fénylő szemében egyszerre ott az árnyék.
 És hallom: „Isten engem mért is adott neked?”
 Mily könnyű is lehetne nélkülem életed!
 Miattam öl ezer gond... Meddig bírod? Mi vár még?”
 S szólok: „Bízzál s ne csüggedj! Halld, kicsikéink hangja...
 Hogy újjongnak a kertben! Mily vígak s boldogok!
 Gyertek csak!... No, mi újság?” — S szemük, csillog, ragyog.
 „Szomszédék kisfiának a nevenapja van ma...
 Kis lovat kapott, élőt... Nem jár többé gyalog...
 Ugy-e apám, hogy én is, — én is, — én is kapok?...”
 S szólok: „Talán... majd egyszer...”
 S már szemük fénye halva.

Hajh-hajh! Bár lenne egykor nagy sorban paripátok!
 Csak majd afféle hirhedt szárnyas ló ne legyen,
 Aminőn én száguldok poklok, mennyeken —
 Zsákmányért, mely e földön hiú lom: dalok, álmok!
 Egy-egy arany a vérdíj... de édes istenem,
 Hány álom, dal egy élet?... Verseim! Életem!
 Néz-, nézhetett-e már szem könnytelenül reátok?

Nézett. Ó hogyne! Fenkölt, kegyelmes főhatalmak
 Hány kegyesen megértő, mosolygós bókja ért.
 Hány ily fickó vigasztalt, osztván olcsó babért:
 „Hiába! Magyar költők csak koldussorsba hálnak!”...
 S mimelte honfibúját — ahhoz pompásan ért —
 S hatalmának hizelgő hitvány szolgálatért
 Aztán százezreket szórt pár szélhámos bitangnak.

És láttam s egyre látom idő s tér távolán át,
 Rám könnytelen-borúsán hány más szem is mered
 Hogyan zavarosítja irígység, gyűlölet —
 Vagy más iszap... De szívem, ezeket sohse bánnád.
 Csak ne kellene látnod a sok könnyes szemet,
 Mikben az öröm is sír s vádol a szeretet...
 Ne látnád a leghívebb szemek elborulását!

Oh könnytelen gyönyört én még kinek is szereztem?
 Se magamnak, se másnak! — S szerezhetnék talán?
 Várj, várj még, — hátha kár volt, bússzemű, ősz apám,
 Már elsiratnod engem!.. Még küzdök csüggedetlen!
 Hátha nézhetsz talán még vígasztalódva rám.
 Biztatnak jelenések... Egy-egy nagy éjszakán
 Holt édes anyám éled — s néz fénylő szemmel engem.

Igaz, igaz, hogy az még az a szem, az a fényes,
 Mellyel minden reménye nézett még rám, vígan...
 Mikor szép május napján így áldott: „Kis fiam,
 Hat éves vagy ma, Isten adná, hogy szépen élhess...“
 Akkor látott utólszor... Halt csalódástalan...
 Azért néz szeme most is oly fénylőn, boldogan,
 De jaj, ha Ő is élne!.. Minden, minden sötét lesz.

Oh csak homályosuló, könnyes szemet ne látnék!
 De minden szem úgy néz rám, mint haldokló beteg.
 És még ha nem is ösmer, titkos gyász ejti meg.
 S köröttem egyre zordabb és rémesebb az árnyék.
 Egész világ egyetlen nagy szem, bús, csüggeteg...
 S mintha elbúcsúztatna — s én csak megyek, megyek...
 Mintha elhagyott volna már az is, ami vár még.

Csak pénzt ne...

Csak pénzt, csak pénzt ne kérj az emberektől,
 Azt ők nem adnak szívesen.
 Fölajánlják inkább vérüket, éltüket érted,
 Csak pénzt ne kérj, a pénzüket ne kérjed...
 Oh pénzed mindig-mindig elég legyen.

S ha semmid sincs, az a nincs is elég legyen majd!
 A semmi lesz akkor a mindened.
 Jó tőke az is! Még épp vele boldogulsz tán,
 Hajthatsz dúsaknak hasznót nagykegyű munkán...
 Nyereségükből majd jut éhbér neked.

Ki bánja, mint öl téged, amid hiányzik?
 Ha temérdek arany, ha pár garas;
 Tán orvossága édes betegednek,
 Tán egy szál rózsa, amelyet nem vehetsz meg —
 Vagy mód, hogy egész világnak üdvöt arass.

Lehetsz dúslelkű, lelked kincse semmi.
 Pusztúlsz, ha pénzed nem elég.
 Csak lelkesítsen balga dicsők suta sorsa!
 Lesd: ami őket megmenthette volna,
 Mint játsszák el egy kártyán dús herék.

S legcifrább tréfa: ha pénzed s mindened van,
 De jó szíved is! ... Jaj, jaj, te szegény!
 Ha pénzt nem úgy adsz, hogy kaphass többet érte,
 Rámegy az a minden hamar a jószívűségre...
 S majd élsz — erkölcsi támogatás kenyéréen!

Nincs, nincs feltettebb kincs a pénznél
 S pénzé a legfőbb védelem.
 Szabadabb zsákmányúl veszhet maga az élet...
 S aki embert ölt, még megbecsülten is élhet,
 De aki pénzt lop, örökre becsstelen.

Pénz, mily szép, mily jó volna nélküled élni!
 Pénz, életigérő gyilkosom,
 Minden tenélküled él, csak az ember a szolgád!
 Óh mint útállak s óh jaj, mint szorulok rád!
 Hatalmadat, pénz, de meg is átkozom.

Arckép

Lim-lom írások, vén papírosok közül
 Egy fakó fénykép is előkerül.
 Diákkori emlék... Felemás poézis...
 Harminc s néhány arc... Köztük az enyém is.

Csupa pelyhedző bajuszú legény
 Iskolától-búcsúzás idején.
 S közöttük ősz professzorok közepén...
 Rég volt. Egymást elfeledtük mi régen.

De most — egyszerre — iskolaszag! —
 Feléled egy-egy név, éled egy-egy alak...
 S ez én voltam hát... Furcsa, fránya emlék!
 Mintha ma is még az a fiú lennék...

S ahogy villószik lelkem előtt a mult
 S már minden színre kap, ami elfakult,
 Jön á-bé-cés kis lányom, az édes...
 Mit nézegetsz apám? Miféle kép ez?

Ölembe kapom. No, rám ismersz-e hát?
 Diákkorában milyen volt apád?
 S ámulva tekintget szerte a képen...
 Csönd... Nagy évek, most vénölük meg, érzem.

És sorra nézi az összes arcokat.
 Az enyémen szeme meg nem akad.
 Rámondja: Ez sem! — Tétovázva végre
 Rámutat egy arcra, de nem az enyéme.

Ez a legszebb! — Mondja s néz mosolyogva rám,
 Nyakamba borúl. — Ugy-e ez voltál apám?
 S felelni sem enged, úgy csókol becézget...
 Megszomorítsam? — Féltreteszem a képet.

Hej, az a fény...

Örök nyár pálmás földjéről regéltek,
 Ti világjáró, boldog vándorok.
 És ösztökéltek: Menj, örülj a fénynek,
 Oh majd a te nagy búd sem háborog.

Pálmás örök nyár tündöklő világa
 Lesz lelked is, ha útag arra visz;
 Ott úgy öltöznek bűvös ragyogásba
 Az évezzerdes márványromok is.

Csak hallgatom a csábító beszédet —
 S száll lelkem... De más táj, amerre jár:
 Zord észak bérce egykor fényben égett...
 Hej, az a fény! Hej, az a régi nyár!

S ott állok újra... Emlékek királya...
 Mily napkorona! Alkonypírpálást!
 Pálmás örök nyár, minden ragyogása
 Nem bűvölhet rám ily fényes varázst.

Mert ott szállt el a boldog perc felettem,
 Amelyben ég s föld legszebb volt nekem.
 Már azt az üdvöt régen eltemettem,
 De az a fény, még felgyúl lelkemen.

Csábíthattok ti pálmás délvidékre!
 Gyúlhatnak fényre ott márványromok!
 Hiába a föld minden színe, fénye...
 Nincs más fény, csak mely a szívből ragyog.

Mindennap előlről

Mindennap előlről kezded a harcot
 Az élet kapzsi hatalmaival.
 S mindegy kapnod vagy adnod a sarcot,
 Fölér vereséggel sok diadal!
 Óh sírva jöttél te a világra;
 Csak álom csalt ajkadra mosolyt...
 Kicsi életed első könnye, siráma
 Mily veszteséged panasza volt?
 Nem csalt-e már az a vágy, a kesergő,
 Mely most is epeszt mindannyi tusán?
 Sírtál, ha epesztett az anyaemlő
 És sírtál játékért azután...
 S nem üzted-e épp oly vággyal a lepkét
 Mint lested később csókra a lányt?
 S szintúgy nem hajszol-e most szíved, elméd
 Száz férficélt is — lepke gyanánt?
 Egy játék, egy harc: örök a kezdet
 S harcod ha mélybe, magasba ha visz,
 Épp csak halkabb lesz egyre keserved
 Épp csak halkabb lesz örömöd is.
 Rogyhatsz magadba, mivel se törődve,
 Ha célod már mind éjbe borult,
 Dólhatsz, hiába dólsz pihenőre,
 Tör rád ezer emlék, zaklat a mult.
 S vén arcodon úgy ül könny s mosoly újra
 Mint gyermekarcodon ült valaha
 És ahogy az ifjui tünt el a multba
 Ugy tűnik a vén is tova, — tova!
 S ha egyszer örökre eltűnik arcod,
 Testeddel, hiszed-e, hogy elnyughatol?
 Nem kezdesz-e újra valami harcot
 Vad, dőre harcot — Isten tudja, hol?!

A sötét arcok...

A sötét arcok de megsokasodtak
 És gonoszság mint sandít mindenütt!
 Csata mezőin kelt hiéna-korszak —
 Rontásod rám is tán pecsétet üt?

De mily redőtlen-síma még e homlok,
 Mily nyugodtan néz rémeket szemem...
 Mintha még azt sem tudnám, mik a gondok,
 Mintha már nem is várna gyötrelmem.

Pedig — van-e, ki sorsomat megérti? —
 Mily más sor az, hogy ily erős vagyok.
 Óh megtanultam élni, — holtan élni...
 Mert csak halottak ily hatalmasok.

A fiatal, szép, daliás halottak —
 Mit bánják: ágyú vagy sakál ugat...
 Rám hagyták, — ahogy mindenről lenmondtak, —
 Örök halotti mosolygásukat.

A sötét arcú élők korszakára
 Így mosolyog tízmillió halott...
 Fájt meghalniok, de aligha fájna,
 Hogy meg nem érték ezt a korszakot.

Érhet szerencse, én már nem ujjongok,
 Remények vesztét meg nem könnyezem...
 Homlokom sima mint halotti homlok,
 Szemem nyugodt mint nyílt halotti szem.

Még meddig?...

Még meddig e céció, e pártos tusázás?
 Óh kinek a bűne, hogy e harc el nem ül?
 A romba dőlt hon vert népe lármáz?
 Így akarna jobb sort, ily esztelenül?
 Dehogy! Az némán nekidőlt a robotnak...
 Honmentésre kelt urak marakodnak!

Urak? Talán a nemzet színe-lángja,
 Kiket rég becsül népük s a világ?
 Beleőrültek tán honuk bajába?
 Az ő vitáik ez őrzöngő viták?
 Dehogy! Rég csend ül sírján bölcs nagyoknak...
 Más urak, öklös hetykék marakodnak.

Mindegyik nagy-jó urunk akarna lenni,
 Ország-építő, népboldogító.
 S mit bánja, hogy ahhoz tudása, ereje semmi!

És száz bajunkból úgy lesz millió!
 Hajlékaink sötét, rideg, éhkoppos odvak...
 S bajszerző urak uralmon marakodnak!

Nem borzong-e a por a Muhi pusztán?
 Mohács mezején nem izzad-e vért a föld?
 Óh, hány mai khán vigyorog, hány mai szultán.
 „Hajrá, magyar, csak öld magadat, öld!
 Nem támadsz föl már, ha most sírba doblak!...
 S magyar urak mégis csak marakodnak!

Gépek dalolnak

Gépek dalolnak, gépek milliói
 Kacagva zúgó diadaléneket:
 Nagyúr, ember, meddig még az uralkodósi?
 Még meddig bírsz oly hetykén áltatódni,
 Hogy mink vagyunk rabszolgáid neked?!

Óh nagyakarású, kis, puha féreg,
 Csak orozd vaserőnket, az önfeledtet, orozd!
 Óh dolgozunk tehelyetted mink, a gépek,
 De hiába minden hasznod a temérdek,
 Csak gondot idéz rád, milliószorost.

Már fortélyharcodat is csak fúlva győződ!
 Hej, jut-e az első finta eszedbe még?
 Az első kis emelőőrúd! Óh csupasz őszöd
 Nagy öröme rajta de magasba vetődött!
 És jut-e eszedbe az első kis kerék?

Mikor érzed már, mint tör kerékbe a sorsod,
 Ha gépsas visz, ha taligád nyekereg —
 S ha a csillagok összes titkait is leorzod,
 Mint tépnek majd szét hitvány, kicsi roncsot,
 Egymásba marni unó fogaskerekek?!

Csak hallanád, mit zúg az egek remegése!
 Csillagmiriádok gépe mit dalol!
 Mint dörgi magának az Istennek fülébe:
 Mily rabtartónak vagy te rab cselédje,
 Hogy csak rabságon uralkodhatol?!

... És gépek üvöltő szörnyű dalába
 Belésikolt szívem: Én más dalt dalolok!
 Nem vagyok-e én is gép? S nem vernek-e láncra? ...
 De — gépek — én tudom, Istennek mi a vágya:
 Hogy mégse legyünk, ne lehessünk soha rabok!

Akár gondolnak az alkotóitok Rá,
 Akár nem, agyukba titeket Ő teremt.
 Tökéletesít szabadító szent hatalommal
 S hogy erőtkön ember az embert ne zsarolná.
 Ti majd kiöltök minden becstelent.

Óh gépek, sohse tökéletesülne a földön
 Épp az, ami Isten legszebb gépe: a szív?
 Ha világok egész sora mind csupa börtön,
 Túl rajtuk, lehet-e, hogy ne tündököljön
 Szabad élet üdve, mit Isten a földre hív?!

Csak körbe-körbe...

Csak körbe-körbe untalan
 A szörnyű taposó malomban!
 Kör... nulla... semmi! — Vágy hiába lobban,
 Rabmillióknak csak ily útja van.
 Más út? Ó, hogy érték lehess,
 Taposó malmok árva népe,
 Jut, mint számsorban szám nullák elébe,
 Eléd is út s hajh, nemcsak egyenes!
 De mennyi könny ez s mennyi vér!
 Rabmilliók, mit ér tinektek
 Ily érték? S kik csak ilyenné tehetnek.
 A rabtartóknak is ugyan mit ér?
 Ember, föld, hold, nap, csillagok,
 Örök kerengők, jaj miért van,
 Hogy mind e csupa számtan, csupa mértan
 Világ törvényén örök kín sajog?
 Jóvá a rossz, széppé a rút,
 Óh, soha, sohasem lehetne?
 Hejh, egyenesülj egyszer végtelenbe,
 Mind, mind te sok kör, nulla, semmi út!

Lélekvesztőn

Két messze part között —
 Vakon, vak küzdelemben
 Még meddig kell kerengnem?
 Két messze part között —
 Erőm beh megtörött!

Lélekvesztőm, te roncs,
 Már engednélek áldva,
 Hogy elmerülj az árba...
 Lélekvesztőm, te roncs,
 Vesztedbe mégse ronts!

Mi lenne sorsotok,
 Tinektek, kik szerettek,
 Bús útján végzetemnek,
 Mi lenne sorsotok,
 Ha most leroskadok?

Vakság csak rám borult,
 Ki mindig napba néztem...
 Vakító szent tűzében
 Vakság csak rám borult...
 Az én jövőm: a mult. —

Hiú emlékezés, —
 Mily útra vitt reményem:
 Kikötni csoda-révben!
 Hiú emlékezés!
 Uj bűnbe ne igézz!

Ti, gyöngé, hű szívek,
 Nincsenek csodarévek!
 Óh sohse feledjétek!
 Ti, gyöngé, hű szívek,
 Csak partot érjete!

Napot látok vakon
 Ez a vágy napvilágom!
 Győznünk kell a vad áron!
 Napot látok vakon.
 Lelkemben ég napom.

Hollandia

Hollandia! Hol most magyar gyermekeknek
 Vendégotthont ad emberszeretet —
 S ha rom hazájok sorsán keseregnek,
 Bölcs bizás jósol új, szép életet —
 S hogy pusztá tűzhely, koldus kárhozat
 Emléke őket már most se kínozná,
 Az elvéznult kis halvány arcokat,
 Ápolja boldog bőség telt pirossá, —
 Hollandia, Isten áldjon meg ezért!
 Soha ne érjen oly sors, amilyen minket ért.

Öh, téged már ily balsors nem is érhet,
 A te erőddel világvész se bírt.
 Ugy állott őrt fegyverrel bölcseséged,
 A kettős elv, mint egy-egy parti szirt:
 Erősnek lenni s kit sem bántani!
 Erősnek csak azért, hogy ki se bántson!
 Ezt értsék meg fiaink vágyai
 Ott, a megkímélt, áldott viruláson!
 Hollandia, egyre nőjön szent erőd!
 Hajoljon meg minden nép a te példád előtt!

A te példád... Öh voltál te is egykor
 Pártos, viszályos, gőgös és hukott...
 Nem hullt öledbe ez a mai szebb kor,
 Keserves volt kivívnod, te tudod.
 Mint a tengertől szerzett földedet
 Gátcsodák védik, ár hogy el ne nyeljen:
 Csodákat művel igazságszereteted,
 Az épít gátakat emberi düh ellen,
 Hollandia, gátak örökharcú hona,
 Igy küzdjön minden polgár és minden katona.

Lássák fiaink, mi a hangya-munka
 S a kővájó vízcsepp türelme mi!
 Kalmárlelkűnek csúfolt néped útja
 Mily hősi!... Nagy s kis ügy mily egy neki!
 Mert mindenében ott becsülete...
 S ha kell, egész világgal küzd meg érte,
 Világtipróknak szegül ellene,
 Sem kegyre nem hajt, sem fenyegetésre...
 Hollandia, tiszta lelkű férfiak
 Lelkiismeretének szép hona, áldalak!

Óh, balsorsunkban vigaszt, segédelmet
 Áldoz más nép is... Nem hizelkedünk.
 Szivök tán fénylőbb lánggal is melenget,
 De jobb példát egy sem adhat nekünk.
 Jelenünkhöz csak a te multad fogható
 S a te jelenednél tisztább fényű nincs ma.
 Te oktass a szent gondra, te bölcs, te jó,
 Mely ezt a roncs hont éppé szabadítsa!
 Hollandia, gondokon edzült nemzeted
 Nagy harcra erősítsen kis magyar lelkeket!

Fontoskodónak, zordnak, kicsinyesnek,
 Önzőnek csúfolt igaz értelem,
 Ki a bénát nem mankón segített meg,
 De gyógyítod, hogy újra ép legyen, —
 Rideg arcú, hő szívű szeretet,
 Taníts szigorún szeretnünk magunkat!
 Taníts meg egy rab, béna nemzetet,
 Ős bűnein mily boldoggá okulhat.
 Hollandia, boldogabb hon van-e ma
 Tenálad?... Egykor lesz egy: a magyarok hona!

Mi, elvesztői ősi szép hazánknak,
 Rokkant bűnbánók, bízunk még mi is.
 A te példádat nézzük s tiszta vágyak
 Hatalma mindjobb s szebb tettekre visz!
 Hollandi földről magyar gyermekek
 Ha visszatérnek, meg ne szégyenüljünk!
 Lássák, munkánkat mint kezdtük mi meg
 S ők mint folytassák! E hit legyen üdvünk...
 Hollandia, legszebb ajándékok ez!
 S hálánk új, ép Magyarország örök hálája lesz.

Uccák során

Óh, régi, kedves, szép találkozások!
 Te, sok-sok meghitt víg, meg bús alak...
 Hová tűntetek? Vajjon merre jártok,
 Akiket rég oly gyakran láttalak.

Uccák során, sok új, sok régi uccán,
 Köszönt, óh, most is sok-sok ismerős;
 Sőt egyre több... Jaj, nevöket ha tudnám!...
 De útunk mindig szörnyen sietős.

Akikkel rég nagy célokért epedtem
 S oly sok szép álmot szőttem, itt vagy ott,
 Már hány jó bajtárs nem jár e tömegben . . .
 Számlálom: ez is, az is már halott.

Lelkemben még megcsendül hangja soknak
 S kezökben érzem újra kezemet . . .
 Óh, erősebbek élőkénél a holtak
 S felém mindegyre több árny integet . . .

Jaj a szívnek, min meggyűlnek az évek,
 Hogy azt a kort is még megérheti,
 Amikor már csak a halottak élnek
 S az élők már mind halottak neki.

Holdfény

Lejt fénylőn fenn az égen a hold . . .
 Szeretők szeme, nézed-e még?
 Holdtölte lesz, holdfogyta volt. . .
 S ha sötét, ha fénylik, ő maga holt.
 Jeges arcán már csak a nap tüze ég.

Csak a nap, az örök hű mennyei láng!
 A hold csak tükre neki,
 Hogy idevetődjék sugara ránk,
 Még akkor is, ha főd éjszakánk,
 Hű csókja tüzét a holdra veti.

Óh, emberi szív, akárcsak a hold,
 Hol fénylő, hol setét, —
 A fényt, amit Isten rádpazarolt,
 Hova tükrözöd? Ő milyen éjbe-omolt
 Világnak küldözi szeretetét?

Oh, mennyi bűnöm...

Óh, mennyi bűnöm, mennyi nagy hibám van!
 Ily gyarlón hogy még élek: mily csoda!
 Mi véd? Tán, hogy ártani sohse vágytam?
 S a nekem ártót nem bántam soha?
 Nyomorúságok, megpróbáltatások,
 De erőssé, de dússá tettetek!

Hogy minden baj közt csüggedetlen állok,
 Az egyedül csak a ti művetek.
 Nélkületek még talán ma se tudnám,
 Csak hihetném, hogy van Gondviselés.
 Óh, lélekvesztős életemnek útján
 Mindig megmentett még egy égi kéz.
 Ámulva látom, mi készült s mi történt,
 Ezer veszély im hogy megsemmisül.
 Ti mutattátok meg nekem a törvényt,
 Mely él és ítél könyörtelenül.
 Ha egy-egy szent cél előtt roskadoztam,
 Jóságjátok, hiába szántatok.
 Hiába örült gazságtok titokban,
 Hogy többé talpra már nem állhatok.
 Látnotok kellett, mégis mint kelek fel
 S romlásba mint dől, ki tört vet nekem;
 Már szánlak is, hogy tőlem félnetek kell,
 Mert láthatatlan védő jár velem.
 Vitassátok hát ti csak marakodva
 Kenyér, kincs, hír, hatalom s üdv jogát!
 Én kit sem bántva jutok el jogomba
 S ez a hit segít minden bajon át!

Jézus filmje

Nagy töprengések lázas éjszakáján
 Ugy rémlett, sűrű köd borít be mindent,
 Hiába égnek fönna csillagok
 S itt lenni hiába gyújtott fényt az ember,
 Vak éj van s minden út bizonytalan . . .

S úgy rémlett, zúgó emberár sodor
 Valami messze ragyogás felé.

És kábulón a vadul törtető közt
 És sódrunkból nem bírva szabadulni
 Megkérdeztem: Mi az? Micsoda fény?
 Oly őrzőgőn mért törnek oda mind?

S nagyot néztek rám: Hát te nem tudod?
 De csak lihegve törtettek tovább
 És kérdésekre egyik sem felelt.

S kérdeztem újra s újra s csak sokára
 Egy földön csúszó béna válaszolt:
 „Mondják valami fényes csodaírás
 A boldogulás titkát tárja ott föl . . .
 Ah, megtudhatja mindenki belőle,
 Hogy legkönnyebben mikép boldogulhat . . .
 Én már odáig el nem juthatok;
 Menj, tudd meg mi az s hozd hírül nekem!”

S engem sodort a tömeg mindelőbbre
 S már láttam, ott, hol egymást öklelőn
 Megtorpantak, valami fényszalag
 Im végtelenből végtelenbe síklón
 Suhant szédítő sebes illanással . . .
 És mintha végig e fényszalagon
 Írás cikázott volna szüntelen,
 De mint száguldó vonat ablakából
 Kihajlók arcát a közelben állók
 Hiába nézik, nem ismerhetik föl, —
 Senki sem bírta elolvasni ott
 Az írást, az iramló szalagon.

S egymást tiporva s a fénysávba kapva
 Mely csak suhant megfoghatatlanul,
 Hiába zúgtak, nyögtek, ordítottak:
 „El félre! Én hadd olvasom el, én!”
 A nagy titok csak megmaradt titoknak!

S az egyre összébb torló tömegben
 A gyöngét félrelökte az erősebb
 S alattomos kést döftek már a gyöngék . . .

Rémült undorral fordultam el onnan . . .
 Óh vissza, vissza! El, ki e pokolból!

S amint céljuknak hátat fordítottam,
 Im, messze-messze szemközt most velem
 Az éjben más fényt láttam: nagy hegy ormán
 Bánatos, szelídarcú férfi állt,
 Homlokán véres töviskoszorú
 És oldalából s a kezén s a lábán
 Örök sebekből szívárgott a vér . . .

Rámnézett s tudtam: a szívembe lát
 S éreztem: szólít, vár . . . S mentem feléje . . .
 S a vad tömegből vadul kilökött
 Mentünk néhányan visszafordulók . . .
 Meredek úton, egyre magasabbra,
 Föl, a magányos, csöndes hegytetőre
 S ott álltunk vele szótlanul az ormon.

S Ő intett, nézzünk le a síkra most,
 És láttuk, ott lenn milliónyi ember
 Mint törtet most is, egymást eltiporva
 A tovasíkló nagy fénysáv előtt . . .
 És láttuk, innen, messze a tömegtől
 Az a szalag mintha nem is suhanna
 Csak lassan-lassan húzódnék tova.
 Amily lassúnak látszik messziről
 A bármily gyorsan száguldó vonat . . .

S az írást, melyet ott lenn a közelből
 Senki sem tudott leolvasni róla,
 A titokfejtő bűvös lángírást,
 A boldogulás nyitjául világlót,
 Nyugodtan, bizton olvashattuk el:
 Csak két szó volt az, újra s újra, váltig
 E két szó: „Légy jó!“ — Semmi, semmi más.

Megenyhült szívvel álltunk ott sokáig
 S a bánatos, a töviskoszorús,
 A vérző szívű szelíd férfi mellől
 Aztán nyugodtan térvén útjainkra
 A viaskodó, kába millióknak
 Kiáltva mondtuk: Csak két szó az írás,
 Csak két szó: „Légy jó!“ De ők ránk rivaltak:

„Badar beszéd! Együgyű ámitás!
 Nem lehet az! Nem, nem, az nem lehet!“
 S rohantak egymást eltiprón tova...
 S dühödten szólt rám egy, kit félrelöktek
 S ki az útszélen hétrét ficamodva
 Ráért évődve bölcsekedni már:
 „Mint tudnók ebből, hogyan boldoguljunk?
 Hát ki tudhatná, mikor jó, mikor rossz?
 Hisz hány erény volt bűn valamikor?
 Ami ma jóság, holnap rosszaság!“

S hiába mondtam: „Csak szívedre hallgass!
 Gonosztevő sincs oly elvetemült,
 Hogy ne érezné, mikor jó, s mikor rossz.
 S ha, amit szíve rosszaságnak érez,
 Meg nem cselekszi, már jóság az is!“

De az útszéli kifícamodott bölcs,
 Mérgében már nem is szólt, csak legyintett
 És meresztette szemét a titokba,
 És az épkézláb kapzsi milliók
 Sem ővele, sem velünk nem törődve

Rohantak egymást eltiprón a fénynek,
És lesték titkát holtig mindhiába.

Nagy töprengések lázas éjszakáján
Im így álmodtam én e látomást
S álmomban végigéltem életemet . . .
És egyre minden bánatban s örömben
Csak ezt a két szót láttam biztatómul:
Légy jó! S mindjobbá lenni igyekeztén
Éreztem egyre, mint enyhül meg attól
Sok bánatom mind s még a legnagyobb is
Mint törpül szinte csodasemmivé
S mint nő az a néhány kis örömöm,
Amit nagynéha ad a sors szívemnek.
A legkisebb is csoda nagy gyönyörre . . .

Óh nektek, akik boldogulni vágytok
S nem tudjátok, mint boldoguljatok,
Hadd vessen ez az álmom, látomásom
Ép ily megváltó fényt a szívetekbe!
Higyjétek el, az a csodás írás,
A boldogulás titkát hirdető
Csak két kis szó volt: Légy jó! — Semmi más!

Csak nézlek...

Csak nézlek-nézlek néha-néha,
Amikor észre nem veszed,
Óh, hányszor nézlek úgy titokban:
Nem ejt-e titkos könnyet a szemed?

Mikor mi egymást megszerettük,
Szívünk de szép jövőt remélt!
Óh, nem ismerted még te akkor
Az én sorsom kegyetlen istenét.

Csak azt érezted, hí szerelmem,
Száz dalom, álmom csalogat . . .
S velem jöttél és nekem adtad
A legvirulóbb ifjúságodat.

Más párokkal járt víg szerencse,
Gondtalan, édes szerelem, —
A tűrés komor templomában
Imádkoztál te értem, hitvesem.

De nem sirám volt a fohászkod;
 Oly tűrés volt, mely mosolyog,
 Lemondó annyi kedvtelésről,
 Mit úgy imádnak gyönge asszonyok.

És évre év szállt, szállt felettünk
 S ma is küzdünk mint valaha,
 Fészkünkbe fényt más nem varázsol
 Csak szíved lángja, szemed sugara.

Óh, biztató csillagszemednek
 Sugarát hogy úgy oszthatod!
 Gyerkőceink szemébe abból
 Egy-egy mennyország fénye juthatott.

De nem gondolsz-e úgy titokban
 Fény húnnyására, éjre te?
 Nem arra gondolsz-e, ha kérded,
 Hogy ma is, mint rég, úgy szeretlek-e?

S hogy nem hűtlenség-e hűségem,
 Ha most is úgy szeretlek én —
 S tán azt szeretem, aki voltál
 Szép ifjúságunk eltűnt idején?

Vagy érzed, ahogy most szeretlek,
 Akkor is úgy szerettelek:
 Nem a tünékeny ifjú bájért,
 Másért, mit évek el nem törlenek.

Mi az? Nem tudom én, csak érzem:
 Valami szentül tiszta, nagy;
 S csak az voltál te nekem akkor
 S csak az vagy most is, és az csak te vagy.

Zsarnokok emlékkönyvébe

Ég napja, áldott ős világító,
 Ki mond téged fekete foltnak?
 Kell-e törvény, kell-e börtön, bitó:
 Elismertetni, hogy a csillagok ragyognak?
 Önkény, tekintélyt parancsolgató,
 Nyügözhetsz meghunyászkodásba,
 De kit bír rá törvény, börtön, bitó,
 Hogy sötétségedet fénylésnek higgye-lássa?

Mit prézsmitálsz?

Mit prézsmitálsz? Hogy csúf, csupa szenny ma az élet!
Nézd, mennyien élvezik, áldják! Mit finnyáskodol?
Kor még nem volt gyönyörűbb s kízóttak elé nem ígézett
Soha még, soha mennyet epsztőbbé a pokol.

Kár óbégatnod. Az élet lánya táncol...
Hahotázva pörgeti hű szeretője, a halál.
Hajrá te is! Óh, vagy békát rakj a hasadra, ha fázol
És forró láz ha gyötör, parázsra állj.

Lásd, engem a menny tán nem vesz majd be, a kényes...
Mégis vígaszba csitulnak háborgásaim:
Óh, mily megváltás, óh, mily édes enyhülés lesz
Forognom az ördögök izzó nyársain!

Ének az orrszarvucól

Volt egyszer, volt egy szörnyeteg.
Ma nincs már ilyen állat.
Az ember ma — óh emberek —
Efélét — meg ne sértselek! —
Csak emberben találhat.

Tán szörny sem volt, de — bűs hiba —
Annak hitette — orra.
Sok nagy s kis úr nem hiszi ma,
Mint kellett elpusztulnia,
Mert orrát fennen hordta.

Lenézett minden állatot...
Mást nem is nézhetett le:
A földön — boldog állapot —
Még ember akkor nem lakott...
Ma — ily orr tömpe lenne.

Már nem is orr volt az az orr,
De orrszarv s persze görbe.
Jaj, máskülönben — tiszta sor —
A szörny még élne, a lator,
S nyárs orra égbe törne.

De ahogy orra egyre nőtt,
 Ugy görbült persze hátra...
 Nem szűrhatott ki égtetőt,
 De meg nem állt a hát előtt
 S jaj, ez tragédiája.

Szegény szörny ezt nem élte túl.
 Tán nem is vette észre,
 Hogy bős orrszarva botorúl
 Végül hátába konkorúl
 És beleszúr szívébe.

Halk, távoli furulyaszó

Halk, távoli furulyaszó
 Csüggedt, komor éjjeli csendben.
 Mi lelt, mi lelt ma engem?
 Meghalni volna jó?
 Vagy élni, élni szebben!...

Halk, távoli furulyaszó —
 Hang hangra, kacagva, sírva...
 Hova száll? Nászágyba? Sírba?
 Mintha sok millió
 Fojtó börtön kinyílna.

Halk, távoli furulyaszó
 Így nem én sírtam-e régen?
 Jávorfás ősi mesében...
 Van-e még, ami rossz s ami jó
 S amit még át nem éltem?

S egyszerre a furulyaszó
 Elhallgat... S mégis a csendben
 Mindegyre bővösebben
 Zeng bennem s szárnyaló
 Szent hatalom visz engem.

Ó, tán az a furulyaszó
 Nem is volt furulya hangja...
 Ugy szállok messzesuhanva
 Éledő s elhaló
 Világok közt magamba.

Halk, távoli furulyaszó
 Így csodát is tehessen?
 Mily erős újra a lelkem!
 Meghalni mire való?
 Hisz lehet-e élni szebben?

Hui-hui, hulla úc!...

I.

Egy városvégi ucca torkán
 Harsant felém e furcsa szózat.
 Nem is nekem szólt s nem mogorván,
 Vig gyerkőcfalka, játszi orkán
 Zúdult ki épp ott, hancúrozó had,
 Meglátszott rajt': nem csúfolódzgat,
 Csak játszik, Isten tudja, mit . . .
 De én, — hogy útam arra vitt,
 Döbbenve álltam meg e szóra. —
 Mily ördög látott itt valómba?
 Hisz tudtam: robot, keserűség,
 S gond engem mivé zaklatott, —
 De ma valahogy sikerült még
 Kiküzdeni a holnapot.
 Ma még nem fojtottál halálra,
 Te rontásból élő világ,
 Hol munkán élni éhhalál ma,
 De dőzsölnek haramiák.
 S mely országokat romba táncolt,
 Az ágyúzenés nászra gyásztort
 Ül szerte halk, orv kapzsiság . . .
 S legfőbb bálványa. Pénz nagyasszony
 Dől rémpompájú rima-ágyra,
 Hogy mindvadabb kéjt habzsolhasson,
 Kegyeltjeit cseréli-váltja . . .
 És fattyainak miriádja,
 Kores, halvaszülött nemzedék,
 Szemétbe lep országokat
 S minden megrohasztón rohad,
 Hogy dögvészes már föld meg ég . . .
 Óh, tudom, ez még nem a vég. —
 A szennytrágyázta pusztaságon
 Dögvész után is marad élet.
 S friss, tiszta vágy, eszményes álom
 Termeszt még új, sok csodaszépet,
 S bár szent békesség virulása
 Megint csak úgy fog veszni kárba,
 Emberre ember úgy tör újra,
 Hogy mind irtóbb lesz harcos útja
 S népek, ha elbukván, ha győzvén,
 Meggyilkolt embermilliók
 Vérének rohadása gőzén
 Vak tébolyulttá mérgezetten
 Vergődnek újult őskeservben

És törnek egymás üdve ellen . . .
 E földön mindíg mérhetetlen
 Szemfödők pókhálója lóg . . .
 S legyekként, évezrek során
 Úgy vesznek népek ostobán
 S kipusztul a testvéri csók . . .
 S ha majd csak két ember marad,
 Az egyik még a másikat
 Megöli . . . S Föld, te nagy koporsó,
 Megéred, hogy ez az utolsó,
 A gyilkos, lesz itt az az ember,
 Az egyetlen, ki végre egyszer,
 Embertől nem fog félni többé
 S itt béke akkor lesz örökké, —
 Világ, mégsem bírtad megölni,
 Mit bennem Isten álmodott:
 A szent lázat, mely újra költi
 Égivé mindazt, ami földi!
 Üdvhivő dalom nem halott!
 Még van tudom, sok tiszta lélek.
 Még szeretetben sokan élnek
 S ha jót nem tudnék e világon
 Senkit, sem voltat, sem mait,
 Mégis bíztatna az a hit,
 Hogy mai sorsunk csak vad álom
 S mindenki jó lesz egykor itt!
 Világ, szívemnek ez az üdve
 S a szívemhez hű szíveké
 Dacol veled! Nézd, tűrve, küzdve
 Hitves, hat gyermek még mi büszke
 Pár falat száraz kenyereinkre
 S mily bízón néz jobb kor felé!
 S ha sejtem is, hogy küzködésem,
 Úgy lehet, elbukik maholnap,
 S tengek siralomházi éjben —
 Más csillag fia, itt komor rab,
 Mégis hittem, csak magam érzem,
 Hogy halottnál vagyok halottabb . . .
 S pár furcsa szó, te céda Föld,
 Csúfos hangod most rám üvölt
 És szíven szúr és agyba fúr:
 „Huj-huj, hulla úr!
 Hulla bácsi! hulla úr!“

Óh, gyermekjáték ily danát mily poklok-poklain tanul?

II.

És gyökeret vert szinte lábam . . .
 Zúgott a város körülöttem . . .
 Zúgott fejem . . . Jaj, mire vártam?
 Mért lestem: ily víg hajszaságban
 Ily gyász szó miből mire hörren?
 S a huj-huj rám tört újra, szörnyen . . .
 A raj, fiú fiú mögött ,
 Megsokasultan visszajött,
 Kígyózó sor, kézen fogódzva . . .
 S felém csattant gyors pányvamódra . . .
 „Tessék kötelet venni, tessék! . . .
 Akasztott ember kötélét!“
 Borzongtam: Mily rettenetesség,
 Mily játék ez, ti? Mily beszéd?
 S az egyik fickó szólt kacagva:
 „Szerencsét hoz ám ily kötél.
 Szerencsét minden kis darabja
 S az úr szerencsét venni vél?
 Ne féljen! Űgysem is vehetne!
 Melyikünket vághatna zsebre?
 Kötélünk minden íze él! . . .“
 Elhültem. — Fiúk, vagy manók, ti!
 Hát lehet-e? . . . Vagy rosszul értlek? . . .
 Játékok: rajjá fogódzni
 Akasztott ember kötélének?
 Ily rémség honnan szállt belétek?
 S vad nótán kelt a felelet:
 „Volt egyszer — mese-mesketé —
 Volt egy úr, volt száz gyereke . . .
 S mert ennyi szájnak eleget
 Már kenyeret sem vehetett,
 Hát uccu, magát fölköötötte —
 A családi ruháskötélre . . .
 Volt az pár száz rőf s száz kölyökre
 Így szállt kincs, pompa örökségbe!
 Mily szerencse, mily óriási!
 Huj, hulla úr! Huj, hulla bácsi!
 Huj-huj!“ — S mint sátánfiak ezre
 Röppent a vad raj szanaszerte . . .
 S huj-huj — úgy rémlett, most nyomába
 Visszhangot száz pokol süvölt . . .
 (Vagy kínom gúnyos habotája?)
 „Üdv, emberfajzat! Én dicsérlek,
 Az Ördög! — Ilyen gyermek-ének
 Kedves nekem! Jól döngicséltek!

Isten rég hulla s én ím élek!
 Enyém vagytok s enyém e föld!
 Megértettétek végre, végre,
 Mily dőreség vágyódni égbe,
 Hol csak képzelt üdv tündökölt.
 Tudjátok holdogtalanok,
 Mért nem boldogulhattatok?
 S kiken nem fogott soha vétek,
 Mért volt mindig csak büntetéstek?
 S olyannak, ki Őt nem imádja,
 Mért teljesül mindegyre vágya?
 Sorsoknak összevisszaságán
 Értelmet sehogysem találván,
 Vak emberfajzat, látsz-e végre?
 Nézd, Isten kontársága dűl!
 Rabszíved minden szenvedése
 Miatta ért! Majd vígan élsz te,
 Ha csak engem látsz uradúl!
 Ő, ki mindent éltetni vágyott
 S egyetlenegy olyan világot
 Nem bírt alkotni, mely ne ölne,
 Sohsem is volt urad, szegény . . .
 Az én szolgám vagy, az enyém!
 Én teremtettelek e földre
 Az Ő elvesztésére, én!
 Tudd meg: az ő ábrázatára
 Nem az ő lelke alkotott,
 Úgy én alkottalak, te kába,
 Hogy maga-magát megutálja
 Látván: benned szent, tiszta vágya
 Mindíg jó céllal, mindig ártva,
 Mily gonosz, szennyos állapot!
 Egymásból bomló nemzedékek
 Köldöksinórját metszve-kötve
 Végtelen szerencsekötélnek
 Dús kincsét nyertem én örökbe:
 Köldöksinórotokon élek,
 Min Isten magát felkötötte! . .
 Nem hiszed? . . . Óh, képmása, te!
 Majd jutsz sorsára! Még ma-e?
 Mindegy! Fajtád sírt sírra tūr . . .
 Huj-huj, hulla úr!
 Ég, föld ura, hulla úr!“ . . .

És kacagott s egész valóm, úgy éreztem, poklokra hull!

III.

Nem volt ez már az ucca hangja!
 Rémllett: a föld reng, mélyre nyíltan
 S dörögnek csillagok — zuhanva . . .
 S rommádólt mindenség takarja
 Holttestem roncsát szörnyű sírban.
 Csak rémllett . . . Óh, hiszen kibírtam
 Percedet, gyilkos iszonyat —
 És átéltem — halálomat:
 Így lesz, ha itt már nem vesződöm . . .
 Testem por lesz, de szemfedőnön,
 Világok rámhullt törmelékén
 Nem tör-e túl, ami nem az?
 Épp ez a „nem por“ vagyok én, — én!
 Sugalmad, Ördög, nem igaz!
 Épp ez szabadít: Isten álma,
 Mi itt testemnek rabja volt . . .
 Isten képére így hiába
 Alkottál, hogy őt megcsúfold!
 Óh, földi szavak, földi tettek,
 Mik ő-egyformán fenekedtek,
 Már titeket mit bán a holt?!
 Ha áldás vagytok is, ha átok,
 Már síron túlra el nem értek . . .
 S a síron túlról nézve rátok —
 Mint látlak csupa semmiségnek!
 Hajh, akik itt még testben élnek,
 Épp így nem láthatnák-e meg,
 Hogy minden, mi ártás oka:
 Csak semmiség s egymást soha
 Ne ölnék már az emberek!
 Tusáink gyötrelmeinek
 Csak sír oldhatná szörnyű láncát?
 Hisz minden élő földi szívben
 — Látom világok távolán át —
 Él, mi megválthat síron innen!
 Leggazabb szív is rejt magában
 Oly fényt, mit a test sírba szálltlan
 Nem bír rahjává zárni többé
 S mi aztán szabad fény örökké!
 Ördög! Legcenkebb gyilkosokra,
 Legcédább némberekre nézz,
 Van-e egy is, hogy ne ragyogna,
 Ha titkon is, egy könny szemében?
 Anyát, gyermeket régesrégén
 Eltűnt hitet szent üdveképen

Sirató, áldó? . . . Mondd, e fényen
 Győztél-e, éjvak Vétkezés?
 Nem látod-e, hogy ez a fény
 Túl villan a sír éjjelén
 S a sírba itt csak az enyész,
 Amit ily fény ellen te vétsz!
 Világok ha elomlanak,
 Tán Isten velök-egy salak?
 Óh, minden bajt nyakába véve
 Csak neked halt ő csüggedésbe!
 Nagy alkotóknak átka-üdve:
 Lehelni lelköket művükbe!
 Majd megtudod, mi van, mi nincsen
 S hogy magát meg nem ölte Isten!
 Szit új létet mind-nemesebbet,
 Gyújt bűnön erényt szüntelen,
 Ó, aki téged is teremtett,
 Hogy gáncsoskodó szenvedelméd
 Minden művön próbát tegyen . . .
 Most — gúnyod bármi mérgesen forr,
 Új létre halsz át Te is egykor!
 Ó, ki mindig elégedetlen —
 Még legdicsőbb művével is,
 Tökéletesedésre visz,
 Hogy hibaleső ős hevedben
 Alkotni jósággal segíts!
 . . . Hajh én, még gyarló földi élet,
 Istent, Ördögöt így hiszek . . .
 Ez a hit biztat s bármi sértett,
 Okát magamban látni késztet
 Megtisztulást szító ígézet
 S erőt ad várnom egyre szépet,
 Jót, igazat titőletek,
 Oly régtévelygő emberek!
 Esmélj Ember! Már síron innen
 Minden szív Ég üdvét ihatná . . .
 De ne Istent kérd, hogy segítsen,
 Terhedet ne rakd egyre csak Rá!
 Tudd meg, rabúl él benned Isten . . .
 Te segítsd Őt, te mentsd szabaddá!
 . . . Hol gyermekraj hullán mulat,
 Mily torig vigyen még útag?
 Bőgődön most kötél a húr . . .
 Huj, huj hulla úr!
 Élően is hulla úr . . .

Nincs kedved föltámadni úgy, hogy istenivé igazulj?

Vándorének

Valahányszor elmegyek hazulról,
 Valahányszor hazafelé térek,
 Zsong szívemben imahangú ének,
 Félve, bízva mindig szomorún szól:
 — Jaj az egymást szerető szíveknek,
 Jaj, hogy mindig együtt nem lehetnek!
 Édeseim, amíg messze járok,
 Isten tudja, mi baj les tirátok...
 Várt engem már haza sok rossz óra —
 Én Istenem, vezess haza jóra!

Vándorúton, Isten tudja honnan,
 Vándorúton, Isten tudja, merre —
 Megyek... Vezet útmutatók ezre...
 Sírkereszt mind. Az enyém is ott van.
 Utmutatók, sírkeresztek, titkok,
 Isten tudja, hova igazítottok!
 Ide-oda visszajáró lélek
 Örök boldog otthonba hol érek?
 Mit bánom ma! Vár még itt pár óra...
 Én Istenem, vezess haza jóra!

Az idegen

Írás közben ma — különös dolog —
 Csak megakadt a kezemen a szemem.
 S habár a legtöbb ember önmagából
 Legtöbbször épp a kezét szokta látni
 S ez rendszerint a legjobb ismerőse,
 Engem döbbentő ámulat fogott el:
 Jaj, ez a kéz mily idegen nekem!
 És felszökkentem és tükörbe néztem
 S még iszonyúbban döbbentem magamra:
 Oly idegennek rémlett arcom is,
 Oly idegennek egész alakom.
 Ki ez? Én volnék? Óh, hiszen tudom,
 Már oly rég, már oly hosszú életen
 Azt hittem erről mindig: én vagyok...
 Pedig de más ma mint volt valaha,
 Óh, régesrég e nagy, ódon tükörbe
 Mint öltögette kisfiú korában
 A nyelvét... Kire? Önmagára tán?

S most ez a deres haj, halottasan,
 A bús homlokba, fakó archa lógó,
 Épp oly gúnyos nyelvöltés tán: „Maholnap
 Rohadni fogsz te bőr, te csont, a földben,
 De én, hajad, majd ott is még nővök!”
 Mi ez? Ki ez? ... Akit túlél haja!
 Én volnék? Földben én fogok rohadni?
 Vagy földön, égen másképp szétoszolni?
 Én, akitől mindez oly idegen!
 De óh, hisz szoktam azt is mondani,
 Hogy az én énem... Ilyen-olyan énem...
 Ki ez az én, akinek énje van?
 Mi ez az énem? Sőt tán énem énje? ...
 Hát ki vagyok, ha testem, lelkem, énem
 Oly idegen, vadidegen nekem?

A tenger

Föld őskorától földvesztéig él,
 Ős léte mégis mindig fiatal.
 Hullámszik lomhán s verdesheti szél,
 Hajók szánthatják s mérhetik, mi mély,
 Csak játszik törpe zaklatóival.

S szívhatja a nap szomja untalan,
 Kútfői dúsak, földiek, égiek...
 Mély űs források, zápor és folyam...
 S dőlhet belé ár még oly mocskosan,
 Mindegy! A szenny őt nem fertőzi meg.

S árjába sujthat mennykőmiriád,
 Renghet, roppanhat partja, feneke,
 Égszakadás, földindulás mit árt
 Ő néki? — Uj part ölel régi árt
 S villámmal ő bán el s nem az vele.

Él, fényben fénylőn, vészben vészesen
 S csak ő az úr... Van-e még más oly úr?
 ...Népóceánok árjait lesem...
 Olyan vagy mint a tenger, nemzetem!
 A tenger sorsát látom sorsodul.

Nincs olyan gyöngé élet...

Csak üss, balsorsom ökle,
Csak tombolj szívemen!
Már engem meg nem ölsz te,
Míg meg nem engedem.

Volt úgy, hogy halni vágytam,
Most élni akarok.
A sírtól üde-lágyan
Elvontak hű karok.

Erőm, jaj, nyomorultan
Megtört a cél előtt;
De gyöngéktől tanultam
Uj, óriás erőt:

Nincs olyan gyöngé élet,
Megtiprott emberek,
Hogy nála még gyöngébbet
Ne segíthetne meg.

Ők mentettek meg engem,
Nem a sok hős erős.
Nem csügged már a lelkem,
Most már a gyöngé győz.

Nem, nem törhetsz meg engem
Míg van pár kicsi szív,
Kikért csak az én lelkem
Szent vágyú hite vív.

Ugy érzem, játszi-könnyű.
Ami zord volt s nehéz:
Óh nem baj, hogy vasöklű
Még most sem lett e kéz.

Nemzetek, birodalmak
Omlása korszakán
Célt, ily szentet, magamnak
Tudnék-e mást talán?

Mint mondák óriása
Mennyboltot tartva rég,
Érzem, mintha e vállra
Mennyország hajlanék.

Balsors, minden csapásod
Mint rozsdától acélt,
Csak tisztított, nem ártott,
Csak áldlak én azért.

Nem, nem törhetsz meg engem,
Míg van pár kicsi szív,
Kikért csak az én lelkem
Szentvágyú hite vív.

Be kell várnod — nincs messze —
Míg egy sem védtelen
S majd akkor sem te versz le,
Elnyugszik életem.

Világok láza

Beteg világunk, te nagy-nagy beteg,
Véred mily örült-lázasan kering!
Mi, kóros véred sejtjei, emberek,
Éltetők s ölők, értsük végre meg,
Hogy mik vagyunk és mik küzdelmeink.

Bölcsek, tudósok, óh, fürkészhetik.
Mily kórság ez? Rá irt egy sem talál.
Nagy mindenségtől kicsi féregig
Mindenek sorsa egyként betelik...
Ugyanegy élet, ugyanegy halál!

Mint ereinkben vérünk sejtjei,
Világunkban csak keringünk vakon
S a mi világunk épp úgy kergeti
A többit... Évmilliók mit neki!
Mindenség, tested még erős nagyon!

S beteg világunk még ép lesz megint,
A sors még sírra nem érlelte meg.
Kórsága jön-megy ős titok szerint
Kétségbe békélnek majd még rendbe mind
Vérének sejtjei, az emberek.

De egyszer — a nagy mindenségen át,
Ki tudja, majd még szörnyűbb láz lobog.
Mindenség vére: csillagmiriád,
Hogyan keringsz majd akkor?! Óh, ki lát
Balsorsotokba, fényes csillagok!

Bábeltornyok

S elült az első vész: a vízőzön...
 De a bűn nem veszett bele.
 A második volt most: a vérözön...
 De a bűn nem tűnt el vele.
 A harmadik lesz a legnagyobb özön,
 A bűnt az győzi végre le, —
 A harmadik: a könnyek özöne!

A vízőzön, — az özönvíz után
 Hamar vidultak a föld népei:
 „Uj vízőzöntől“, — mondták — „félni kár!
 Tornyot kell, égbetörőt építeni,
 Mit semmiféle ár nem önthet el...
 S min kileshetjük, isten terve mi!“ --
 S raktak csodatornyot Kelet mezején
 S föl, istent lesni surrantak legott...
 De szédülön megbomlott mindegyik; ,
 Uj, más-más nyelven mind mást dadogott...
 Azóta sem értjük egymást, emberek...
 Szeretet helyett értünk haragot...
 És jött az irtó harc, — a vérözön.

S a vérözön, — az özönvér után
 Túltenni akartak a győztesek Istenen:
 „Többé“ — mondták, — „ily harc nem dulhat itt!
 Rakjunk őrtornyot! S résen szüntelen!
 S izgága népre hurkot, min hona
 Börtönné zárul!... A béke örök legyen!...“
 S raktak csodatornyot győztes Nyugaton —
 S nem győzik vetni éj-nap a hurkokat
 S őr s őrzött összegabalyodva liheg, —
 Itt tilalom, ott féltés fojtogat...
 Kiki rab, kiki senyved, csak patkány s féreg húzik...
 Mert embert ember ma sem ért... Óh bábeli kárhozat!
 És minden sorvad, enyész... És jön a könnyözön.

A könnyözön, — ha majd mindenki sír!..
 Mert mindenkinek már csak gyásza van.
 És minden bűnök Bábeltornyait
 Könny mossa alá s elmosza nyomtalan.
 Óh, könny majd könnyet szótlan is megért
 S egy fájdalomban egy váltság fogan:
 Szeretik majd egymást vezekelve mind
 S gyógyítják egymás szörnyű sebeit
 S egy szájként egyet mond mindannyi seb:

„Beh magasra vágytatok s e vágy be mélyre vitt!“
 Ám legmélyebb bánathoz a menny legközelebb,
 Lehajlik ide s megsegít Isten itt!
 ... Majd, — egyszer, — ha mindenki sírni fog.

Mert az első vész volt a vízözön,
 De a bűn nem veszett bele.
 A második volt most: a vérözön,
 De a bűn nem tűnt el vele.
 A harmadik lesz a legnagyobb özön,
 A bűnt az győzi végre le,
 A harmadik, a könnyek özöne!

Vakság éjéből

Ó, még töri-zúzza magát az emberiség.
 Mint útját kereső vak,
 Vezessék jók vagy rosszak, véres a vég:
 Ől a jóknak bűne, a gyöngeség,
 Ől a rosszaké, az erőszak.

S ó, még sziszeg egyre a pör: mi a jó? Mi a rossz?
 S jelszóul a bűn is erényt vall,
 S kétszer kettő sose négy... Ököl, ágyú szoroz...
 Ó, emberiség, te hályogos,
 Csak előre, sok új ivadékkal!

... De kétszer kettő mégis négy! — S jelent
 Nagy, ős-örök isteni törvényt:
 Míg az emberi is nem mind ily tiszta, szent,
 Nem lehet e földön béke, rend...
 Míg nem igazul kiki önként!

Jobb kor lesz-e hát? ... Lesz! — Az egyszeregyét
 Már pedzi, tanulja az ember —
 Mindtöbb maga-kárán... S hályoga bármi setét,
 Csodafény a tudás, majd szétszedi, szét!
 Bizonyos, mint egy az egy egyszer.

... Népek vakságán még élőködők,
 Hiába bitorkodástok!
 Gyilkos hatalmad még ma, zsarnoki gőg,
 Bármily fenyegetve, dühöngve bőg,
 Elbuktál! Oszlik a hályog.

Nem vagyok én az

Nem vagyok én az, aminek ti mondtok,
Nem, költő nem vagyok.
Amit ujjongok, vagy amit jajongok
S amit álmommá sugallnak a sorsok,
Nem költemény az, óh, dalaím nem dalok.

Csendülhet kéj, kín, sorslátás beszéde
Verssé a lelkemen,
Nekem nem rím a ríme, sohse mérne
Sort sorhoz szívem, agyam... Lázban égve...
Az maga a valóm, a puszta életem.

Ha boldogtalan a dalom, ha boldog,
Ha zsong, ha dübörög,
Zengésévé én puszta magam omlok,
Ugy zeng e puszta mell, e puszta homlok,
Ahogy csók vagy ököl a sors, az ősz, örök.

Elindult...

Elindult lassú léptekkel felém,
Mikor e földre jöttem én.
S azóta jön, jön, percig meg nem áll,
Mindgyorsabban jön felém a halál.

Ki tudja, mikor és ki tudja, hol,
Találkozunk majd s átkarol.
Megvan a hely, kimérve az idő,
Hol akkor holtta fog ölelni Ő.

Ti, kik szerettek, kiket szeretek,
Még élni, élni vágyom veletek.
De ha sorsunk már az, hogy halni kell,
Az én halálom előbb jöjjön el!

Az élet engem mindig csak gyötört,
Tinektek mégis oszt gyönyört.
Egy üdvöm: hogy ti el ne hagyjatok,
Egy üdvöm: hogyha én előbb halok.

Az a halott, ki akkor ott leszek,
Az beszél most, itt, veletek.
Most itt, nem láttok annak, — akkor, ott.
Hátha élöknél élőbb a halott?!

Láttatok-e már könnyet holt szemem?
 Az nem hiába könnytelen.
 Halál miatt csak élők szeme sír...
 Élőktől holtat el nem zár a sír.

Idő, tér többé nem tarthat rabúl.
 Én látlak láthatatlanúl
 S ki élve mindig váltam töletek,
 Holtomban mindig veletek leszek.

Új élet felé

Hiába már nagy s kis mesterkedések.
 Új szentségű megváltó csoda kell...
 Óh, Krisztus, Krisztus, —
 Kősírnál zordabb szívek éjjelének
 Mélyéből kell, hogy támadj itt ma fel.

Már ez az egész föld ma úgy sivárlík:
 Egyetlen óriási Golgota...
 De, Krisztus, Krisztus, —
 Keresztedet sokmillió halálíg
 Most nem te magad vitted már oda!

Akik ártatlan haltak kínhalált ott,
 Sok milliós szám megölt Szeretet,
 Óh, Krisztus, Krisztus, —
 Oly szentté, hogy megválthasd e világot,
 Ők váltják most a Te keresztedet.

Idill

Ma este, hogy hazatértem
 A mindennapi robotból,
 Már kertünk kis kapujában
 Rejtelmes csók fogadott.
 „Gyere gyorsan, apám, gyere. várunk“...
 S már tudtam, mily titok szól
 Legkisebb angyalom ajkán —
 S szabaduva ezernyi gondtól
 Karomra kaptam az édest...
 Óh, mindjárt vall nagyot! —
 S csakugyan, már súgta: „Holnap —
 Lesz születésnapod...
 Gyere csak be szobádba, gyorsan!
 Meglásd, kik várnak ott!“

Hittem: testvérei s anyjok. —
 De mind künn vártak a kertben.
 És, — csók s éltesen Isten . . .
 És mind a szobámba von:
 „Gyere csak, gyere!“ — S ott, hol egykor
 Nagy, csoda-jövőbe merengtem,
 Im, május elejének
 Virágaival díszítetten
 Két megfakult kis arckép
 Áll íróasztalomon
 Holt édesanyám, holt édesapám néz —
 Ugy néz rám fiatalon . . .
 „Nézd, ők, akik akkor vártak . . .“
 Suttogja kis angyalom.

Holnap lesz ötven éve,
 Hogy téged először öleltek . . .
 Örülsz, ugy-e, hogy idetettem
 Az akkori képüket én?“ . . .
 S ő s öt testvére meg anyjok
 Ahogy becézve ölel meg —
 Mily érzés! Mintha ím újra
 Gyermek volnék, kicsi gyermek
 S még csüggnék hajdani ajkak
 Rég kihült csókja hevén . . .
 S félszáz év százezer álma,
 Minden sokezernyi remény
 Mintha csupa üdvöt ígérve
 Még csak most szállna elém!

És élők s holtak egy édes,
 Eggyé símuló ölelésén
 Már egy a közel s a távol,
 Már egy a magas, meg a mély . . .
 S imént még újra gyermek,
 Már mintha holtan ígézném
 Unokáim unokáinak álmát . . .
 Bölcsőn, síron egy a mesés fény,
 Ragyogóbb valamennyi csillag
 Húnyó tűzű fényeinel . . .
 S míg kis Malám szava cseng-zeng:
 „Apám, sokáig élj!“ —
 Már szálllok a végtelen álmon —
 Hol minden mindig él.

Kis márványasztal

— 1928-ból —

Kis márványasztal, föntartott sarokban,
Nem ül más melléd, itt csak én merengek ...
Ha nem is úgy mint egykor álmodoztam,
Míg arrébb szerte vígan vagy unottan
Jó kávéházi vendégek fecsegték.

Nagy, zúgó erdők tájáról az élet
Elcsalt e zúgó kővadonha engem —
S te adtál itt, kis asztal, menedéket ...
Akiknek útunk ide egybetévedt,
Mind szent célokért vívtunk csüggedetlen.

Ifjonti tűzben izzó szívvel-aggyal
Uj igaz hitet adni a világnak ...
S ha szívemből elvágott a szilaj dal,
Leírnom hányszor hívtál be, kis asztal!
Hány versem első meghittjének áldlak!

Első dalát nagy, első szerelemnek
Itt írtam azt is, még násztól tüzelve ...
S kezem lázát — új üdvök s új keservek —
Ahogy aztán ép haltak vagy születtek
Márványod óh de hányszor hűsítette!

Ott künn, szemközt nagy, ódon, szürke házban
A verset ólombetűk gépe várta ...
S szálltál dalom szent láza — óh csodásan:
Papírosszárnyú ólomsorsra szántan ...
Mint csengő rímed csengő arany-ára.

... Vén könyvlapokról, harmincévesekről,
Idézlek ólombetűk feketéje!
Itt mint villant, hány sorslátás szívemből:
Önhitt császárok, trónotok de megdől! ...
Óh, mint gúnyoltak rémlátónak érte!

S mily gyász ím, — huszonkétéves kötetben:
Kis márványasztal, rajtad írta lázam:
„Hajh, nagy Rákóczi, én szent fejedelmem,
Porladhatsz még te nemcsak idegenben,
Hazádban is hontalanul, — hazádban!”

...Ki hitte ezt el akkor? S ma? — Kis asztal,
 Ki hiszi el, amit ép úgy írok ma?!
 Belsacárt intő kéz...: Ósfajta harccal
 Végső bukás a sorsunk! — Egy vígasztal:
 Tán előbb tér a világ más birokra.

Versenyre, mit nem fegyver vív, nem önkény...
 Erőszak, hidd csak, hogy hiú ily álom!
 De gyilkolásból kelt jog hazug örvén
 Törvénytelen, amit te szabsz, a törvény!
 Lesz mégis örök béke a világon!

Valahány nemzet mind egy-hű rokonság!
 Nem lesznek fegyversövényes határok...
 Örökre egész s nagy lesz Magyarország:
 Ott, hol magyarok egymást nem mardossák!...
 Kis márványasztal, ily jövőbe látok!

Várj, várj kis asztal! — Nem vagy pusztá oltár...
 Bár papjaid már mind rég szertementünk...
 Ki sirba tért, ki mint élőhalott jár,
 Ki nyegle nagyúr lett, ki ércszobor már...
 Szent célon, mint rég, csak az én szívem csüng.

S mint rég, most is csak úgy kell idetérnem...
 Bár őszi lombot hullattok, ti versek —
 Tán több babéros aranyat mint régen...
 S nem hónapos szűk odu bár a fészken,
 Szűkebb a három szoba nyolc életnek.

...Ha most egy régi bajtárs bevetődnék,
 Sajnálna-e, vagy bókokkal gúnyolna?
 Mit bánom! Mit gond, jólét, gáncs, dicsőség!
 Új dalt! Egyébbel az ördög törődjék
 S vigye babérát s aranyát pokolba!

Új dalt, új dalt!... S ne dalok piacára!...
 De minden szívbe!... Dalom szállj, igaz dal!
 S a megfeszített Krisztusoknak álma
 Egyszer majd mégis valóságra válva
 Megszentel téged, magányos kis asztal!

Ady emlékének

Ravatalához én nem mentem el,
De messze, magambarogyva vele voltam
Mint rég, mikor útja először tűnt dicsőnek,
Mikor árván járt még rajta s megcsúfoltan...

Mikor első szent nagy átkai miatt
Gazok, kontárok, bárgyúak világa
Riadt-sután tört rá vad hurrogással
Mint holmi garázda garabonciásra...

S az égszakadást s a földindulást,
Mit megjósolt e romlottság honának,
Az ő bélpoklos agyréméül gúnyolták
S szemforgató cécókon vesztéért zsolozsmáztak...

S mikor én már régen elkárhoztam itt,
Lélekvesztőn suhanó álmok evezőse,
(„Szent sajkás zord, vad folyamom“ — írta rólam)
Ki őt féltettem: jaj, ha ő sem győzne!...

S hogy népének megölt lelkiismeretét
Mégis föltámasztotta csodatagadó korban,
Bár maga sem hitt már megigazulásban,
De megharcolt érte mindenneknél jobban...

S hogy mind sűrűbben nyüzsgötte körül
Szent harca hatalmán élősködő korcs had...
S hogy dicsőségét is már megútálta
S titokban mind-magányosabbá roskadt...

S szézüzött ős bűnök omladékaiban
Hogy igazuló népét is veszni látta —
S magát a bedöntött börtön Sámsonának —
S keserű diadallal omlott a halálba...

S nagy fénylő szeme hunytán, hogy már tudta tán,
Kik voltak hívei, a legigazabbak,
Kik szépért, jóért hűhótlan vívódva
Hiába éltek itt s hiába hálnak...

Mint fényes-gyászos egész életén
Mindmesszebb tőle egyre vele voltam:
Élőhalott én a holtan is élő
Ugy gyászolom őt, tán mindenneknél jobban!

Örökké élhet száz dala, — korcs vígasz!
Hadd élne ő maga! Most hadd élne ifjan!
Ő még tán tudna oly csodadalt dalolni,
Hogy átvert szívű népe föléledne a sírban.

Vagy ő sem? Örök itt az átok, a gyász?
S emlékét is csak zord végzet magasztalja:
Világrensben megállt igazának
Döbrentő, istenitéletes hatalma?

Óh száz világromlásan, minden sirok felett
Nem ül-e az élet örök nászt, — a csókok miriádja?
Óh van-e, lehet-e sír, hol nemzet elsüllyedjen?
Mi int, ha az ő emléke nem, örök megifjulásra?

Fojtott epedése üdvért, szeretetért
Ne engesztelne le róla mindent, ami zordon?
Oly édes fiú arca volt, istenülten diákos,
Szilaj fiatalság, démoni s arkangyali sorsok...

Sorsában ami gyász volt, az mind csak a mienk,
Kik őt itt eltemettük, megtörtet a megtörtek...
De jön, jön az ifjú, szilaj szívek új s új nemzedéke
S bizonyágot tesz róla, hogy nem hiába tört meg!

Kihunyt vulkán-szívének rettegve csodált tüze
Nem lobbant el, — napként ég időtlen időkbe szakadva
S örök nagy távolából mindáldóbb ragyogást szór,
Akárcsak a mennynek éltető, bár iszonyú tűzű napja!

... A szobra —, a szobra ne, óh ne legyen komor!
Igézettek csodamárványt csodaszerelembe —
Ifjan szép Ady-arcúvá, mintha égi üdvbe
Nem is a poklok gyötrelmein át merengne.

Érezted-e már?

Nagy, fényes, diadalos napokon,
Ha szédít a taps, a babér, az arany
S perzselnek csókok mámoros szilajan —
Érezted-e már,
Mint feketedik meg a legragyogóbb sugár?
Nagy, fényes, diadalos napokon
Melléd mily rémes árny oson!

Mint sugja fény, diadal közepett:
Most éled tán legszebb napodat...
Mi lesz, ha nincs már szebb s ez is éjbe lohad?...
Érezted-e már?

Óh nem, nem az éj, de a legragyogóbb sugár
Ép akkor, fény, diadal közepett
Mint sebzi halálra az életedet!

Digitális

Gyűszűvirág,
Méregvirág,
Halálvirág!

Ha haldokló körül már elfúlnak az imák,
Az orvos a te nedved pár cseppjét adja még —
S a szív tovább doboghat még pár napot vagy órát...
Utolsó láz biztatja, szent mámorokban ég.

Te nagy világ,
Csodás világ,
Örök világ!

Ó, van-e nálad bujtóbb és mérgezőbb virág?
Te üdvösség-ígérő, óriás kárhozat!
Te én gyűszűvirágom, adj haldokló szívemnek,
Adj halhatatlanul szép, halálos álmokat!

Friss, piros szájak

Friss, piros szájak csókolódnak
Sok milliószám minden pillanatban.
Hejh, ős föld, rajtad bújva, láthatatlan
Mily óriási násza ég a csóknak!
Menny lagunáin úszó nászi csónak,
Mégis koporsómódra lengsz te halkan...
Ha csókról zeng is dal, mind méla dallam,
Nem gyúlnak dalok, csókként lángolóak...
Szerelmetzengő ifjú dalosok,
Mért oly didergő minden dalotok?
Óh, hisz friss, piros szájak milliói
Mit bánják, hogy a világ üdve romban!
Él s ujjong az ő üdvük: csókolódnai!
S tinektek is friss, piros szájatok van...
Szerelmet zengő, ifjú dalosok,
Nem kell-e ép most úgy dalolnotok,
Hogy minden csók a dalotokha lobban?!

Ti — romok közt is ifjan éltek:
Földünk rengése, egünk szakadása
Ugy kímélt meg nagy, messze indulásra!
Csak mink veszünk el, szebb kort érni vének.
A mi ajkunkon bármily gyász az ének,
Ti zengjetelek nászt, isten-csókú nászt ma!
Siromhoz is majd úgy jertek, ne fázva, —

Szeretőtöket rajta öleljétek!
 Sírt, halált kikacagó új dalok
 Teremtő új életet gyujtsatok!
 Nagy szent gyönyörtől reszket majd a sírhant...
 Koporsóm ringat mint víg nászi csónak...
 Holt szemem Isten nagy szemébe pillant,
 Hol új s új csillagrajok csókolódnak...
 Sírt, halált kikacagó új dalok
 Szent lángolásán belém úgy ragyog
 Nagy násza az ős, örökifjú csóknak!

Ki gondol arra?

Ki gondol oly együgyűségre?

Ha lélekharang csilingel, kinek jutna eszébe

Kacagva nyíló aranykapu „bujj, bujj zöldág, zöld levelecske“ incselkedése?

Óh, élőholtá eltemetett szívem, te, sírodból mégis üzenj, döngj még együgyűbb dalt:

Nincs, ami van és van, ami nincs! . . .

Hull mennek aranykapuin, hull mennek aranypora, szüntelen omlik poklok tűz-
 özönébe.

S jaj, nyomtalanná olvad az üszkök kárhozatába, — de óh beleszenmisülhet-e, óh
 beleég-e?

Nem a poklok égnek-e ki? S hamujokból nem fog-e égre ragyogni ősi hibátlanul újra
 a szent, örök isteni kincs?

Óh, élőholtá eltemetett szívek ős-örök aranya! Nincs, ami van és van ami nincs!

Ki gondol arra?

Ki gondol, életem, itt a te titkos, láthatatlan könnyeid izzó gördüléseire?

A mindig csak szivedbe iramló, mindig szived pokla tűzébe enyésző lávapatakra?

Ki látja meg, szép, mindent vallani vágyó arcod mint csuful el, mint kell álarccá
 becsutelnülnie —

Valahányszor a bölcs gáncs vagy a kegyes bók hűs, síma homlokodra a ki-vagy?
 mi-vagy? sírkőfeliratát rávésni akarja

S te felhördülnél: Mily magasztalás és mily gyalázást érezhetnék én — ha mégoly
 óriásit is — igaz-méltónak magamhoz? Ámde némán roskadsz árva magadba,
 roskadsz ős, megvallhatatlan titkú szent ravatalra.

Hisz érzed, jaj, csak te magad érzed, senki más azt nem tudhatja, mivé szánt ős,
 örök áldó akarat egykor ide!

És meg nem mondhatod és ha mondanád is, óh megérthetik-e, elhihetik-e?

S mit ér, ha sikoltod is: Az vagyok, az, ami nem vagyok, az, ami minden emberélet,
 akár a nagyja, akár a kicsije, —

Hisz mind vallhatjuk: Mindenek üdve lehettünk volna! A mi bűnünk-e, hogy átok
 lettünk? Egymás elkárhoztatója, egymás elgáncsoltja, kimartja!

És bárki, ha bármi dicső magasba jutottál, mondd, nem mardos-e titkod, mint juthat-
 tál volna még magasabbra?

S ha korszakod isteni mindene vagy, ha magadnak is immár semmije-senkije,
Mint jársz itt — szent gőg híborát az alázat darócába takarva
Es mint jársz — álgóg jég-hűsét borítva igaz alázatod égő sebeire . . .
Ki gondol arra?

Ki gondol oly együgyűsége?

Ha nyitva a nagy aranykapu, nyitva a minden elértnél szebb, jobb sors derűjébe —
S át bujhat sz rajta, miért nem buj sz át, ős, balsorsú földi bujósodik éjhitű népe?
Lehetetlen? Ej haj, lélekharangszó! Ép a lehet lehetetlen? Ej haj, ép majd a lehetetlen
hátha lehet!

Óh, nem kondultak-e már harangok meghuzatlan? Jaj, ha a biztonságos büszke tor-
nyok ércagyát a rengő föld veri félre!

S zuhan egybe minden a poklokig rianó szakadékok görgetegébe!

Fejedelmek s koldusok és ti akárkik, ép csak ily véletlen vészben, ily nem timiatta-
tok indult ég-föld pusztulásban nem lehetetlen, hogy se gőg, se alázat, semmi-
féle álarc már ne takarja lelketeket?

Ami lehet, óh, ép az lehetetlen? Ej haj, ami lehetetlen, ép az hátha lehet?

Ki gondol arra?

Ki gondol Isten kárhozára: őt mivé meri álarcozni legáldóbb vágyának szülötte,
szent szabadakaratra teremtet földi fia!

Az ő nevében mint hazudja, hogy Isten rendelése: hiába kiáltanod, mily könnyű le-
hetne mindvalamennyiünknek akár csupa megfeszíthetetlen Krisztusul élnünk,
ártani sohasem akarva! —

S hiába kiáltanod, mily egyszerű, mily csodátlan volna a megváltásnak egyetlen útja,
hogy egymás minden ártalmatlan vágyát teljesítsük . . . Óh, hisz kinek vágya
maga a bűn, a hiba?

S ha mégis? — Jaj, bűn-e vajjon, nem kórság-e csupán az a szomj, amelyet nem olt
a forrás tiszta, jó vize, csak az iszapja?!

Gyúlhatna-e ártó vágyak szomja, ha minden ártalmatlan vágyat teljesülés itatna?
Nem volna-e édes vallani, vallani egyre, vallani minden vágyat, óh csak a vágyat,
a vágyat! Minden vágy ima, tiszta ima!

Még leggonoszabbja is az, csak kórság lázas imája . . . Egészség hálaimává ment-
heti. . . Minden vétkest méltass szent, szent, szent gyógyítás írajaira!

Soha még legelvetemültebb bűnösnek se a bűnét kelljen vallania, —

Csak első teljesületlen vágyát! Minden bűnre csak ennek a vágnak teljesületlensége
ragadta . . .

Csupa ártalmatlan tiszta vággyal jön valamennyi kisdéd erre a földre. . . Föld
fia, földdé omló, — semmi, semmi sem tied itt, de minden-minden nem bű-
völhet-e minden szívet örömbe, dúsba, pazarba?

Ahogy édesanyád emlőjén ártalmatlan szívta az élet szent tejét, akárki, ha lettél,
aztán mégoly haramia,

Szabadakarat isteni hőse lehetsz, csak akard s már megigazulsz! Az egész nagy föld-
kerekség minden üdv-italát mint óriási emlő szent tejét úgy szívhatod, ép oly ár-
talmatlanul! Tán Isten másmit akarna?

Óh, jaj, álarcos ember, igazi ősválód hiába tükrözi Isten szép álarcatlan arcát? Es-
küszöl orv, ráképzelt, ráhazudott álarcaira?

Ki gondol arra?

Mindtöbbünk együgyűsége!

Óh, milliók s majd mindtöbb milliók akarjuk Istent szabadítónkká szabadítani végre!
Az ő s a magunk álarcait, óh, álarcok megkínzottjai, mind hadd tépjük, távol mennyei
majdért itt ma akármi poklokon égve

S szívünkben-agyunkban a bús bizonyosság gyásztudatával: mink, mink azt a célt
már nem érhetjük el!

De hisz mai legdicsőbb, legboldogabb hatalmasoknak lehet-e tán oly szép, oly tiszta,
oly üdvőtígérő álma, hite, reménye,

Amilyen a kínok lángolásán ily szent együgyűséget ringat isteni igaza szent gyö-
nyörébe?

Csilingelhettek, lélekharangok! Él, megölhetetlen a vágy, a hit s dalolja mind-
epedőbb dalát igaz élet örökszépségű, örökjóságú korának aranykapui felé: Jön,
eljön, el az a kor, örök tavaszú ős gyermekjáték bujj-bujj zöld ág, zöld levelecske
üdveinél is dúsabb, tisztább üdveivel!

Van-e cél külön? S mi lehetne szebb, mint érte élni, még ha tudjuk is, hogy mink
már el nem érjük, érte élni, óh, még akkor is, ha gyilkosaink hite volna igaz:
hogy jaj, soha senki sem érheti el!

Ki gondol arra?

Naphegyre Éjvölgyből

Üdv, Naphegy lakosa, boldogan élj
Fönn, szép kupolás palotádban!
Ideleln az Éjvölgy szürkül, a mély...
Itt élek én, palotátlan.

Örök itt a köd, örök itt a homály,
De fénné hadd bűvöljem:
Fönn csak te is, oh, oly bizton állj,
Mint lenn én állok e völgyben.

Óh nézd, mint van az is itt, ami nincs,
Csupa megterülő meseasztal!
Minekünk a kevés is mily mesekincs,
Ha kivívtuk iszonyú harccal.

Örök éjbe szívünk mint gyújt napot itt!
Nagyok üdvei a kicsi módnak...
A te játszva elért nagy diadalaid
Lehetnek-e boldogítóbbak?

Mély, ami magas... Magas, ami mély...
A boldogság egyetlen:
Naphegy vagy Éjvölgy — mindegy, úgy élj:
Benn égjen a nap a szívedben.

Emlékeztetés

Bús, szürke, sírkőforma emlék
A falu közepén.
Halottait nem itt temették,
Csak nevük villog rajta feketén.
A betük árkán nedves még a festék,
Villog, mint alvadt vér holtak sebén —
Holtak névhalmán szent, fekete fény:

Meghaltak a hazáért.

A betük árkán nedves még a festék...
S holnap — díszít ölt a falu, jön sok-sok büszke vendég
S zeng majd zsolozsma, sirám, szónoklat, költemény...
Ma — kislányommal arra mentem én.

És szólt kislányom halk-ijedten:

„Óh, édes jó apám,
Nem tudom, mi lelt itt ma engem,
Elédmenet, jaj, vétkeztem talán:
Az emlék előtt keresztet vetettem —
Mint feszület előtt szabad csupán...
De hisz vértanú volt mindvalahány:

Meghaltak a hazáért!

S emlékük előtt, ha keresztet vetettem,
Ugy-e, apám, nem is volt nagy bűn ez a tettem?
És Isten, úgy-e, nem fog haragudni rám?
Óh, megbocsátja, úgy-e, a hibám?!“

S a kis arcról könny hull a porba...

S már el is szikkadott...

De távol ime sírok odva

Csillan meg tőle... S hallok szózatot:

„Te kislány, ahogy a te szíved áldozott ma,
Dehogy bűn, szent az, épp mert nem tudod?
Áld érte sok-sok millió halott,

Ki meghalt a hazáért.

Ahogy, önfeledten, itt a te szíved áldozott ma,
Fölérhet-e azzal bármi kitervelt, büszke pompa?
Ily önzetlen még gyermek, hitves, anya szíve se fájhatott!
Te — nem a magad halottját siratod.

Ma itt a te keresztvetésed

Szent enyhünkül esett...

S te bűnnek véled? S félve kérded,
Hogy Isten megbocsátja-e neked? —

Óh, holnap itt sok más vallhatna vétet,
Ki minket példaképül emleget,

De óh, örül, hogy velünk nem veszett!

Mink meghaltunk a hazáért, —

De holnap itt hány vallhatná a vétket:
 Honának vesztekor mint kincsesedett!... Dícsérhet
 Műköszobrunk körül minket díszkegyelet, —
 Te szentelted meg ezt a bús helyet!

Te kislány, holnap, ha letették
 Itt koszorúikat —
 S ki erre ma nevetve lejt még,
 Pár percre csupa könny lesz s áhitat, —
 Nem is sejtéd majd: por lesz rég az emlék
 S megigazult kor állít másikat
 S elmondja majd, mint kellett, kik miatt
     Meghalnunk a hazáért...
 Nem is sejtéd, ha por lesz rég az emlék,
 Mink akkor is áldjuk ezt a te vétkeidet még...
 S ez a te keresztvetésed s könnyed s halk szavad
 Fejedelmekénél áldottabb marad!...“

...Kis Malám nem hallotta ezt, nem!
 Csak várt, várt csöndesen,
 Az én szavamra várt... S feleltem:
 „Óh, nyugodt lehetsz, édes kedvesem.“ —
 Csak ennyit mondtam s eltűnt gondja menten...
 Mintha megtudta volna hirtelen:
 Ők mit üzentek neki lelkemen,
     Akik meghaltak a hazáért...
 Csak ennyit mondtam s eltűnt gondja menten...
 Majd egyszer mindent még megértet vele versem...
 De holnap ott, a hangos, fényes ünnepen
 Csak észrevétlen, bús kislány legyen.

Az én husvétom

Föltámadt Krisztus!... Zúgják a harangok,
 Imák, zsoltoszmák, templomi zene. —
 Én Jézusom, szenvedés istene,
 Ujjongóidtól én távol borongok.

Hogy föltámadtál s föl az égbe szálltál
 S hogy eljössz egykor ítélkezni is:
 Óh szent hit az... De kereszt és tövis
 Szentebb nekem föltámasztó csodádnál.

Nem a halál, de az élet keresztje,
 Nem végső nap, de évek tövise,
 Ahogy itt jártál földünkön vele:
 Én bús pályámon csak úgy látlak egyre.

Mintha kezét rád nem is tette volna
 A gyötrelmekről megváltó halál.
 Mintha örökké itt boronganál
 Mint rég az Olajfák-hegyén zokogva ...

Csak higgyék mások, hogy fönn élsz a mennyben
 És ünnepeljék multad napjait,
 Én csak azt látom, mint szenvedsz *ma* itt
 S mily semmi ahhoz mind az én keservem.

Hol tested értünk halt, mint hírja lelked,
 Hogy csak szavunk áld, teitünk megtagad ...
 Mint türsz el új s új Júdás-csókókat ...
 S mint vállalsz újra még szörnyűbb keresztet:

Haláltalan kín könnye mint sugárzik
 Megölhetetlen lelkedből ide ...
 Óh, Jézusom, szenvedés istene,
 Megtanítottál tűrni mindhalálig!

Szent egyetértés

Szent egyetértést de buzgón papoltok
 E pártos nemzet millióinak,
 Óh, balga bölcsek, óh, lelkes bolondok!
 Mit ér intéstek? Láthat-e a vak?

Esenghettek ti: legyen egyetértés.
 Mert jaj, anélkül véged, nemzetem!
 Ez egyben még tán kiki egyetért és —
 Marakszik aztán végen s kezdeten.

Hol egy évezred látta bukni sorra
 Legszentebb célok tiszta hőseit,
 Kiket mindig csak viszály vert a porba,
 Egyetértést mint remélhettek itt?

Hol úgy száll most is hona omladékán
 Magyar magyarral egyre pörbe még.
 Ép benned gyúlna legszentebb erény tán,
 Legbűnösebb, legtörpébb nemzedék?

Lehet, most majd a halálos veszélyben
 Mind összeálltok — egyetérteni ...
 De egyetértés lesz az? Kiki résen
 És csak az egymás orv törét lesi!

Hazug frigy! S igaz hogyan is lehetne?
 A tűz a vízzel egyetérthet-e?
 Most már hiába kapaszkodol egybe,
 Pártosság romlott nemzedéke te!

Úz, ver az istenítélet haragja,
Mint Mózes népét űzte, verte rég, —
Vad, szörnyű életirtó sivatagba,
Hogy kipusztuljon a korcs nemzedék.

Kínszenvedések hosszú, vészes útján
Nő ivadék majd ivadék után...
Apák bűnétől lassan megtisztul tán...
S szeretet népe lesz valaha tán.

Nép, mely legyőzhet bizton száz veszélyt, bajt
Könnyezve multak vértanúíért...
Egyetértésről az sohasem beszél majd,
De jóban, rosszban mindig egyetért!

Kossuth szobrása

Akik száműzték őt és tanait,
Hol vannak? ... Mit mond kései szobra itt?
Mind odajutnak, akik őt megtagadják —
S akik orv-hazugul hódolnak színe előtt!
Ő a magyar szabadság, Ő a világ-szabadság...
S lebir majd minden zsarnokot. Ő az Élet, a Béke —
Népek Testvérisége!

Örök virulás csillagán

De furcsa álmom volt az éjjel!
Tán sorsom az, amit jelent...
Az égről hullton hullt a csillag,
Virág, lomb hervadt idelent.

Oh ez a gyászos, ócska végzet
Ébren már sohasem érdekel.
Reménycsillagom, vágyvirágom
Mind elnyílt, elhullt, régen el.

De álmom újra felbűvölte,
Elém bűvölte hirtelen
S ami itt sohasem teljesülhet,
Az kellett, újra az nekem.

S elhullt szirmokból, levelekből
 Lehullt sugárral — mily csoda —
 Szárnyat kötöttem, rája kaptam
 S dalolva szálltam... Óh, — hova?

Vitt szárnyam, átvitt száz világon
 S már hittem: szebb, jobb honra lel.
 Csillagra, mely le nem hanyatlik,
 Hol lomb, virág nem hervad el.

S elértem... Minden várva várt ott, .
 Amim nincs... De jaj, — bús dolog —
 Ti, akik engem itt szerettek,
 Ti ott sehol sem voltatok.

Fölsírtam: „Ide, ide mind, mind!“
 Esdőbben még nem szólt ima...
 S már jöttök, hittem... De a csillag
 Rámkacagott: „Ej, föld fia!

Itt vágyad más nem teljesülhet,
 Csak ami ott nem teljesül...“
 S rázkódva kacagott s lerázott —
 „Menj, ember! Élj csak emberül!“

... Enyéim közt úgy ébreddeztem...
 A kelő nap ránk tündökölt
 S friss rózsa hajlott ablakomba
 S oly szép volt, szép az ég s a föld.

Rém

Ül szemközt velem egy úr...
 Tükörből néz felém.
 Tekintete, jaj, szívembe fúr...
 Én vagyok ez, én — és mégsem én!
 Döbbenve nézem: mily fene rém!
 Ime jobbja balom, s íme balja jobbam...
 Ráordítok s ő néma marad...
 Hiába tudom, hiába mondom,
 Hogy csak tükörkép... Megráz vad iszonyat:
 Jaj, csak hazugul láthatom magamat!

A mi kis Erzsikénk

Valami fényes . . . Valami setét . . .
 Mit tudtam, mi volt! Elmulás? Öröklét?
 Nem láttam mást, csak megtörő szemét
 S kis lágy haján az édesanyja könnyét.

S a koporsóban — óh de szép volt, de csodaszép!
 Fehér kis arca mennyei bájt sugárzó csodakép,
 Soha művészálom még nem festett oly szép angyalarcot,
 Eltűnt, el róla minden kín, — az mind lelkünkbe viharzott . . .
 Nekünk pokol szava volt az ének, amely egekbe száll a pap ajakáról.
 Az ének, amelyből — mondják — vigasz s biztatás szól —
 De, amely a szívet, jaj, száz törrel átveri:
 In paradisum deducant te angeli . . .

*

Keresztfáján az írott gyász
 Már elhalványodott.
 Nem látod meg, aki ott jársz,
 Hogy: „Élt két hónapot“.
 Óh, nem értette senki
 Akkor, — mint is lehet
 Úgy megsiratni, szeretni
 Ily csepp kis életet.
 S eltűnt az év is a fáról,
 Sok zápor mosta már.
 De ő a mennyországból
 Óh haza-hazajár.
 Most iskolából jönne . . .
 Már érettségiznék . . .
 De a mosolygása s a könnye
 Csak az a régi még!
 Jaj, ő a soha-diáklány,
 Soha-hitves, soha-anya —
 Örök üdvök örök ragyogásán
 Istennek angyala . . .
 Már pillanatig sem a földdé,
 Ha le is látogat . . .
 Nem hagyja el soha többé
 Értünk az angyalokat.
 Könnyezve, mosolyogva
 Nekünk csak meghal itt.
 S csak övelük dalolja
 Az élet dalait.
 Nem volt hiába siralmuk,
 Mikor közénk született . . .
 Mink — jaj, hiába siratjuk
 Holtunkig az édeset.

Gépmadaras ember

Óh, szállhatsz vészes óceánokon át,
 Gépmadaras Ember... A géptelen madár
 Tud üdvösebben tengert átrepülni ősrégóta már...
 Mit ér a te minden merész, dicső csodád,
 Ha földeden, óh oly biztos földeden, elnyel mindig a sár.

Az ősi sár: a csupa verejték, csupa könny, csupa vér!
 Nézd, szolgaság, nyomor, öldöklés országokat belep...
 Vizek óceánjainál mindegyre átrepülhetetlenebb...

A földgömböt körülkeringned is mit ér,
 Ha pártatlanná önt el mindent mindtöbb milliónyi seb.

Maholnap szállhatsz, óh, tán csillagokig —
 Mint szárnyaltalanul már most is száll a gondolat, —
 Mit érsz, ha fajod csillagról majd csillagra látogat...
 S csak oda nem, ahol Isten lakik:
 Jaj, bírsz-e magadba szállni? Eléred-e — boldogságodat?

Megsiratlak

Osvát Ernőnek 1926-ban.

Nagy úttörések hőseire néha
 Rózsás, babéros ünneplés köszönt.
 Hinnéd világ, ily rózsára s babérra
 Mily titkos harmat szikráz fényözönt?
 Nem hódolásod, a késői, léha,
 Mely majdnem így szól hőséhez: Köszönd! —
 Óh más ily lelkek megdicsőülése:
 Egy könny, mit Isten sír ily ünneplésre.

Nem örömet sír, gyászt mond: megsiratlak,
 Fiam, nemcsak szenvedtél sokat,
 Míg győzelmét kivíttad igazadnak,
 Melyet most áld már buzgó hódolat...
 Már tudják, téled kincset kincsre kaptak
 S pedzik, jövőd még többet osztogat —
 Siratlak, nagyja emberek fájának.
 Kik Istent is csak adásért imádnak.

Bármennyit adtok ti nagykincsű lelkek,
 Nem azért vagytok igazán nagyok!
 Virulni nagy sor-e a kikeletnek?
 Óh, nagy sor-e a napnak, hogy ragyog?
 De ahogy titkos keresztet cipeltek,
 Mert csak önzés csügg egyre rajtatok —
 Rózsás, babéros ünneplésekre
 E bús nagyságnak küldöm könnyemet le.

Kocszakunk

Csend, szörnyű csend... Csak akiknek fülébe
Ólmot öntöttek, azok hallanak...
Sötétség, szörnyű éjjél sötétsége —
S más nem lát, csak a kiszúrtszemű vak.

Örök Mohács

Magyar sors múltja, magyar sors jelene —

S jaj, tán jövője is?

Mohács, Mohács, mindegyre új Mohács!

A büszke vezérek útja, a hősvértől örökre gyászfekete,

Már hány temetőbe vitt, még hány temetőbe visz?

Mindegyre hiába minden szent föltámadás?

Mohács, Mohács,

Óh tudod-e, mi a te gyászttered ma nekünk? A mi gyászunk
micsoda gyász?

Azt nem te kezdted!

Nagy elődöd volt már abban: bús Muhi-pusztá, de az sem a kezdet!

Az is csak folytatás volt, ősforrású, kései folytatás!

... Muhi-pusztá... Mohács tere... Majtény pástja... Világos mezeje...

S hajh, Trianon asztala... Roncs magyar árvaság, még most sem
kérdesz-e:

Uram Isten, ősvad időkön, Kain-fajzatos Ázsia népugarán

Nem ugyanily mindhasztalan intő, szörnyű Mohácsok után

Tűnt kivertté a magyar kard, nyomtalanná Ősmagyarország? ...

Vigyázz! Európán új vad idők kísértik életedet ...

Vigyázz! Most mindörökre el ne tapossák!

Mai büszke vezérek — s nem csak ti, mieink —

Nem pedzitek-e még?

Világ Mohácsa lenne ez a Mohács!

Utolsó — mert hisz örökké még a kerge birka sem kering.

Most már vesztetdbe keringnél sokezeréves kergeség,

Hogy nemzeteket boldoggá válthat — gyilkolás.

De jaj, Mohács,

Világ Mohácsa, tenélküled ne lehetne örök feltámadás?

Vagy örök az átok:

Ember csak ölte tud élni? Mohácsok kellene, egyre Mohácsok?

Örök Mohács? ... Én mégis mást dalolok: Jön, eljön a kor, a csodás,

Hogy sohasem erőszak dönt majd, sem a szerencse, a vak!

Nem uralkodhatnak többé ostobák s gonoszak!

Nép népre eddig sem magasztántán tört, csak ura parancsa szerint.

Óh, tud majd, gyilkolástalanul tud versenyezni mind.

Örökre a béke, a munka hatalma lesz úr, jóság, s okosság

S ágyutlan hősei mindörökre föltámasztanak,

Szegény, óh hányszor megölt Magyarország!

Madách homlokán túl

Nagy homlokod mögül,
 Hol egykor mennyek s poklok ódon póre viaskodott,
 Porszem-végzetbe vesző nagy homlokod mögül
 Már siri férgek éhkopp-harca se göndörül,
 De árad még a fény, a csillaga-rég-halott,
 Óh mindtöbb milliók agyát beragyogod
 A magad vigaszává csillant káprázat sugarával:
 Szent célok elbukottja pokolra hanyatlón is mint higgye, hogy égbe szárnyal!
 S műved majd hirdeti még sokáig a tünde varázslatot:
 Hogy nem bukás, ha bukik szent eszméjén a hős! . . .
 Vele nem hull sírba az eszme! . . . Az eszme végül győzve győz! . . .
 Ily vigaszt, óh, mind-több bukónak tiündököltetsz majd te még szemébe. —
 De jaj, ez a fény nem a szemfedők csilláma-e? Nem iszonyúbb-e a sírnál?
 Szépiteni égi sugárral a földi küzdés végzetét! Mi végre?
 Hogy Istent végül így szólathasd: Ember, küzdj és bízza bízzál! . .
 A küzdés nem szentebb-e, nem igazabb-e a menny, a föld, a pokol,
 Ha igazi ős tragédiád int: Ember, küzdj, ha nem is bízhatol!

Bús homlokod mögé
 Nem bízvabízáson osont-e saját orgyilkos kárhozatod?
 Világot eltemető bús homlokod mögé
 A magad sorsa s minden bízó hősödé
 Oly lidérc láng vigaszt, óh, mint lobbanthatott?
 Nem gyűjt-e a küzdés maga vigaszosabb tudatot?
 Bukásban is ragyogóbbat bármi dicső diadalnál:
 Ha tiszta, szép volt harcunk! S ez nem függ-e csakis magunktól? Többet akarnál?
 Ős kezdet óta a földi sors nem ugyanegy állapot?
 Óh győztes-e tán az eszme, ha hirdetője győz?
 Csak ember gyűr le embert s mindig csak gyöngét az erős.
 Az eszme mindig csak bukik s legszörnyűbben, ha győztesnek rivallják!
 Diadaltor a győztes eszme sorsa: telik vele vályú, telik vele dísztal! . .
 Csak látnád ezt a dicsőséges mai kort! Ily gonoszak, ennyire balgák
 Óh uralkodtak-e már? — Dehogy ír nád most vigaszunkul: Éízva bízzál!
 Jaj, Ember, a te tragédiád nem az, hogy elbuktat a pokol,
 De küzdeni egyre a mennyért, mindig tudva tudón, hogy sohsem bízhatol,

Szép, igaz homlokokat
 Ne csalódás, mindig ily szent tudva-bukás temessen el!
 Álságtól iszonyodó, szép, igaz homlokokat
 Szegessen dacosan égne a szörnyű gondolat:
 Hogy harcunk egy a mindenség küzdelmeivel —
 Akárha győzni lehet, akárha bukni kell.
 Ne kérdezd, mért jön az ember sírva a világra,
 Vagy honnan a holtak arcának titokzatosan merengő mosolygása . . . .
 A titkok nyitján egyre csak új titkokhoz érkezel.
 Amíg élsz, bár ismernéd meg az életet csupán!

A halál után firtatni ráérsz majd a halál után...
 Hol minden véget kezdet előz, épúgy nem előz-e minden kezdetet vég?
 S magáért küzd-e bármi, — ha féktelen üstökös, ha rabéletű fűszál?...
 Csak egy-egy jel minden... Titkos jelű írással telik a végtelenség...
 S jaj tudhat-e vajjon maga a betű olvasni?... Bízva bízzál?
 Oh valaki ír, de hiába találgatod, mit akar, mi célra, hol —
 Nem az Ő küzdelme küzdet-e? Küzdened kell! Miben bízhatol?

Mennybolt homlok mögött
 Csillagmiriádok tánca... Atomban elektronforgatagok...
 Határtalanba csukó mennybolt homlok mögött
 Mindenségünkül mily balsors kavár ily ködöt?
 S valahol túl mindezen Isten homloka mit ragyog?
 Oh, minden költők vágya: Tökéletes akarok!
 A világok Isten egy-egy szebbnél szebb költeménye...
 S akár csupa csillagrajt ír, akár másfajta világokat útjai végtelenébe,
 Föld, emberiség e lázlobogásban mi a ti sorsotok?
 Kis versszaké tán?... Árad a gondolat és a betű...
 A költő ír s töröl újra meg újra, az örök-ihletű —
 S az östér egy-egy síkján megszületnek, elomlanak világok,
 Évmilliók örök suhanásán Isten egy-egy kis perce ím így száll...
 Hiába minden önáltatás, hiába az ima, hiába az átok,
 Versenyre hiába kelsz vívódó Isteneddel... Bízva bízzál?
 Az Örökkévaló nem áztat... Végtelen igazulást dalol:
 Küzd, ember, — igazulásod végtelen út... S jaj megigazulsz-e, ha bízhatol?

Kicsi homlokokon belül,
 Hol mégis egész világ elfér s villózik a végtelen, --
 Rögsorsú, rögekicsi emberhomlokokon belül,
 Hol mult s jövő közt mégis öröklét jelene ül,
 Úgy küzd az emberi vágy mindjobbért szüntelen --
 S úgy kell lakolnia egyre vértanu végzetén:
 Kielégülést a tökéletesben sem találva.
 Oh, Ember, ez tragédiád és — Istenednek is ez tragédiája,
 Ez a kínok kínjain megüdvözítő szent küzdelem.
 Sors nincs más, — akaratod, ha szabad, ha nem szabad
 S mindenhatód ha lehetsz is homlokodon belül te magad, —
 Akarhatod-e, hogy életedet hazugság törei gúzsba csomózzák?
 Tudsz harcot, szabadítóbbat, az igazulásért küzdő vértanu-kínnál?
 A legszabadabb nem volt-e ép a keresztrefeszített isteni jószág?
 Keresztjét mint vállalta! Mily szabad-maga-szántán! Bízva bízzál?
 Istennek ős-örök tragédiája magához úgy karol —
 Küzdj, Ember, ahogy küzd Istened! Akár bízhatol, akár nem bízhatol!

Az új erősnek

Még győz erőd, a nyílt arcú, a büszke —
De győzelmeddel mit érsz, vakmerő?
Csak bukásodhoz közelebb kerülsz te,
Mert elvesztő bűn itt ily szent erő.

Hiába vagy erősebb száz erősnél,
Csak addig voltál te az igazán,
Míg titkolhattad, míg egyszer se' győztél,
Míg hitték, megdőlész nem is nagy tusán.

S óh, győzhetsz még, amíg erősök ellen
Nyílt mérkőzésben kell majd küzdened...
De tudd meg, nem vagy már legyőzhetetlen,
Mihelyt a gyöngék törnek ellened.

Jaj, sanda gyöngék irigy száza, ezre
Csak összesűg, csak tört vet nesztelen —
És láthatatlan, mint a balszerencse,
Üz és előz majd úton-útfelen...

S te törből-törbe botló rohamodban
Lerogysz... Torkodon feszül orv hurok...
S a korcshad előbúvik innen-onnan
S hullád fölött — sírató dalt huhog.

És jönnek az árnyak...

És jönnek olykor az árnyak, az árnyak...
Hány ismerős, hány jó barát.
Oh valaha — élni, csak élni vágytak
S mind maga ölte meg magát.

És homlokomat meg-megsimogatja
Egy-egy árnykéz, oly enyhe, hús...
„Az élet poklot perzsel agyadba...
Meddig tűröd? Mivégre tűrsz?“

S borzongva egy-egy hús árnykezet érzek
Sebektől izzó szívemen
„Lásd, lásd, — a mienken is ily sebek égtek...
Soká már nem bírod te sem“...

S a hívás, mely a síri nyugalmat igéri,
Engem mégis hiába kísért...
Meghalni is csak úgy üdv, ahogy élni:
Nem magunkért, csak másokért.

Ha eltudsz menni...

Csak menj, ha menni akarsz,
Ha pokol neked itt már ez a közel, ez a harc.
Hisz mindig messze-messze a szentbékéjű menny...
Ha el tudsz menni, menj!

De poklot is olykor mennynek bír láttatni a távol...
Nem csillan-e multunk még majd úgy feléd,

Hogy egyszer visszavágyol?

S óh, — nem csak az hagy el, aki elmegy,

Már elhagyott, jaj, az is, aki menni akar. —

Jöjj vissza, míg el sem mentél! Most les a sors!

Óh, most jöjj vissza hamar!

Sem távol, sem közel

Már minket ugyan boldogság nem ölel,

Szakadékony szál az mind, ami szívüket üdvbe fűz

S elhamvad a szívben a tűz...

De csillaghunyt sugárként csillognak csodaszálak:

Emlékei multunk dőre nagyálmainak.

A szép, szent hajdani lángnak!

Együtt gyújtottuk, üszökgig égett...

De fény szál, mivelünk száll, végtelen útra száll...

Azon már minket nem választhat el

Sem az élet, sem a halál.

Hol vagy Szabadság?...

Hol vagy Szabadság?... Hány évezred óta

Epesztéd már a rabság fiait?

Csak álom volnál, kit a föld lakója

Valóságnak néz néha s megesalódva

Elsirat aztán ős rabságban itt?

Im, népek egymást ma is fojtotgatják

S irtják egyenkint egymást emberek...

E csillag sohsem volt hazád, Szabadság!

És lesz-e egykor, — ki mondhatja meg?

Óh, Mindenség, tán más csillagjaidnak

Lakói közül minden gonoszat

Ide száműzesz? . . . Nem hiába sírnak,

Midőn emberré születnek s e csillag

Azért ily börtön, örök kárhozat?

Azért csak eszmény itt hát a szabadság?

S hiú a vágy, az érte lázadó?

Más csillagon csak emlékünkül adták:

Szabadság ott van, hol mindenki jó!

Izzó betűk

Elégettem egy régi levelet,
Valakiét, ki egykor szeretett.

Egykor — még játszi szerelmek idején.
Rég volt. Feledett ő s elfeledtem én.

De a levélből, ahogy lobot vetett,
Mintha sóhaj tört volna ki, önfeledt.

Az a régi papíros a lángok között
Mint érző áldozat úgy görbüldözött.

Ugy szenvedett, oly ijesztő rémesen...
Éreztem, ezt már nem feledhetem.

Száz emlék villant lelkemen át... A mult:
Szép reggeli fény, mely hirtelen elborult.

S mint zord felhő piros égperemen
Elnyúlt a parázson a levél mereven

S cikázva sötéten izzó hamuján
Még kitüzesült betű betű után.

S rám villogott mint hús, késői vád...
Vagy csak a mult vádolta önmagát?

Tanács

Vén szívem, tanulj végre bölcseséget!
Hisz itt a legfőbb ideje!
Már annyiszor csalt téged meg az élet,
Őt csald meg végre te.
Rég elleshetted, mi a tudománya,
Valóban roppant egyszerű:
Magát ő mindig édesnek kínálja,
Akármily keserű.

Mint neki hittél, higgy magadnak és mondd:
Még soha semmi sem gyötört!
Mily édes-édes a sok bánat és gond!
Csak még több ily gyönyört!
S hogy hadd lehessen mennél édesebb dac
E szörnyen rossz, keserves élc:
Majd élvezd, mikor végre meghalsz,
Hogy végre-végre élsz!

Mikor már gyors az idő...

Óh, mikor már oly gyors az idő,
Hogy semmire rá nem érsz már!
S még egyre epeszt a sok-sok szédítő,
Nagy, szent cél, mind csupa légvár!
Megrémült földi életem,
Óh, mit akarsz még énvelem?!

Én sohasem voltam egy teveled...
Hisz egy-e a tűz a lánggal?
Kigyulása előtt valahol rejtezett...
Hunyásán majd tovaszárnyal...
Szent lázaim csak hunyjatok, —
Tűz voltam és tűz maradok.

Istenkisértő

Istenkisértő bűvös csoda,
Te, életem álomcsónaka,
Hajhó, van-e még, van-e part?
Mi véd téged, mi kegyes hatalom?
Hogy örökre künn az örök habokon
Kibírhass annyi vihart?

Nem zúg ez a vész, tép nesztelenül
S az ár, mely vesztőn mos körül,
Hajh, láthatatlan ár
És napról napra bizonytalanabb
Minden, csak egy nem: fogy, fogy a nap
S nem érsz révet soha már.

Nagy, büszke hajók a tengeren,
Kalmár s kalóz mily víg-sebesen
Suhannak a part felé.
Hallják vészkiáltásomat,
De egy sem bánja, tovahalad...
Utadé vagy, végzetedé.

Ha volnék igazi csónakos,
Kit igazi vihar így ostromoz
Igazi tengeren,
Latrok hajója se hagyna ott...
Avagy épen a vész oltalmazott, —
Tán maga a veszedelem?...

Halk bölcsődal a sír előtt

A friss rózsát ha már hervadtnak érzed
 S szívedben hordasz őszt meg temetőt
 És rég elhervadt rózsákat igézet
 Őszödbe frissé ugyanily igézet,
 Dúdolj halk bölcsődalt a sír előtt...
 Kár zúgolódní, bármint csal az élet!
 Sohase várj, csak fogadj el hűséget...
 S ha minden elhagy is, vád pókhálóit ne sződd!
 Csak mikor megcsal, akkor nem csal meg szeretőd.

Tündérhajó

Nagyrossz napokban szép multakra gondolj!

... Emlékszel régi, első kis tanyáinkra?
 És első együttátélt májusunkra?
 S a halk folyamra ablakunk alatt?
 S a sok hajóra, mely ott elhaladt,
 Ki tudja, honnan és hova, ki tudja?...
 Mily kúrthang búgott végig a vizen?
 Sejtelmes hangját még alig imetten
 Mint lestük! Mint vert szíved és szívem...
 Az a kúrtszó oly csábos, oly mesés volt! —

Nagyrossz napokban szép multakra gondolj.

... Emlékszel-e a piros pitymallatra,
 Mint súgtuk akkor, egymást átölelve:
 Most surran, indul a tündérhajó,
 Üdvök hullámán ringó, ringató...
 Tündérszigetről visz tündérszigetre!
 S emlékszel-e, mint súgtam mosolyogva:
 Hadd menjen, jöjjön, — nem kell már nekünk...
 Akárhó simulsz te az én karomba,
 Ott, csak ott a mi tündérszigetünk!
 A lelkünk akkor oly boldog-bohó volt...

Nagyrossz napokban szép multakra gondolj.

... Rég nem lakunk mi már a parti házban
 És csak gond ébreszt minket reggelente.
 Ott künn az élet zord, nagy árja zúg...
 Százféle kúrtszó, riogatva búg,
 Tündérhajó már értünk nem jön erre.
 Vagy mégis?... Egy-egy pillanat — ily emlék — ?

Nem ez-e — ahogy csodakürtje zeng még --
 Nem ez-e a legszebb tündérhajó?
 Szép mult emléke legszebb multnál is szebb...
 Nagyrossz napokban szép multakra gondolj.

Korszakunk kedves dalosa

Óh, korszakunknak kedves dalosa --
 Nem, nem vagyok, én az nem lehetek!
 Az én dalom ajka vérhabot vet, szép szava rég oda...
 Rom, szétlőtt hátyán roncs katona --
 Még káromkodva utolsót kesereg:
 Hitvány vezérek, csűrhe sereg!
 Miattatok
 Ma hiába halok...
 Ti nem a mindenek üdve koráért küzdtek!
 Ugy-e undokul dalolnak a halálos sebek?!
 Sebeim, szent szájak, mégis üvöltetek!
 Dalaím, ha velem bánt így ez a ma,
 Kitépett nyelvű milliók rabkínja tihennetek
 Majd hű tanuságát lelje meg:
 Mi volt itt a még gyöngébbek sora!
 Óh, szálltok harcba ti még valaha!
 Majd vív az a kín
 A jövő dalain!
 S rabszolga ha senki már, még minket is ér csoda:
 Leszek — rég holtan — korszakom áldott dalosa.

Utolsó lángok

Ez már az utolsó lángok lobogása...
 Oly rég vívódik itt már ez a tűz...
 Hol tiportan, hol ázva —
 S belehunyt maholnap üszkös, fekete gyászba...
 Tűzekkel a sors itt csúf játékot űz.
 De szívem, dalok, álmok Isten-gyújtotta tüzének
 Ember-megdúlta mély lángfészke te,
 Ha be is temetnek éjek,
 Nem égsz ki úgy, mint tűzhelyek kiégnek,
 Még kitör a belédfojtott tűzek éneke!
 Fölzúgnak e hosszú élet vágyai! S óh igéik,
 Mint holtnak vélt vulkánból lángesoda,
 Kell, hogy fölcsapjanak égig!
 S amily lobogással utolsó perceidet megigézik,
 Ugy nem éghettek volna előbb soha!

Te Montblanc-ember

Mikes Lajosnak, 1928-ban.

Te a poklok poklát szenveded,
 Oly epesztő álmod az ég.
 S nem bánod a poklot, sem az eget —
 Föld rabja, fütyülsz sorsodra rég!
 És bizton s biztatón ezer baj s vész közepett
 Állsz, alkotsz, mintha erőd soha el nem omlanék...
 Állsz, mint a lávából jeges ürbe meredt
 Busa Montblanc: egyben a tél, nyár, ősz, kikelet
 S úgy intsz magasabbra még!
 S mindenkin enyhít szereteted,
 Aki égfia poklokon ég.
 Mint téged, úgy óh, mást kit becéz
 Csupa kinnal a sors, a galád?
 S bajaidról mily mosolyogva beszélsz,
 Akárha ölelne édesanyád!
 Eltörpül a búdba látó búsnak végzete és —
 Szégyenkezésbe hal ajkán mind a panasz s a vád...
 Szent békességek végtelenébe néz
 S már szép neki kínban a kín, a világ, az egész...
 S úgy gondol áldva rád...
 És megcsókolja a szenvedés
 Szédítő homlokát.

Oh őszi fák!...

Távolról csupa lomb és csupa virág
 És csupa gyümölcs — jaj, közel mire váltok!
 Amerre jártam és amerre járok,
 Csak őszi fák, tar ágú őszi fák!

Játékos gyerkőc, ábrándos diák,
 Tusázó férfi — hittem egyre: álmok
 Szent kertjében majd csak hajt égi ág
 És egyszer egész mennyországgal átfog...

Oh őszi fák, úgy dőlök már alátok
 Mint fa, amelyet zord fejszés kívág —
 S még most sem szűnik a ti biztatástok?

Ugy tárulnak rám végtelen világok...
 Szívemben zsongnak bízó új imák...
 Valahol mégis véget ér az átok?

Halál

Nem koporsóban, nem a hant alatt,
 Előbb érzed majd holtnak magadat:
 Még élsz, de nem látsz mást, csak temetőt
 S az lesz a te igazi szemfedőd,
 Ha sehonnan sem kapsz már levelet
 S még hiteleződ is mind elfeled.

Nicvána...

Porszem valóm, tudatodban
 A mindenség ragyog...
 Mégsem látom, mi voltam,
 Mi leszek, mi vagyok.

Az égen tétova csillám,
 A földön zagyva homály...
 És nehezedik, húny a pillám...
 Most lelkem, most hova szállj?

Még nézem az üstökös útját,
 A sok évmiriádosat.
 Valakinek, aki nem úgy lát,
 Csak egyetlen pillanat.

A végtelent hasítja,
 De végül is elenyész...
 Elsercenő kicsi szikra
 A csillagos ég, az egész!

Im évmiriádokon innen
 Elhúnyó életem,
 Porszem valódban a minden
 Már most húny így nekem.

S ha mind elhúnytak a fények
 S nincs nappalos-éjjeles út.
 Felemáshitú emberi lélek.
 Lesz-e ott örömed, lesz-e búd?

Mi lesz az, ami mai szememnek
 Csak fekete végtelen úr?
 Még baglyok is kinevetnek?
 Látást nekik éj köde szűr...

Az égen tétova csillám,
 A földön zagyva homály
 És nehezedik, húny a pillám...
 Szívem semmit se csodálj!

Maholnap eltűnök innen.
 Már szállok a semmi felé...
 Óh, az lesz tán az a minden,
 Ami nem ront semmivé.

Végrendelet

Aki üres szobákról álmodik,
 — Ősrégi babona borzongatva mondja —
 Már nem lesz a sírja sokáig üres.
 Én — én babonátlan is eljutottam eféle álomig:
 Szívekbe nézek rég, rég, rég mint sorslátó néz hideg csillagokba...
 Sokáig hittem, tárul eléem majd szív, tán egy-egy ezredik, tán milliomodik,
 Tán csak egyetlen egy — ha bánatos, ha víg, —
 Az én ábrándjaim meghitt menedéke, ahol nincs más vágy, csak amilyentől
 egykor minden ember élete holdog könnyű lesz . . . .
 De még akik becsülnek, akik szeretnek, azok szíve sem ilyen otthon,
 mind csupa kétség odva, mind csupa szörnyű les,
 Belőle az én hitem álmaít mint dúvadakat nyilazzák rendre az ő
 jövőtlen, kishitű álmaik.
 Hova, merre hát? Hiába kapok föl szárnyas táltosomra,
 Nem lendül már az a szárny, törötten lóg a porba
 S az egész világ, csillagsok szívű világ úgy tátong rám, mint sír lidérces odva,
 Már csak ügetünk, paripám, örök éj felé, — csak ügess,
 Majd lel menedéket a vándor, a fáradt. Egy helye biztos, — az csak őnélküle üres.

Hej, üres szívek, lidérc csillagok,
 Tetemrehívó váddal nem szomorítlak.
 Hisz hirdítetek, hogy utam mindsugarasabb,
 Hogy én nem is ez a roskadt, roncs vándor vagyok,
 Hogy igazi ő-örök valóm ott ég a szívemben, napfia csillag.
 Az voltam s az leszek és jaj, szívemet én, a tűz, magam égetem el, ti hiába óvtatok!
 Hej, sok-sok szép, nagy üres szó! Elkárhoztatásomat így tagadja le bölcs
 büntudatokatok!
 S ha most szegény paripám gazdástul majd a füvetlen fűbe harap,
 De egy-egy elolthatatlan tűzű dalom tán mégis az arcotokba csap,
 Oh, még tán azt is hirdítetek majd: Lám, az a csillag (az én becses igazi énem),
 most már minden szennyből megtisztulva ragyog!
 S a szennyre ,szívem hamvára, szokásos könnyezések ördögűző szentelt vizét fröcs-
 kölgetitek majd: Kín volt élete; így van, így volt s lesz, amióta s amíg dalok
 égő szájai nyílnak...
 Világunk tűzveszedelmei így hamvadnak el, az új dalú szívek, ha vének, ha ifjak;
 Bocsássunk meg nekik, ő-örök tűzük salakja eltűnik éjjelén a sírnak
 S megtisztult lángjukon... Stb... (óh azon ti megsütitek pecsenyéteket!
 Oh csillagfiat csak küldözgesse ő-örök anyjuk, a nap!)
 . . . Előre köszönöm elsirató nagylelkűségteket! Siess paripám! Nincs cél a sírnál
 sugarasabb!

Ne csüggedezz, ne félj!...

Óh napimádók fényesdő szerelme,
 Gyászejünkben se csüggedezz, ne félj!
 A nap most sem vet árnyékot semerre --
 S nem csaphat rá a sötétség, a mély,
 Óh csak magukfényehúnyt csillagok
 Saját árnyékvetése minden éj . . . .
 S a Föld, felemás sorsunk ős csillaga még forog. --
 Testvérek, éjjeletekre eljön nappalotok!
 S te, Igazságot esengők tiszta, szenttüzű lelke,
 Majd gyújtasz oly csodafényű lángot minden szívbe, fejbe,
 Hogy nem lesz éj soha már . . . . Ne csüggedezz, ne félj!
 Óh csak magukfényehúnyt csillagok
 Saját árnyékvetése minden éj . . . .
 Igazságvárok népe, ne csüggedezz, ne félj!

S te, Végtelenség szárnyas szeretője,
 Szent Gondolat, te se csüggedj, ne félj!
 Csaphat ma fojtó levegő tüdődbbe,
 Majdan sem por, sem az éter nem fojt. . . Az lesz a kék!
 S zárhat tiltás börtönné homlokot, —
 Tág börtön! Csodamagas, csodamély . . . .
 Az egész mindenség minden igéje ott dalol, ott!
 Agyad, Ember, szent rádió, amin Istent hallgatod . . . .
 Kizengnek a Végtelenség titkai mind belőle;
 Megismeréseken úgy szállsz egyre dicsőbb, szabadabb jövőkbe . . . .
 Örök Szabadság, eljön időd! Ne csüggedezz, ne félj!
 Zárhat tiltás börtönné homlokot, —
 Tág börtön! Csodamagas, csodamély!
 Szabadságvárok népe, ne csüggedezz, ne félj!

S te, Jóság, ma oly megcsalt, könnyes, árva —
 S mégis bocsánatos, te se csüggedj, ne félj!
 A te vágyad: úgy élni, másnak sohasem ártva,
 Ma nem üdvnek magja, de lesz világűdítő terebély . . . .
 Majd Igazság s Szabadság földjein
 Mindenki Jóság gyümölcseivel él!
 S gazság magaásta sírjain, óh testvéreim,
 Majd rossz álommá tűnik a múlt, az egykori kín,
 S nem támad szennyes vágy, hidd el, hazugok világa,
 Mert teljesül majd minden szívnek minden tiszta vágya,
 Óh Szeretet, ki csak adsz s mégsem csüggedsz, — ne félj!
 Majd Igazság s Szabadság földjein
 Mindenki Jóság gyümölcseivel él —
 Szeretatosztók népe, ne csüggedezz, ne félj!

De messze semmi vagyok!

Óh, hisz tudom, mily kicsi minden — messziről...

Magas ormok óriási fái, vagy örök csillagok —

S ha szülőid sírján már a keresztfa kidől

S unokáid ujján jegy-gyűrű fénye ragyog —

Nagy, óh, nagy messzeség,

De semmi még!

Én itt mindenkitől már messzebb, messzebb vagyok.

A mult már tegnapomul is távoli mult...

A jövő már holnapomul is messze jövő...

Az én szememen, hajh, végkép egybesimult

Már minden bölcsők fátyla s minden szemfödő...

Oly messze semmi vagyok!

Takarjatok,

Ős-örök fátylak, minden, mit Isten keze sző!

Tar, szürke megint...

Tar, szürke megint a határ...

Óh emberek,

Mit bánja bölcs szívetek?

Nagyon megszokta már,

Hogy évre év ős rendben így pereg.

Be könnyű rámlergyintetnek:

Lesz újra nyár,

Siratni kár!

Szívem, te sem siratod

A holt nyarat...

Óh az — a tied marad.

De sikoltanál nagyot:

Lesz nyár még mennyi s nem a te nyarad!

Az őszi est felhői alatt

Már rémlik amott

A ravatalod.

Nyarad csak egy is lesz-e még?

Nincs felelet.

S szemfedő köd felett

Csupa csillag a végtelen ég...

S jövőjük évmiriádjain idemered

Utolsó percük... S fáj-e neked,

Hogy mind kiég,

Mind semmiség?!

Óh, csak még egyszer!

Szent könnyelműség, te ifjonti, régi!
Te, bölcseségnél áldóbb dőreség...
Óh, csak még egyszer tudnék úgy remélni
Mint tudtam egykor, óh be rég, be rég!

Nagy csalódások gyásza, méla, síri —
És önmagát gúnyoló fájdalom,
Óh, csak még egyszer tudnék sírni, sírni, —
Csak egyszer még kacagni magamon!

No, szent Gázálarc!

Hozsanna, szent Gázálarc! Halleluja!
Csak tőled függ hát most már minden élet...
Megtöpörödött, bús disznófej, te — világ ura!
Óh, sokra vitted!
De mégsem ez a te igazi dicsőséged.

Dicsővé csodamagasztos frigyed avat:
Mily szent nagyüzemnek lettél gyámola, társa!
Mily szentül gyártja az miriádszám másaidat
Életmentésre...
S gyárt másmit éppoly szentül — gyilkolásra,

Kicsi haramiák lefogói, „ne ölj!“-t papolók,
Mind tudjuk: a föld kerekén hol s kik ez a szerzet.
De kötélén, óh, csak az egy-egy ember gyilkosa lóg...
E minden élet
Vesztét koholók hada kap — érdemkeresztet.

No, szent Gázálarc, micsoda bál lesz itt!
Disznófejű táncot mint fogunk mi járni!
Megiszod-e majd a szent gázpezsgők ezreit?
Vagy elázik a cécón
Népséged mind, az egész kétmilliárdnyi?

Te óh, nem is álarc, korszakod arca vagy!
Rávallasz minden álszentes pimaszra.
Tebenned, urunk, a hazugság mind, ha kicsi, ha nagy,
Álarctalan már...
Nincs álarc más, csak az emberek eleven arca!

Oh még ne menj el...

Oh még ne menj el!

Ne érjen véget még mesénk, ez az édes-bús mese.

Még napragyogás hadd játsszék ezeregyéj tündéréként a sziveddel,

Még várjon a zord, ős rém örökéjbe lerántó csontkeze.

Képzeld újra: zengő jelenések szállnak,

Dalok ábrándjának, ábrándok dalának

Egy életen át csupa gondban, csupa robotban is egyre hű szerelmese te.

Oh, még ne menj, ne menj el!

Ha fáj is élni

Ma, minden szépség, minden öröm sírjának peremén.

Ha köröttünk éjbe hűny is mind az egész világ, a napos, a boldog, a régi,

Várv, várv a hajnalodásra még! Napimádók hite örökre: fény!

Oh hidd, hogy az élet erősebb, mert szebb, szebb a halálnál.

Tán nemsokára szebb világot látnál . . .

Hisz poklon is éled új ábránd. Gyúl majd új örömek reménye beléd s belém

Várv, várv, ha fáj is élni.

Vagy messze, messze,

Örökre messze minden öröm már? Meghalt minden szeretet?

S irgalmasabb sors volna menned, menned végtelen éjbe veszve?

Oh, akkor arra az útra én magam dédelgetném szívedet.

Ugy mennénk együtt — ezeregyéji mesék tüneménye —

Át abba a sok-sok milliónyi éjbe . . . .

De nézd: itt minket édesünk hű szive mily nagyon-nagyon szeret . . .

Ne menj oly messze, messze!

Dalolj holt szivednek!

Csak valami kedvest,

Csak valami halkat!

Altasd, feledtesd,

Ami fáj, ami zaklat.

Már annyi jaj, átok

Riadt a világon —

S nagy ős riadások

Mind rég síri álom.

Elrévül, elévül

Minden baj e földön . . .

S ami semmi végül:

Már ma se gyötörjön!

Hidd: rég pihensz már,
 Évezredek óta ...
 S halk szerelmespár
 Jön csókolódzva ...

Ott ölelkeznek
 A sírodon ... Érezd!
 S dalolj holt szívednek
 Uj életet, édest.

Csak jönne már

Csak jönne már egyvalaki,
 Uj, szabad, nagy dalos legény,
 Amilyen nem lehettem én!
 Hadd tudna üdvöt s kint úgy vallani;
 Mint én szerettem volna ... Dalai
 Szent igéin hadd szólna ember, Isten,
 A végtelenség, az örök, a minden
 Oly bűvösen, mint soha költemény
 Nem zengett még a földnek kerekén

Jöjjön, mint égre jön a nap,
 Győzzön már hajnal-ifjan itt!
 Köszöntse minden tiszta hit,
 Mindennél legyen ő hatalmasabb!
 Minden szív ura; úr, ha ad, ha kap.
 S akik annyi zengő lelket öltetek meg,
 Hódolnotok hadd kelljen végre egynek!
 Jer, nagy utód, vidd diadalra, vidd
 Elődeid balsorsú álmait!

Jer, amíg nem huny életem
 Dalfojtó rablét éjjelén!
 Óh, minden vágy, hit, láz, remény
 Mint gyúlna még szent nappá szívemen ...
 Mint nyílna majd belém a végtelen ...
 Óh, sírnál szűkebb sorsom szörnyű csendjén
 Dalod hasítson rést már! ... Hadd hihetném:
 Az én dalom zeng végre, az enyém!
 Én élek a te életedben, én!

Repül a fekete gálya, repül . .

Vad, puszta parton fekete roncs a sajkám . . .

Csak néhány széthullt deszkaszáll.

Mellőle fehér csontvázfickó kacag rám

S a roncsból koporsót kalapál.

Kalapál s dalol . . . Ah, szíven üt, szíven üt a **danája**.

Az én dalom ez! . . . Óh, hajdani dal!

Mint jött egy gálya értem, — a fekete gálya . .

Szent tébolyok örök árnyaival.

Majd halk rege: tündérparton mint koszorúztam

Rózsássá rajta gyászomat . . .

S már nász csónakra — derűkben és borúkban

Mint szállt — csupa üdv s csupa kárhozat . . .

S más nóta megint: a végzetemé, szomorú s zord:

Csak előre, éjbe viharba veszőn!

Már homlokom akkor csak töviskoszorús volt

S csak babérág az evezőm . . .

S még búsabb dal: Óh gályám csonk maradéka,

Kis lélekvesztőm, el ne merülj!

Hisz rajtad hitvest, gyermekrajt viszek én ma —

S a part, jaj, messze — kegyetlenül! . . .

. . . S a csontvázfickó csak kacag nagyot újra:

No, a tenger megszánt benneteket!

Örül pereputtyod megmenekülten! Uj útra, —

Suta vén gályás, már nem viheted!

Magad, óh, nekivághatsz vígan a végtelennek!

Hajód kész — bár nem az áhitott!

Nesze, — lélekvesztőd roncsaiból született meg —

Nesze, itt az utolsó ladikod!

Dicsőbben sajkád sem örökölte fáját,

Sajkád, a babéros, tövises!

Óh, ez volt régen is, ez a te fekete gályád,

Ez volt rózsába takartan is, ez! . . .

. . . S a fehér csontkéz indulót ver a koporsón —

Mint valami fekete zongorán . . .

S mint rögzuhogás zúg, zúg titokba sodrón,

Zúg valami végtelen Óceán: —

Gyere hát, elérhetetlen üdv keresője,

Örök útra, örökre egyedül!

Koporsón innen s túl egy az útd, a dőre . . .

Repül a fekete gálya, repül!

---

* Negyvenkét év során öt verssé gyűlt ciklus utolsó része.
Az első 1894-ben jelent meg „Fekete gálya” címen.

Az én virágom

Az én virágom
 A nevenincs-virág.
 Szívemre dobta egykor egy álom
 S nőtt hirtelen égig — s túl a világon...
 Mint más szívekből szállnak imák —
 Nyílt Isten elébe az én virágom,
 A nevenincs-virág.

Mint maga az égbolt
 Csüngött nagy kelyhe fölém.
 És szívem, az árva, a beteg, a félholt
 Megint csupa élet, csupa remény volt.
 Ily csoda virult ki a poklok ölén...
 Mint májusi csillagos égbolt
 Csüngött nagy kelyhe fölém.

Kérdeztem esengve:
 Szent bűbáj, mi a neved?
 Itt ily virág nem nő semerre...
 Fölvirult lelkem rajtad a mennybe!
 Gyökeredtől kelyhedig egy teveled...
 Mint áldjalak? — kérdeztem esengve, —
 Szent bűbáj, mi a neved?

S szemembe mosolygott —
 S szólt halkán: nincs nevem.
 Örülj, most csókol, ölel a sorsod...
 Ős titok az üdv, kár ostromolnod,
 Csak addig él, amíg névtelen!
 S bódítva, epesztve szívembe mosolygott
 S szólt halkán: nincs nevem.

S mint láng ha lobban —
 Neve gyúlt: nevenincs-virág...
 Csak titkon gyúlt, csak gondolatomban,
 De virágom már odavolt, oda holtan...
 S vele elhamvadt egy egész világ.
 Eltűnt mint láng, ha örökre kilobban —
 A nevenincs-virág.

RÁKÓCZI

— Drámai költemény* —

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

* 1935. április 8-án, a Fejedelem halálának 200. évfordulóján, az országos emlékűnnep keretében előadta a magyar rádió.

I.

TE VAGY ITT MAGA RAB MAGYARORSZÁG

1. poroszló: Ide porkoláb úr? *(A fáklyával világított terem sötét mélyéből hosszú tölgyfaasztalt húz az előtérbe, miközben társai mindenféle holmit: nagy zöld posztóterítőt, gyertyatartókat, feszületet, írószerszámot hoznak.)*

Börtönőr: Jó, jó, de hamar.

Hisz meghal a rab, mielőtt vérpadra kerülne...

1. poroszló: Ugy megtört hát a büszke magyar?
(Leteríti az asztalt.)

2. poroszló: Csak pár hete ül s már halni akar? *(A feszületet az asztalra állítja.)*

Börtönőr: Kényes nagy úr ám s kényes nagy a bűne!

És Buccelini lesz itt a bírása most!

Ej, amoda tedd a pennát, papírost.

Középre a feszületet! S a kalamárisba tintát!

Siessetek! Itt lesznek vele mingyárt.

1. poroszló: A pincebörtön megártott hát neki?

2. poroszló: No itt a reggelt csak megérheti.

Börtönőr: Dehogy kell várnia reggelig.

Bírái tüstént idevonulnak.

Már gyűjthetjátok a gyertyákat nekik

S ítélet után ez a vaksi mécs ragyoghat majd a nagyúrnak!

3. poroszló: S igazán a császár gyámfia ő?

4. poroszló: S a császár ellen tört a pártütő?!

Börtönőr: *(Miközben a poroszlók tesznek-vesznek.)*

Rákóczi fajzat! . . . Az apja is itt halt volna ám,

Ha elcsiphetjük idejekorán!

De előbb végzett vele nyavalyája

S hogy javait hagyhassa fajzatára:

Halálos ágyán ravasz kis levélben

A császárt kérte gyámul nagymerészen.

1. poroszló: S a császár? —

Börtönőr: Hát hisz a császárok se bambák.

Félországot kobozni nem mulatság.

Cyámkodni jobb . . . Látjátok ezt a foltot?! —

Itt vére csak két cinkosának omlott . . .

1. poroszló: No, gyámkölyök, jó helyre jutsz ebadta!

Börtönőr: Itt halt meg Zrinyi gróf, a nagyapja

S nagybátyja: Frangepán —

Ép harminc éve tán.

(Lánccsörrenés, lépések hangja, egyre közelebb.)

Jön.... Lánca jelenti... Jön rogyadozva....

És nemcsak az őre hozza....

A fáklyás mellett Lehmann kapitány....

Lehmann: (a megtántorodó Rákóczihoz)

No, büszke hősöm!

Csak most is hát dacosan!

Ej, el ne dőljön!

Bírái azonnal jönnek, rab uram!

(Az örökhöz, miközben Rákóczi a legközelebbi székre roskad.)

Ti mehettek! Én magam őrzöm.

Őrszem csak a lépcsőn kell s a kapuban.

(Az örök tisztelegnek s mind eltiünnek. Lehmann bezárja az ajtót s Rákóczihoz lép.)

Bocsánat, herceg, durva volt beszédem, —

De úgy kellett, hogy gyanu ne érjen.

Mert este óta — Istennek hála —

Én, ősz Lehmann, e vár kapitánya,

Én, zord őrzője — furcsa dolog —

De úgy van, — önnek a híve vagyok!

(Rákóczi mintha nem is hallgatna rá, a padló sötét foltját nézi szüntelen.)

Lehmann: Ne nézze azt a foltot oly iszonyodva!

Hogy vér az, óh, csak ócska mesék hite mondja...

Isten velünk van! Hej, de siettem

Ma éjjel szemlét járni uram.

Hogy megsúghassam, mi várja közelben

S im ott lelem önt alélva, meredten

A nyirkos, a gyilkos tömlőc-oduban!

De ez ép a szerencse! Kik odacsukatták,

Bírái ijedten magukba szállnak.

S most itt van ön im, ahol — int a szabadság.

Parancs, hogy épségére vigyázzak....

Parancs: láncát levennem — *(megteszi)*

Rákóczi (föléledőn): Szabad leszek?!

Lehmann: Itt most — csak szabadabb.

Most még csak itt e teremben....

Rákóczi: Csak rab hát, béna rab.

Lehmann: A hercegasszony — kegyelmet esdve

Járt a császárnál s megjött az este —

Rákóczi: Jóságos Isten!

Lehmann: És úgy lehet

Kegyelmi parancs is érkezett....

Rákóczi (lemondón, csüggedten):

Szegény szerelmem!... Megjössz végre, meg!....

Búcsúzni jössz, vérpadra megyek!

Lehmann: Herceg! nem jött hiába vele

A porosz király titkos követe.

Rákóczi: Ah, jó Friderik — hű, drága barátom! . . .

Lehmann: Hogy önt megmentse bármi áron . . .

De arannyal hiába környékezett, —

Másért lettem híve én:

Porosz vagyok, — hazámból számkivetett,

Itt csak aféle tűrt jövevény.

Úgy tengődöm — császár katonája

Örök kapitányi soron . . . .

Rabórzás ver rabigába

S egyszerre ím — ily alkalom:

Királyom kegyét visszavívhatom!

Ezért, csak ezért —

(Zörej kívülről, Lehmann az ajtóhoz ugrik.)

Ah! Csitt! Ime jönnek!

(Az ajtót kissé kinyitja, ismét lezárja és visszatér Rákóczi-hoz.)

Csak az ör. . . Ezért lettem híve önnek!

Rákóczi (egyre csak a vérfoltra meredve)

Kapitány, siralomház ez a terem!

Történetét én óh, jól ismerem. . .

Ott az az ablak. . . . *(Föláll, elfordul Lehmanntól s az ablakhoz megy, Lehmann követi.)*

Lehmann: Igaz, hercegem, —

De itt kikezdve már a rácsolat . . .

Ma este óta. . . . Egy éj, — s ön szabad!

Rákóczi (hirtelen közelebb hajol az ablak üvegéhez).

Itt sorsom, itt, e börtön ablakán!

Itt, itt dicső neved, nagyapám!

Rezdülés nélkül véste kezéd. . . .

Hadd csókolom itt ma kezéd nyomát. . .

Holnap már együtt lehetek veled!

Lehmann: Óh, holnap én épp ezen az ablakon át

Szabadítom meg fenségedet.

Rákóczi: Kelepce?! Ujra kelepce?! .

Vérpad helyett hát eféle tör? . . .

A hóhérmunka több bajt szerezne?

Jobb volna eféle bús mese persze:

Szökött a rab és lelőtte az őt?! .

(Becsukja az ablakot, visszatér a karosszékhez s beleül.)

Lehmann: Óh herceg — Istenemre! —

Rákóczi: Biztat, kapitány, ez a vérholt!

Lehmann: Nem vér az! Isten tudja, mi. —

Rákóczi: A vérpad, óh, tudom én is, kiünn a piac terén volt,

A bakó dicsőim vérét ott folyatta ki, —

De itt, ez az ócska-meséjű, régi folt

Szivembe mégis szent igazat sikolt:

Ez Frangepán és Zrinyi vére —

És mindazoké, akiket hóhér kezére

Önkény dühe lök, de áldani fog a jövő . . .

(Zaj, zörej kívülről.)

Lehmann (az ajtó felé siet):

Csend! Csend, az égre!

Már itt a bíróság.

(Más hangon, szigoruan.)

Föl, föl, pártütő!

(Rákóczi nem mozdul. Jön Buccelinivel az élen a vér-bíróság. Fegyveres örök. Elhelyezkednek. Rákóczi a karosszékekben néhány lépésnyire az asztaltól mozdulatlanul tovább is csak a vérfoltra mered.)

Buccelini: A felséges nagy császárnak nevében

Im éji órán hitt bírói szék.

Vallomás nélkül sírba rab ne térjen . . .

Nos, rab Rákóczi, bír dacolni még?

Vagy tudná most már menteni is magát?

Kik bujtották föl? Halljuk! Vallja ki!

Ha rájuk vall, önt megkíméli a vád.

Rákóczi (megvető pillantással mérí végig):

Oh becstelen hit! Én! Úgy vallani!

Buccelini: Rákócziak hát így szoktak halódni?

Örvendve látom, megtér ereje.

1. *bíró:* S még hittük: tisztünk nem is lesz bírói,

S inkább gyóntatni jöttünk volt ide.

Buccelini: Nos bűne bocsánatát

Majd paptól kérje hát!

Nekünk elég a vád.

Elég e levél,

Mit a frank királyhoz

Császárunk ellen bujtogatva írt . . .

Rákóczi: Itél majd Isten, ítél!

Megdöl ez a zsarnok erőszak, az átkos,

Ha nekem meg is ássa a korai sírt.

Buccelini: Most rab Rákóczi magába térjen!

Im ő felsége, a császár nevében

Bírái, mi kimondjuk: vétkezett!

Rákóczi: Bíráim maga a császár se lehet.

Oh énfölém más bíróságot rendel a törvény! *(Föláll, elfordul a bíróságból.)*

Buccelini: Hah! Sarkon mer fordulni előttünk?!

Örség! Fogjátok közre a foglyot!

Törvény előtt áll, rabul álljon itt!

Rákóczi (eltiltó kézmozdulattal):

Eh, vissza, poroszlók!

Rákóczi Ferenc szól,

Szabad fejedelmek utóda,

Kit véd birodalmi hercegi cím, —

Ki itt most ime rabul is

A legfőbb úr e teremben.

Kit, bármi a vétké, a bűne

E bíróság el nem ítélni,
 Mert törvény szent szava szabja,
 Hogy törvényt ülni felette
 Csak az ország rendeit illeti meg!
 Én durva erőszak megkínzottja,
 A császárnak — nosza ezt üzenem:
 Adjon ki az ország rendeknek!
 Ott dőljön majd el a sorsom.
 Mert más ha akárki halálra ítélni,
 Csak úgy öl meg, mint orv utonálló, —
 Gyilkossá bélyegzi a törvény!

Bírák: Elég! Elég! *(fölkösznek.)*

Buccellini: Lehmann kapitány,
 Búzgón őrizze fenséges rabunkat.
 Óh! ő felsége a császár
 — Hisszük, reméljük —

Hercegségednek üzenetére
 Hamar küld méltó feleletet!

Rákóczi: Óh! jól tudom én: itt dől el a sorsom!

Lehet, hogy már a jövő éj
 Az én örök éjemet üdvözöli...
 Óh biztat példa elég!
 Itt friss vérfolt lesz a padlón...
 Nos, vallani vágyom előbb!

Buccellini és a bírák: Vall! Vall! Beismeri vétjét!
(Újra leülnek, Rákóczi fölkösz, a jegyző tollat fog.)

Rákóczi: Hadd tudja hát meg a császár —

Im, megüzenem, mi a vétkem . . . .
 Az, hogy pusztúl a hazám!
 Pusztúl én népem, az árva,
 A rokontalan a népek tömegében,
 Ki egy világrészt védve pusztulástól
 Úgy vált maga oly nyomorulttá,
 Hogy megvédett szomszédja, a hálás,
 Viszontvédelmül zsarnoka lett...
 Pusztúl a hazám
 S épp az pusztítja galádul,
 Ki oltalmára fölesküdt.

Buccellini: Ah, hisz vádolja a császárt!

Csak rajta, rajta! Jegyezzük!

Rákóczi: Nos hát ez a vétkem a vétkem!

Az én nagy vétkem ez immár,
 Mert elpanaszoltam
 E bús hon egyetlen királyi hivének,
 Apáim egyetlen hű frigyésének
 A frank királynak:
 Pusztúl a hazám,
 Pusztítja királya, a császár!

Buccellini: A császár!

A kegyes, szelíd szívű császár!

Rákóczi: Ő, ő, a ki tétova, gyöngé magában . . . .

De menthető-e a gyöngé,

Kit gonoszságra bírhatnak erősök!

Eh, csak gonosz az maga is!

Buccelini: Őh, rajta csak! Tetézzé vétkét,

Tobzódva tetézzé!

Lessük szívesen. Csak vétsen előttünk

Császára ellen, —

Lázongó pártütő!

Rákóczi: Pártot nem ütöttem ellene eddig,

Bármint lett volna okom rá . . . .

Hisz már mint gyermeket is rabul ejtett,

Apátlan, oktalan, árvát.

Óh, jól őrzött gyámapai gondja

S óh jól kiterjesztette e gondot

Mint rabláncból szótt pokoli hálót —

Kiterjesztette mohó szeretettel

Ki árva hugomra, ki édesanyámra,

Ki rengeteg ősi birtokainkra . . .

Mit tudtam akkor, mért ez a nagy gond,

Mely lopva szívemben úgy ölt feledésbe

Hazát, anyanyelvet, mindent, mi magyar!

Most már tudom én, tudom én.

Buccelini: Csak rajta! Erős lesz a vádunk!

Rákóczi: Óh még hódolva szerettem

S már leste gyanuja a lépteimet

S mikor megtudtam e céda valót

És elmenekültem előle,

Hogy távol a csalfa szívektől,

Hű hitves! zárva karomba

Szép csöndben boldogan éljek,

Nem nyughatott, hejh, a császár!

Óh kellett valami ármány,

Hogy kiúrthasson előre,

Minden Rákóczi-veszélyt!

Buccelini: Csak rajta! Rajta! Jegyezzük!

Rákóczi: Mikor még árva népem panaszára

Nem is figyelt oda lelkem,

Hozzám csempészte be kémét,

Hogy évek lassú folyásán

Az araja megsejtse bizalmamat orvul

S leghívebb emberemül

Ugy lázítson majd ellene föl!

Óh Longevall, ügyes kém voltál.

A visszavonultság enyhe öléből,

Hű hitvesemtől hejh, de elragadtál

S de odavezettél mindenüvé,

Ahol magyarok gyötrelme,

Magyarok reménykedése
 Legbánatosabban s legszilajabban
 Verhette szívembe hatalmát!
 S be jól is tudtad a módját —
 Mit kelljen iratnod,
 Hozzám a frank király nevében,
 Hogy olv levelet küldjek neki tőled,
 Melyért íme most vérpadra jutok!

Egyik bíró: Örülhet gyámfiának a császár!

Rákóczi: Óh még ne örüljön!

Hogy mint csak holmi latorra
 Gyanútlan éjen rámtöretett
 És hitvesem álmai mellől
 Hurcoltatott hörtön fenekére
 S bosszút vett már ivadékomon is:
 A bölcsejében felriadón
 S a még anyaszív alatt remegőn!
 Ne örüljön még, ne örüljön!
 Pártot nem ütöttem ellene eddig, —
 De majd most — vérpadomon!
 S holtomban a sírban!
 Majd üt pártot véres tetemem...
 Vagy tán nem is az, nem is az!
 Hisz maga a császár
 Lázítja magára e vérrel
 Bosszúló nemzetemet!

(Kimerülten roskad a székbe.)

Buccelini: Nos, vége? — Köszönjük az üzenetét,

Kár, hogy tegnap nem kapta a császár.

Hercegségednek hitvese eddig

Kegyelmet esengő könnyeivel

Az ön veszedelmes alakját

Már oly szeliddé mosta előtte,

Hogy a császár íme tegnap

Kegyes szánón engedte meg immár

Itt kissé vizionláltnia önt.

Rákóczi: A vérpad előtt! ..

Üdv, élet, igazság, jóéjszakát! —

*(A vérbírák fölállanak. írásaikat összeszedik, poroszlók el-
 oltják a gyertyákat, csak a függő mécses ég.)*

Buccelini: Kapitány úr,

A hercegasszonyt

Bevezetheti reggel;

De a vizionlálás öröménél

Rövidebb csak a búcsu legyen! *(El, kíséretestül. Lehmann
 tiszteleg s ott marad.)*

Gúnyos hang (a folyosóról): Jó éjszakát!

Lehmann: Hé, gyorsabban, poroszlók!

Gyorsabban azt a gyertyaoltogatást!

No, és fön séged, nagybeteg rab úr,
 Miért nem dól már pihenőhelyére?!
 Jaj, selymes ággyal nem szolgálhatunk,
 Sem inasnéppel. Óh de még azért
 Ne kezdjen ám itt újra haldokolni...
 Vagy föl ne kösse bújában magát!
 Majd szemmel tartom én magam ma éjjel...
 Ma, — porkoláb, — a kulcs nálam marad!
 (Gúnyosan:) Jó éjszakát!

*A porkoláb és a poroszlók (gúnyosan): Jó éjt Jó éjszakát!
 (Ajtócsukás, kulcscsikorgás. Távolodó lépések zaja, ahogy
 visszhangos folyosókon szokott hangzani és a „jó éjszakát”
 kiáltások szintén visszhangszerű ismétlődése egyre távolabb-
 ról, de egyre gúnyosabban is)*

Rákóczi: Örülj, csak örülj

Hóhérhatalom!

Az az éjszaka tövaröpül

S fölpirkad hajnalom.

Akár vérem lesz a pírja —

Ha itt kell huknom vértanu sírba;

Akár csatatűz, diadlsugaras,

Ha innen az ég kegye még kivezethet:

Hajnal színe lesz csak, a hajnalom az,

Neked pedig éjszaka fajzata, veszted!

*(Kis szünet. Rákóczi maga elé mereng, a mécs egyre gyön-
 gébben ég, az ablakon holdfény szűrődik be.)*

Eljössz hát én édes hitvesem?

Egetvívó szegény gyöngé asszony!

Rab uradhoz zsarnok kegyelem

Hozzám enged végre kegyesen,

Mindörökre hogy majd elszakasszon!

Fejedelmi büszke véreid

Ugy-e mondták, mért lettél magyarrá?!

Ugy-e édes, egyik sem segít?

Lázadó a párod, vesszen itt!

Hejh, ha Isten mégsem ezt akarná!

... Elhozod-e, kik árváim lesznek?

Egyiket még csókom nem is érte...

Ha az Isten immár nem is ment meg,

Minden csókját üdvnek, gyötrelemnek

Elcsókoljuk együtt egy-végtébe!... *(Kis szünet.)*

A kis mécsláng már hunyadozni kezd

S ím ott mégis csupa fény a kereszt...

S amott csupa fény az a vérholt... Irgalom, —

S az a gyémántkarcos írás az ablakon...

Pedig csak holdfény, csillagfény sugárzik.

Ragyogj, ragyogj rám szent feszület!

Én Istenem, óh mire szánsz?

Életre? Halálra?

(Megcsókolja a feszületet, aztán arcát tenyerébe hajtja; *kis szünet; majd fölriadón.*)

Nagy Isten! Óh mi rémes gondolat!

Hahogy csak agyrém az a messze cél,

Mely csábít élnem s halnom érte egyként?!

Óh jaj, ha hiába kellene halnom!

S óh jaj, ha hiába kellene élnem!..

A fény — a fény ah, elhal... Az ablak mily sötét

S a mécs is elalszik... Húnyjon csak ki minden.

Te fekete vérfolt már ne lássalak!

Óh jaj, vagy épp a te feketeséged

Nő egyre köröttem, fojt iszonyába?

Vér, vér, csupa vér a világ!.. (*Kis szünet. Árnyjelenések suhannak Rákóczi elébe.*)

Jaj, fekete éj van s mégis lát szemem.

S hiába hunyom be, látok, látva látok...

Gördülnek szerte levágott fejek...

Felém gördülnek, rámkíaltanak

S fületem hiába fogom be, hallok egyre...

Lelkemben a sorsuk a sorsommal beszél...

(*Két fej válik ki és lebben egészen közel Rákóczihoz.*)

Nagyapám! Bátyám! Már jöttök im értem?!

— Bátran megyek én a ti vérpadotokra,

Az első fej (szellemhangon): Nem vérpad a sorsod!

Óh, vértanukúl a hazáért

Elegen haltunk mi, a gyöngék!

A második fej: S halnak még gyöngék majd elegen!

Neked élned kell a hazáért.

Szabadító gondviselésnek

Fölkentje vagy — meg kell menekülnöd!

Szellemhangok: Meg kell menekülnöd!

A második fej: Rab, mint hazád, —

Dicső jogu, mint maga néped:

Orvul leigázott igaz hatalom —

Te vagy itt maga rab Magyarország!

Szellemhangok: Te vagy itt maga rab Magyarország!

A második fej: Meg kell szabadulnod,

Hogy rab Magyarország fölszabaduljon!

Rákóczi: Óh mennyei szent erő!

Áradj, áradj a szívembe!

Szent árnyaim!.. Óh szabadulás!..

(*Kulcs zörög a zárban, nyílik az ajtó. Fény. Az árnyak el.*

Lehmann lépett be, lámpással, amelynek fénye utóbb a hajnali derengésbe enyészik. Rákóczi felocsudik látomásai hatásából s Lehmann felé siet.)

Rákóczi: Kapitány! Meg kell szabadulnom!

Lehmann: Bizzék hát bennem, uram! (*Bezárja az ajtót.*)

Rákóczi: Eh mit bizalom!

Lehmann: De esküszöm!

Rákóczi: Óh, esküdtek császárai is!

Lehmann (*ráspolyokat vesz elő, az ablakhoz siet, fölrántja s a rácsot ráspolyozni kezdi.*)

Beszéljen hát, íme vas meg acél!

Halkan, de szapora szóval!

Suttogtak az este is így már.

Hisz tudtam, ön egy nap ide kerül...

A rácson túl odalent csak a mélység

Susogó vize őrzi e börtönt:

Jó hosszú kötél, pár karnyi úszás

És túlnan az erdőn, ott a szabadság!

Ott jó híve fogja várni a parton:

Őcsém, aki szintén katona, zászlótartónk,

De ezt a börtöni zászlót gyűlöli már!

Nos, herceg, acél, vas, víz susogásán

Nem hallja-e hát, mint zsong az ígéret:

Szabadság! Szabadság! Szabadság!

Rákóczi: Ha szabadság szent susogása,

Ha cselszövevény zizegése:

Ön itt megkezdte művét! —

Lássuk! Ha célja törbe-csalás,

Hogy rám a szökés bűne is súlyosodjék,

Beszólíthatja bíráimat immár.

Hadd lássák rögtön ezen a rácson,

Hogy szökni akart Rákóczi Ferenc!

Lehmann: Herceg! —

Rákóczi: Ne sértse gyanúm, kapitány.

Csak rajta a rácson! (*Fölkapja az egyik ráspolyt s maga is nekilát a ráspolyozásnak.*)

Nos, mondjuk, ön valóban

Meg akar szabadítani engem.

Lehmann: Önt és azután magamat!

Rákóczi: S öccsére bízna?

Lehmann: Az várná túlnan a parton.

Rákóczi: Megegyezünk, kapitány,

Frigyet köt ím — tervével a tervem.

Elválík: hívem-e ön!

Lehmann: Ha nem is lettem volna az eddig,

De ahogy szívébe bírái előtt beleláltam,

Uram, — dicső nagy embernek csodálom...

Lesem parancsát...

Rákóczi: Nos, én majd végzek a ráccsal,

Ep csak hajszálnyira tartson.

Ön most öccsét keresse föl,

Hogy itt várjon közelünkben.

Lehmann: Parancsa szerint...

Rákóczi: És hozzon az öccse nekem

Egy rend közkatona-ruhát!

Lehmann:

Ah, katonaruhát?

Rákóczi: És kardot, sisakot is.

Csak siessen kapitány.

Mihelyt megjön, megtudja a többit.

Lehmann: Isten nevében! *(El, Rákóczira rázárja az ajtót.)*

Rákóczi: Elvetve a kocka!

Ha elárul, most — most árul el engem.

(Ráspolyozza a rácsot.)

Szép hajnali fény! Te hazám felől ragyogó!

Mi vagy, mi leszel te nekem?

Óh, ősznek utója van immár...

De mintha e lombtalan erdőn

Most kelne tavasz rügyezése...

Halál leselkedik itt rám

S én várlak epedve — szabadság!

(Messziről halk tárogató hang, majd énekszó. Rákóczi izgatottan figyel.)

Ének: „Őszi harmat után

Nagy hegyeknek ormán

Fujdogál a hideg szél,

Zöld erdő harmatát

Piros csizimám nyomát

Hóval lepi majd a tél.“

Rákóczi: Szent Isten! Jeladás!

Apródomnak hangja.

Vártok hát, vártok hát, hogy fölpattanhassak

Villámgyors lovamra?!

Ének *(messziről, nagyon halkan):*

„Hajnalesillag fölül

Szél zúg, folyhő röpül,

Arra vedd csak útat!“

Rákóczi: Arra vezem útam!

Ének: „Ha minden elmarad,

Isten el nem marad,

Reá bíz csak magadat!“

Rákóczi: Reá hízem magamat! *(Letérdel. Már teljes napfény.)*

Istenem segíts meg! Áldva dicsőítlek!

Irgalmad késhetik, utolsó percekig

S az utolsó tervet segíti kegyelmed.

Hisz már híveimet ím hozzám segített...

Istenem segíts meg! Áldva dicsőítlek!

(Kulcs-csörgés, zárnyikorgás.)

Fordul hát sorsom kulcsa már!

(Nyílik az ajtó. Lehmann bevezeti Rákóczinét. Az ajtót belülről bezárja, rögtön az ablakhoz siet s a ráccsal foglalkozik.)

Rákócziné: Én édes jó uram!

Rákóczi: Én édes hitvesem! *(Ölekezés.)*

Rákócziné: Ezt, — ezt a csókot én, — ezt én adom!

S ezt — küldi csecsemő kicsi fiacskánk... .

S ezt — küldi a másik, a nagy fiacskánk... .

És ezt, de meg ezt is ím én adom!

Rákóczi: Én édes angyalom!

Mily boldogok leszünk szabadon!

Hol várnak ők s a szabadság?

Rákócziné: Ott túlhan az erdőn,

Ős csonka keresztnél már napok óta

Várnak híveid s paripád —

Lehmann (az ablak mellől hirtelen elfordulva)

A csonka keresztnél?

Óh, tudni fogja öcsém.

Rákócziné: De én s fiaid — rabok maradunk.

Rákóczi: Rabok te és fiaink?

Rákócziné: Ám csak kis időre...

Veled most nem menekülhetek én!

Hisz hozzájuk kell visszasietnem,

Kiket, lásd, gondosan őriz a császár.

Rákóczi: A császár?!

Rákócziné: Óh ne komoruljon el arcod!

A császár — óh jószágos a császár —

Majd megbocsátja nekem

Kiszabadításodat is!

Csak vihessek neki jó hírt...

Óh, úgy-e, ha most szabadulsz

Többé nem dőlsz te veszélybe!

Meggyőzzük a császárt,

Hogy híve vagy immár...

Világ izgága tusája nem ejt meg.

S ő megbocsát majd

És minket vissza fog adni neked,

Hogy csöndben, boldogan éljünk.

Rákóczi: Óh gyöngé, gyöngé asszony!

Velem hát nem menekülhetsz!

De elmegyek majd értetek én

És vissza fog adni a császár,

Sok mindent vissza fog adni!

Rákócziné: Óh jaj! Szemed baljós tüzet ont.

S elégeti üde reményeim.

Az égre kérlek:

Bosszúra ne gondolj!

Ha megszabadulsz, békén maradj!

Érettem s fiaidért...

Vagy nem szeretsz-e annyira minket?

Rákóczi: Szegény rabok ti! Szerethetnélek-e jobban

Mint hogyha szabaddá mentelek majd —

Ahogy rab népemet kell, kell szabaddá mentenem...

Rákócziné: Rab népedért már semmit sem tehetsz!

Azt börtön, vérpad, örökre letörte.

Barátaid elmenekültek,

Fejökre kitűzve a vérdíj...

Rákóczi: Bercsényi megmenekült?

Rákócziné: Lengyel földön van rokonainknál —

Rákóczi: Istennek hála! Mentve hát ügyünk.

Ha én meg sem menekülnek...

Jó oltalom Belcz nádori párja!

Rákócziné: Brezán-várukban rejtegetik;

De ő megtört, már semmit sem remél.

Rákóczi: Majd gyűjtök én a szívébe reményt.

Rákócziné: Óh jaj nekem! Te ezért menekülsz?!

Csak életedért ne remegnék,

Csak oszthatnád meg a börtönödet

Velem s a gyermekeinkkel:

Kívánnám, inkább ne szabadulj!

Rákóczi: Bízzál, remélj, szerelmem!

Rákócziné: Most, most, hogy megmenekülsz.

Óh most, most vesztelek el!

Rákóczi: Nem hagyhat el Isten.

(*Lehmannhoz:*)

Nos, rendben minden, jó kapitány?

Lehmann (a ráspolyokat kidobja az árok vizébe, az ablakot becsukja.) Óh szabad az út már!

S az erdei csonka keresztnél

Majd mire beesteledik —

Rákóczi: Nem! Nem, kapitány! Most, most, szököm én.

E reggeli fényben, a várkapún át...

Közelben az öccse? Van katona-ruha?

Lehmann: Parancsa szerint, uram!

Rákócziné: Óh vakmerő te!

Lehmann: S a rács? a kötél?

Rákóczi: A rácsnak elég egy gyöngye lökés.

A kötél pedig érjen a vízig

S majd arra keressen a hóhér!

Rákócziné: Óh mily játék a halállal!

Rákóczi: Így játszom ki a halált.

Figyeljen jól kapitány,

Most hitvesemet

Kísérje ki innen

És kísértesse a várból

A szállására azonnal.

Őr itt, folyosómon egy se legyen

S ön visszajövet

Oktassa ki öccsét

És hozza be hozzám.

S te, édesem, most

Mégegyszer ölelj meg. —

Viszontlátásra s addig

Legyen vigaszod két kicsi fiúnk.

Várj, elmegyek értetek én!

Rákócziné: Jaj, már sohasem lehetsz te enyém!

(Kopogtatás az ajtón.)

Lehmann (suttogva):

Ah — fenség, most szigorú lesz a hangom.

(Kiáltva.) Az óra lejárt! Nincs, nincs tovább!

(Ujabb, erősebb, türelmetlen kopogtatás.)

(Rákócziné zokog.)

Lehmann: Mi az? Ki az? Ki mer zavarni itt —

Szolgálatom mai legfőbb őrhelyén?!

Hang kívülről: Kapitány úr, a vérbírótság

Küld sürgős periratot.

Lehmann: Nos azonnal, hadnagy, azonnal.

(Ajtót nyit.)

A hadnagy (tiszteleg): A bíróság óra multán

Törvényt ül. A rab itt várja be sorsát.

Ez vallomása, a bünsorozat,

Kapitány úr irassa alá vele ezt *(iratot ad át)*

S terjessze az okmányt

Az ülésre a főbíró úr elé.

Lehmann: Jó, meglesz, hadnagy, meg! S jelentse még,

Hogy a látogatásnak éppen vége már

S hogy őrt azon mindvégig én magam álltam

S a hercegasszonyt most a vár kapújáig

Én kísérem le azonnal, én magam!

Hadnagy: Igenis, parancsa szerint. *(Tiszteleg, el.)*

Lehmann (az ajtót beteszi és az iratot az asztalra dobja):

De most, már pillanatot se veszítsünk!

Rákóczi: Te, édes, rögtön vissza, Bécsbe most! *(Átkarolja.)*

Én pár perc mulva lengyel utak felé. . .

Isten veled! *(Csókolja.)* Viszontlátásra, szívem!

Rákócziné (zokogva): Isten veled hát! Óh, láthatlak-e még?!

Lehmann (már ajtót nyitott Rákóczinénak):

Az írást herceg, mire visszatérek.

Olvassa el és kérem, írja alá.

(Rákócziné után kimegy s Rákóczira az ajtót rázárja.)

Rákóczi (az asztalhoz ül. Fölkapja az iratot):

„A császár öfelsége nevében!“ *(Hangtalanul végigolvassa.)*

Óh mennyi, mennyi a bűnöm!

Nos hát, császári felség,

Aláírom, óh aláírom én!

Hóhérbíráim tolla írd, csak írd:

(szavankint tagoltan mondja, amit ír.)

Mindezt vállalja immár,

S tettekkel fogja tetézni:

Rákóczi Ferenc.

(Lecsapja a tollat, az ablakhoz megy, kinyitja; a rácsrudakon végigtapint s aztán a messzeségbe mereng.)

Isten el nem marad,

Reá bízom magamat,
Reá bízom magamat!"

(Közeledő lépések, ajtónyitás, Lehmann jön az öccsével, Olivérrel, aki csomagban hozza a katonaruhát s mindjárt Rákóczi elé bontja a heverőre.)

Lehmann: Rendelkezzék öcsém, uram!

(Az ajtót magukra zárja.)

Olivér: Im itt ruha, csizma, kard, sisak, nosza gyorsan!

(Rákóczi átöltözik a két Lehmann segítségével.)

De nini, a herceg úr mily ügyes, csakugyan —

Ki ismerhetné föl most már sisakomban?

Igaz, kevés ily délceg drágonys van...

De velem bizony el nem akadhat a várkapuban.

Mehetünk bármerre nyugodtan!

Rákóczi *(drágonys közkatonának öltözötten)*

Zsarnokság szolgaruhája ruhám!

Lehmann: Legyen szabadító hű segítője!

Rákóczi: Nos áldja meg Istenem önt, kapitány,

Isten nevében előre *(Kezet fog vele.)*

Lehmann *(Olivérhez)*: S te visszasieless!

Nehogy gyanú érjen! *(Ajtónyitás és ajtózáras. Rákóczi és Olivér el. Lehmann az ajtóból utánuk les.)*

Legyen meg hát, ami lesz

Isten nevében! *(Magára zárja az ajtót, a rácsot kitöri s a mélybe löki. Rákóczi ruháját is ledobja. Kötelet erősít az ablakra s kilógatja.)*

Ugy, úgy! ... Nos, ősz Lehmann kapitány

Most majd csak szépen a porosz királyhoz!

Tudom kegyébe fogad.

Oh az örökös kapitánysort,

Császár uram, itt már ütheti kő!

Nagyjó uraim, menekül rabotok,

Fejedelmi nagy rabotok!

Amilyen zsákmánytok még sohse volt

Menekül, menekül...

Csak kis türelem! Pár perc — s lovon ül már —

És vágtat, vágtat utól nem érhetőn...

No, jöhettek majd ide törvényt ülni fölötte!

(Megnézi óráját.)

Még jó félóra addig! ... Csak türelem!

Ide ugrasztlak majd pár perccel korábban...

Haha! De örültök majd nagyjó uraim!

(Megpillantja az iratot az asztalon s fölkapja.)

Ülhetek törvényt itt okmányotokon...

Szőkevényetek nagydús bűnlajstromán!

(A heverőre dől s úgy nézi végig az iratot; közben-közben nagyot kacag.)

És újjonghattok sikereknek!

Parancsotok lám nem volt hasztalan,

Hogy mindezt írja alá rabotok...

Nos, alá is írta! Alá is írta!

Hejh, Buccellini úr.

Szent császárodnak majd beh boldogan

Terjesztheted föl ezt!

(Félredobja az iratot. Eltűnődik kissé, majd megnézi óráját s felszökken.)

Nosza, rajta most már!

Hamar kaphasd meg a hírt,

Hogyan találtam a börtönt,

Mily puszta üresnek...

(Kinyitja az ajtót, kívülről teszi a zárba a kulcsot, előrántja sípját, megfújja néhányszor, majd kiabálni kezd.)

Hahó! Őrség! Riadót! Riadót!

Hahó! A rab kiszökött!

Az ablakon kitörve a rács!...

(Közeledő lábdobogás hallatszik, katonák, poroszlók rohannak elő.)

Kiáltások: A rab kiszökött!

Kitörve a rács!

Itt lóg a kötél

Lehmann hangja *(mindmesszebről)*: Riadót! Riadót!

(Riadó harsan.)

II.

NÉPED HAZAVÁR

Ének (távolból, a brezáni várkastély kertjének óriásfái mögül): „A magyar s a lengyel

Ősi jó barátok.

Csatában fegyverrel,

Lakomán serleggel,

Nincs e földön párjok!“

(Kocintgatás, éljenzés, beszélgetés, majd a másik irányból a kavicsos úton lépések csikorgása. Jön a várnagy az előtér felé, ahol sűrű-loncos lugasban a belcsi nádorasszony zászlószárnyat himez.)

Nádorné: Nos, várnagyom?!

A várnagy:

Óh, kegyelmes nádorasszony,

Brezán várának ősi kertje bizony

Ily víg vendégrajt még aligha látott.

Csodálatos ifjú nép ez, nemese, pórja

Mily bátor mind! Ugy jöttek ezer veszedelmen

Fegyvertelenül — mert jól elrejtve otthon

Vár tilos fegyverük, amíg várni kell —

Nekivágtak a fogdmeges útnak, az orv leseknek, —

Magyarországból gyalog úgy értek ma ide —

S Brezántól csak félnapnyira tegnap este

Alvásnak dőlni sem volt már türelmük:
 Átmarsolták az éjszakájukat,
 Csakhogy félnappal előbb lehessenek itt.
 S ez a májusi éj volt — mondják — életüknek
 Legszebb holdfényes, csillagos éjszakája.

A nádorné: S mily friss jókedvű most a reggelük!

A várnagy: De még az a néhány bús, öreg magyarunk is,

Akiket másfél évvel ezelőtt
 Rákóczi herceg úr hozott ide,
 Mily boldog mind, hogy ez a fiatal nép
 Ma végre megjött. Mind csupa nagy reménység!
 Csak egy a baj, hogy uruk, Rákóczi herceg
 Ma igen messze erdőkön vadászik.
 De legságuldóbb hírvivőimet
 Küldtem nyomába s jön tán nagyhamar.

A nádorné: Fegyvertelen jött ez a vitéz csapat —

Nos, várnagyom, most fegyvert neki gyorsan!

S nőink a rózsás kertbe, koszorúkért

Én addig itt a lugas rejtekében

Hadd végezzem be, amit kezdtem egykor

Sejtőn álmodva, hogy eljön, eljön a nap.

Mikor Rákóczi a magyar szabadság

Kivívására zászlaját kibontja —

S hogy azt a zászlót neki én adom.

Im — selymén a Pro Libertate jelszó

Csak pár öltés még... Utolsó betűjét

Hadd hímezzem meg mai ünnepünkre!

A várnagy: Kegyelmes asszony minden meg lesz addig.

Kiáltások (távolról): Éljen Belcz nádorasszonya!

Hontalan kurucok dicső párfogói

Éljenek! Üdv. áldás ős Brezán várakra!

(*Kocintgatás.*)

A várnagy: Megyek hát. Éppen asztalt bontanak.

S vendégeinknek délceg szóvivője,

Majos vitéz s a mi Gábor diákunk

A társasággal hátha erre jönnek.

A nádorné: S amonnan a kastély sarka felől — odanézzem

Nem csal szemem? — ah, bizony ott Rákóczi neje

S a férjem jön...

A várnagy: Igenis, kegyelmes asszony,

De megállnak — s mintha aggódón figyelnek,

Hogy a víg kurucnép merrefelé veszi útját.

A nádorné: És férjem, persze, ma elútazik.

A várnagy: A hintó már jó pár órája várja.

A nádorné: Nos, ön szegődjék most magyarjainkhoz.

A várnagy: Fegyvertárunkba hívom majd el őket. (*El.*)

Ének (a szín mögül távolodón)

A magyar s a lengyel

Egymást el nem hagyják

Frigyüket úgy tartják
Fegyverrel, serleggel,
Érted szent szabadság.

A nádorné: Ah, — és a szabadsághősnek felesége

S a szabadsághősnőnek férjura

Ugy látszik tudják, hol csodálható meg

A szabadság legújabb lobogója...

Idejönnek... Már ide mernek jönni — valóban!

Távoli kiáltások: Fegyverbe! Fegyverbe!

Éljen Belcz nádorasszonya, éljen!

Fegyverbe! Fegyverbe!

(Közeledő lépések csikorgása a kavicsos úton.)

Rákócziné: Óh Ilonám, mily vészes hangzavar!

A császár mért is engedett ide engem!

Uradnak is ártasz, még ha nem is tart veled.

A nádor: Hogy ennek mi lesz a vége, te lásd Ilona;

Én nem nézem tovább!

Országgyűlésünk bár nem hív ma még,

Varsóba én már most megyek!

(Kis szünet. Közeledő hintó gördülése és megállása hallatszik.)

Rákócziné: Hímezd, hímezd csak azt a zászlót!

Hímezd csak, szemfödőmül.

De nem! Nincs még elvetve a kocka!

Nem döntött még uram...

Vesztébe nem engedem én!

A nádorné: Föltartóztatni akarnád

Dicső útján uradat?

Rákócziné: Elébe térdelek...

Nem, nem kél oly könnyelmű tusára!

A nádorné: Ej, hát könnyelmű tusára

Szövetkeztek vele immár

Svéd, frank, orosz, bajor követek?

S ma azért jöttek magyarjai érte?

Rákócziné: Elébe megyek!

Megelőzőm a magyarjait én! *(Förláll.)*

A nádorné: Elküldtem érte. S hiába mennél!

A te gyöngé szíved —

Nem, nem vehet az már rajta erőt!

Hiába jöttél rabfiaidtól —

Kínálni ravasz császári kegyelmet,—

Hogy hitvesi csókkal, lágy öleléssel

Elcsábítsd hősi terveitől.

Rákócziné: Jaj, mért is érzem, hogy valót beszélsz te!

Eléje mégis hadd megyek

Megkísérelni mindent,

Még ha hiába is.

Nos, önnek herceg, jó útát!

Óh, mire visszaérkezik,

Már engem itt aligha lát. *(Kezét búcsúzásra nyújtja.)*
A nádor (kezet csókol): Viszontlátásra mégis! *(Rákócziné*
elsiet.) Nos, Ilona,

Búcsúzzunk már mi is. Remélem, örülsz.

A nádorné: Ne menj! Óh hadd országgyűlésteket,

Hol lengyel rontja a lengyelt.

Maradj! Szebb látvány lesz: a magyarság

Mint köt frigyét itt ma honáért.

A nádor: Nem! Percig sem maradok!

Belcz nádora én — s ily összeesküvés!

Hát mit nekem a magyarok?!

Rákóczi rokonság?

Elég baj, hogy befogadtuk!

Hisz már tűzfészek a várunk.

Császárukat innen érje a csóva,

Hogy még a mi királyunk égjen majd bele?!

A nádorné: Te félsz? Te, a férfi?

És félted a léha, tivornya-királyt?

Menj hát! Gyanúba ne keveredjél,

És én a nő, aki nem remegek,

Én hadd hozok itt hazánkra veszélyt.

A nádor: De hát mit akarsz, te dőre rajongó?

Te férfitetteket áhítózó,

Kit majd letör asszonyi voltod!

A nádorné: Óh férfi ha volnék!

Lágy női kéz csak zászlót ha hímezhet...

De tudd meg szent ez a zászló!

Nézd rajta ez írást!

Tudod, milyen álmot hímezek bele én?

A nádor: Mit érnek az álmok!

A nádorné: Amerre e zászló lengeni fog,

Óh, elstutogja selyme imámat:

Szabadulj, szabadulj föl rab Magyarországra!

Hisz erős a karod, letépheti láncát.

Szabad Lengyelhon rabnál nyomorultabb,

Kór testét, a tehetetlent

Hadd óvják majd a te hős fiaid!

A nádor: Vigyázz Belcz nádornéja, vigyázz!

Lengyel nő még a honáért

Idegen daliák ügye sorsán

Ily izzón sohase lelkesedett...

Rákóczi ugyan rokonunk —

A nádorné: Ne tovább! Ne tovább! Gyanúba ne foghass!

Maradj! Beleláltam most a szívedbe...

Maradnod kell, míg itt Rákóczi még.

Maradj, mert hogyha most úgy hagysz el engem,

Többé énhozzám ne közelíts!

A nádor: Óh minek e hév?! Óvó szavamat

Nem féltékenység súgta imént.

Kifürkészttem Rákóczi szívét!
 És nemcsak mostanában,
 Mikor szép hitvese már napok óta ölelgeti itt...
 Óh már előbb megbizonyosodtam,
 Hogy a távolságokon át is
 Mint érzi nejét mindig maga mellett.
 S ha feküdnék halva, a sírban e nő,
 Még akkor is mint élne szívében!

A nádorné: Maradj s többet ne mondj!

A nádor: S ha most el kell is válniok újra, —
 S ha istennő is dőlne ölébe,
 Neki még az is csak annyi lehetne,
 Mint azok a senkik, a semmik,
 Akiknek karja között
 Semmit sem veszt a férfiúség!

A nádorné: Ne tovább! Ne tovább!

A nádor: Tudom, óh, ily sorsra te nem vágyódhatol!

De vigyázz, ne súgja majd a világ:

No lám, a hős, meg a hősnő!

A nádorné: Óh ördögi lélek!

A nádorné: Én — én nyugodtan, büszkén hagylak itt...
 Isten veled, óvjon az Ég! *(Megölelni akarja.)*

A nádorné (ellöki): Eredj! Engem többé nem ölelsz!

Most már ha mégysz, ha maradsz:

Mindegy! Mindennek vége közöttünk!

A nádor: Hahá! Örökre enyém vagy, enyém!

Mert azt szereted te örök szerelemmel,

Ki örök szerelemmel — mást szeret!

Viszontlátásra!... Jól mulass! *(El.)*

(Néhány távolodó lépés, aztán a hintó indulásának és tobarobogásának hangjai.)

A nádorné (maga elé mered, szeme könnybe lábad):

Csak vissza, vissza, balga könny! *(Kis szünet.)*

Utolsó öltés... Szép selyem cicoma —

Zászlóvá lendülsz ma — s údra indulsz...

Mily sors elé? Most könny hullt rád ugyan

És hány élet fog vért könnyezni rád —

De se baj! Az én nagy, fényes álmaimnak

Mégis meg kell majd valósulniok...

(Vadászkürt hangja.)

Ah, végre!... Most már ne rejsz lugasom!...

Megjöttök!... Ő az!... Jön Bercsényivel

Hahó! Hahó! Csak erre! Itt vagyok!

(Sietve közeledő lépések hangja. Rákóczi és Bercsényi a nádorné elé érkeznek.)

Rákóczi: Dicső, dicső hír!

Köszönöm, hogy visszahívatál!

Bercsényi: Ott hagytuk azonnal a lest...

- S repülve repült paripánk!
 A muszka, bajor, svéd, frank uraságok
 Még messze nyomunkba kocognak.
- A nádorné:* Egész kuruchad jött Gábor diákkal.
Rákóczi: Igaz hát mind, amit minapában
 Népemnek első követei
 Oly lelkesen, oly rajongva regéltek,
 Mint vár, hív, egész Magyarország...
Bercsényi: Hol vannak? Hadd hozom őket,
 Leendő nagy hadaink elejét,
 Vezérem, én hadd hozzam eléd!
- A nádorné:* Fegyvertelenül jöttek daliáid, —
 Fegyvertárunkban a várnagy
 Most fegyverkezteti őket.
- Bercsényi:* Majd nemsokára szereznek azok
 Fegyvert ellenségtől eleget! *(Vadászkürt hangja.)*
 Hurrá! Már ők is itt! Utóhadunk.
 Velök megyek most ifjú vitézeinkért.
 Örül a francia majd s a többi is.
 Mind úgy vonulunk ide majd ujjongva eléd! *(Elsiet.)*
- A nádorné:* Beköszöntött hát dicső napod!
 Zászlódat — íme kész, — kibonthatod...
Rákóczi: Tehozzád méltón ezt a lobogót
 Meghálálnom csak egy lehet a mód:
 Diadalra kell vinnem, diadalra!
- A nádorné:* Ha nincs is még ma indulásod napja
 Elrendeztem már mindent, mint legyen.
Rákóczi: De hol az én bús édeskedvesem?
 Mondd, mért nincs ő veled itt?
- A nádorné:* Eléd indulni volt imént a terve...
 De szobájában sír tán... Mert sír bizony egyre,
 Amióta itt a hőseid.
- Rákóczi:* Jaj, öneki gyásznap lesz dicső napom!
 Megyek, megyek, — tán megvigasztalom! *(Indul.)*
- A nádorné (pillanatnyi töprengés után):*
 Csókold meg előbb lobogódat, a szentet!
- Rákóczi (megcsókolja a himzést):*
 Csókolja ezzel a csókkal az egész magyar nemzet...
A nádorné: Most hozd hát hitvesedet,
 Ne kelljen majd vitézeidnek
 Fejcsóválón keresniök Rákóczi hitvesét.
- Rákóczi:* Meglátod, végzetemnek
 Mint hódol meg velem ő,
 Ha könnyeit lecsókolom: *(Kezet szorítanak. Rákóczi el.)*
- A nádorné (a lugas mélyébe húzódik s a himzésnek azt a részét, amelyet Rákóczi megcsókolt, hevesen ajkához szorítja):* Első s utolsó csókja ajkamon! *(Arcát a selyembe temeti.)*
 Óh csak te tudod, te szent lobogó, —

Ember ne is sejthesse meg soha
 Ő maga meg se álmodhassa azt!
 Neked hadd vallom, csak teneked,
 Lelkem, vérem, mily esengve esengi
 Az ő csókját, az ő ölelését
 S üdvösségem mégis csak az a kín,
 Tudnom, hogy engem ő
 Sohsem csókol majd, sohsem ölel!
 Te, csak te értsed azt —
 Ember tán meg sem értené,
 Így mint szerethetem őt,
 Őt, ki honáért vértanúságra készen
 Oly tiszta, örök szerelemmel
 Imádja hitvesét,
 Imádja gyermekeit...

S ha nem szeretné őket így,
 Nagy célja e három áldozatát,
 Ha vértanúságnál is kínosabban
 Nem fájna szívének az a lemondás,
 Mellyel honáért föláldozza őket...
 Ha helyettök engem tudna szeretni,
 Nem tudnám én szeretni őt, —
 Nem lenne már előttem az,
 Akinek szép hősi alakja helyett
 Csak szentséges célját is átölelnem
 Ime üdvök üdve nekem!

(Közeledő lépések neszére megrezzen, kiles a lugasból a kastély felé, ahonnan Rákóczi és Rákócziné kéz-kézben jönnek.)

Rákóczi: Úgy édesem... Jer, jer Ilonánkhoz
 És fogjatom kezét... *(Feleségének a kezét az Ilonáéba teszi.)* Ugy!

Aztán — te vissza rabfiainkhoz
 És én — rab nemzetemhez.

Rákócziné: Kezemet kezébe hiába tetted...

Az ő keze ezt a selyemcicomát,
 Amin itt most oly ártatlanul pihen meg,
 A te elvesztő balsorsoddá hímezte.

Nem! Nem lehet az, hogy úgy vesztedbe rohanj!

Rákóczi: Légy hősszívű nőm!

Rákócziné: Nem! Nem! Nem térhetsz arra az útra,

Velem kell jönnöd, hisz kegyelem vár.

Jobban lehets hasznára hazádnak...

Jer, s kiszabadulnak rabfiaid...

Másként mindnygyünk sorsa: pusztulás!

Rákóczi: Majd megszabadítlak hadaim élén!

Rákócziné: Ha innen most elmégysz hadaidhoz,

S nem jössz a császárhoz, kegyelemre,

Tudd meg, amit én tudok immár:

Les majd terád száz tör útagon

S egyik vagy másik el fog ejteni.

Rákóczi: Nem! Isten nem engedheti veszni

Én szent ügyemet!

Te térj csak vissza rabfiainkhoz!

Ám tartson fogva a császár

S te csak valld hívének magadat,

Hogy rabságukban a gyermekeinket

Ugy szíthasd jó magyarokká!

Rákócziné: Őket magyarokká?! Vértanúságra?

Hiszen magyarnak lenni halál!

Ha téged már meg nem menthetlek én,

Megmentem fiaimat!

Ugy őrzöm majd még álmukat is,

Hogy még álmuk sejtelve se oltson

Szívökbe semmit, ami magyar!

Rákóczi: Nem! Nem tehetsz te olyat!

Vagy akkor — nincs — nincs hitvesem

És nincsenek fiaim!

Rákócziné: Oh jaj nekem!

A nádorné: Oh gyöngé asszony! Dőre hitves!

Hát hazájára féltékenykedel?!

Oh dőre anya! Hát gyermekeit

Akarnád elidegeníteni tőle,

Kit nemzete is majd apjának nevez?!

Rákócziné: Harcának hát te vagy anyala, te?

Oh mért is kellett nekem idejönnöm?

Rákóczi: Hogy búcsúcsókod harcomat megáldja!

Rákócziné: Oh azt a harcot, amire téged

Szerencsétlen, soha meg nem menthető,

Elnyűtt népednek néhány álmodozója csábít?!

És idegen érdekek egy-egy bajkeverője —

S az a hősi csapat, mely éhes-rongyosan

Im első seregedül ma reggel érkezett!

A nádorné: Oh várj csak, látsz te mingyárt itt csodát

Az a rongyos had majd mint jön Beresényink nyomában

Uradnak színe elé; népének erős fia mind,

Testvéri frigyben erős országok bölcs küldötteivel —

S arcukról lelkük lángjának lobogása

Koszorús zászlóik s felrózsázott fegyvereik

Pompázó csillogása között

Napfénynél tündöklőbb ragyogással

Mint önti majd el ezt a májusi kertet

S ha majd lugasunk lépcsői előtt,

Itt ezt a téres tisztást ujjongó sokaságuk

Urad felé lelkendezőn előzönlí

S velők újjong majd várnépünk apraja-nagyja

S ha ezt a selymet, amit nekik én hímezttem,

Lobogóul majd rúdjára szegezzük

S a magyar szabadság zászlajává,
 Rákóczi zászlajává
 Megáldja az udvari pap,
 Az ő szívük tüze majd belegyúl a szívedbe
 És harcukat te is megáldod majd bizony.

Rákócziné: Oh jaj, hogy annak a harcnak
 Ilyen hatalmas angyala lettél!

Oh én boldogtalan asszony!

Rákóczi: Itt se boldogság, se boldogtalanság
 Nem űzi velünk játékait immár,
 Nagyobb végzetnek az útja visz itt!

A nádorné: Boldogtalan asszony!

Nem sérthet balga szavad!

Im kérve kérlek,

Szeresd méltó szerelemmel

S ne búsítsd dicső útján uradat.

Rákóczi: Simúlj Ilonánkhoz. Ó vigasztalód lesz.

Győzelmemig nem csügghet nön szemem.

Rákócziné: Maradj, maradj az enyém!

(Távolból egyre erősödő énekszó hallatszik.)

Ének: Mi reményünk, mi vezérünk,

Néped haza vár!

Rákóczi: Hallod? Szólít a hazám?

Ének (már egész közel):

Szolgaságból, búsulásból

Szabadíts ki már, szabadíts ki már!

A nádorné: Nézd, nézd! Ugy-e mondtam!

Uj — minden májusnál szebb, szent kikelet!

Örülj! Uradnak méltó hitvese légy. . . .

(A kustély felől Bercsényi vezetésével a lugas előtti térségre érkeznek a felfegyverzett kurucok, a külföldi követek; jön az udvari pap, a vár népe, újjongó sokaság lepi el a színt.)

Bercsényi: Urunk, vezérünk! *(A kurucokra mutat.)*

Im hazánknak epedő hívása! --

S ti, hazánk küldöttei *(Rákóczira mutat.)*

Im urunk, ki rég vár e hívásra!

S im — *(a kurucok figyelmét a külföldi követekre irányítja)* négy szabad nemzet követsége

Ellenségünk ellen szövetségre!

Rákóczi: Isten hozott! Itt az időnk, édes véreim!

Rajt' ütünk már szegény hazánk ellenségein!

Majos: Fenséges nagy urunk, talpon már a nemzet,

A zsarnok tiporta, megsarcolt, megkínzott,

Honában hontalan, szegény árva nemzet,

Fönségedre vár csak!

Bercsényi: Mi vezérünk! Mi reményünk,

Hull már honn a vér.

Majos: Hajh, tétova küzködésünk

Oly árván mit ér?!

Föltámadt a pórság, ámde szerteszórták

Dolhának mezején sok jó kuruc legény

Futva futott szerte... De nem német tábor —

Magyar nagy úr verte... Hajh, Károlyi Sándor!..

Rákóczi: Mit? Károlyi Sándor?!

Bercsényi: Magyar magyar ellen!

Majos: Nem csoda elvégre,

Esztelen, fejetlen, úgy jártak rabolva...

Nem vagytok ti, mondta, Rákóczinak népe!

Bercsényi: Csakhogy akkor zászlóikat,

A sok régi kuruc zászlót

Mért vitte fel a császár elébe?

Rákóczi: Itt a mi zászlóink!

Dicsőség tavasza virul majd ezekre!

S a mi tavaszunknak csak virulásával

Törődjünk mi most már, ne pedig sarával!

S van ím új zászlónk is! Az visz haza minket!

Nagy pártfogónk adja, Belcz nádorasszonya.

A nádorné: Szabadságért küzdő hősöknek hímezttem.

Illesszük rúdjára! Első szögét verje

Uratok, Rákóczi szabadító jobbja.

Rákóczi: Diadalra vezess, szabadság zászlója

(*Kalapácsütések.*)

A nádorné: Magyarok vezére, most a másodikkal

Hitvesed áldozzon!

Rákócziné:

Bár sohse érne gyász!

(*Kalapácsütések.*)

A nádorné: Most Bercsényi Miklós!

Bercsényi:

Élünk, halunk érted,

Rákóczi zászlaja! (*Kalapácsütések.*)

A nádorné:

Ti is jó vitézek! (*Tolongás.*)

Ahány szeg van itt még. — Az utolsót majd én,

Aki harcotokra ezer imát, áldást hímezttem selymébe.

(*Közben kalapácsütések, éljenzés, kuruc ének.*)

És most, lelkiatyánk, szenteld föl, áldjad meg,

Emelhessük égnek (*A pap elé tartja.*)

A pap: Istennek nevében — (*szertartás*) fölszentelt lobogó

Legyen sorsod mindig diadal, dicsőség!

(*A többi zászlóra is áldón terjeszti kezét, miközben a ná-*

dorné a zászlót Rákóczinak adja át.)

Diadal, dicsőség minden zászlótokra!

Rákóczi: Segíts meg Istenünk!

Szövetségeseim, és ti, én véreim,

Esküre hát együtt szent lobogónk alá!

Egymásért egymásnak szent frigyet esküdjünk!

Mind: Esküszünk! Esküszünk!

Rákóczi (*magasra emeli zászlóját. Rákócziné ekkor a nádorné karjába roskad.*)

Föl, föl, ti zászlók büszkén, szabadon!
 Kárpát ormán ma tábortűz lobog.
 Viharként vigye lángját szózatom:
 Fegyverre magyarok!
 Gyúljon fel ifjú és öreg rajongva!
 Nemest, pórt, egyként hívok csatásorba!
 Hadd hallja e szót, a harchirdetőt,
 Ki munkán izzad, ki álmra dőlt:
 Nincs álmunk más ma, csak egy: a szabadság!
 Nincs munkánk más: csak szabadítani!
Bercsényi: Vezess! Igédet holtak is meghallják...
 Holt hősök lelke bennük gyúl ma ki!
 Megyünk amerre szent zászlód lobog...
 Egy a jelszavunk: Előre kurucok!
 Mindenkor, mindenütt, előre kurucok!
Mind: Előre kurucok!

III.

RÁKÓCZI FERENC MAGYAROK FEJEDELME!

Távoli kiáltozás: Rajta, kuruc, rajta!
Német tiszt: El, el, ki merre tud! (*Elrohan.*)
Közeledő kiáltozás: Hejh burkusa, hejh labanca!
Visszarohanó német: Elvágva a fellegvárba az út!
Német katonák (menekülés közben):
 Végünk! Tízezren a kurucok!
 El, el, mind erre robog!
 Övék már lenn a tábor!
 Rákóczi erre tart!
 Sebaj! Jön, üzente Károlyi Sándor!
 Magyar ölje majd a magyart!
Sebesült német: Jaj, jaj! már itt a kuruc!
Kuruc zászlótartó: Föl Rákóczi lobogója! (*feltűzi a sáncra.*)
Kurucok (előzőnlík a színt):
 Uccu, svába! Fuss, ha tudsz!
 Elfér merszed bugyogódba!
Kiáltások: Hajhó! Miénk ez a sánc is!
 Merre van még burkus áspis?
 Ej, mienk már mind a sánc!
 Többet pajtás mit kívánsz?
 Pajtás, nagy a gégem szomja!
 Kotyog-e még csutorád?
 Ide-ide, föl a dombra
 Hős Rákóczi sátorát!
 S tábortűzet itt eléje!
 Mai csatánk véget ért.
 Ide, ide, Tokaj népe
 Ide várjuk a vezért!

(Sátorverés közben már esteledik, a szín mögül tűzfény vetődik a térségre. Menyecskek italt hoznak a vitézeknek. Zsivaj, láрма, tűzpattogás, dalolás közel és távol; néhányan táncra perdülnek.)

Mind: „Zsendelyes hí, eszterhás!

Ég a város, ég a ház,
Nem is egy ház, háromszáz;
Mert a kuruc ott tanyáz.“
„Nosza rajta, jó vitézek,
Igyunk egészséggel!
Menjen táncba kiki köztünk
Az ő jegyesével.“

Kuruc vitéz (lihegve rohan a színre):

Jön, jön Rákóczi vezérünk!

Rákóczi hangja (messziről):

Száguldj, hívd vissza Bercsényi urat!
Ne üzze már a futókat!

(Trombitaszó. Rákóczi a tisztjeivel föl vágtat a dombra.)

Kurucok és a nép: Dicsőség nagyurunknak!

Rákóczi: Dicsőség nektek, jó vitézeim!

De Majos fiam, hát győztünk már? Ti azt hiszitek?
Elvágva, elűzve a német a vártól,
De ott a vár még
Megostromolatlanul.

Majos: Ejh, mit az a vár!

Reszketve gubbaszt pár tokos ott,
Kilőtte minden puskaaporát.
Nekünk meg nincs ágyunk, — nosza hát
Kiböjtöltetjük ágyúikat.

Rákóczi: Előbb ti most csak a futók nyomába!

Ne sűrűsödjék véretek itt!
Vagy még beosonjon a német a várba
És megszólaljanak ágyúi újra?

Majos: Hejh, fenséges nagyuram,

Hadd tudja hát meg újra a német
Hogyan csépelget ocsút a Majos-csapat.
Hajhóha! Lóra, lóra vitézeim újra!

Kiáltások: Utat! Hejh utat, Bercsényi urunknak!

(Majos csapata fölkészült s már indulna, amikor Bercsényi érkezik s fogoly németeket kísértet a színre.)

Bercsényi (tiszteleg): Vezérem, visszahivattál! —

Több foglyot hoztunk volna különben.

Rákóczi: Majos, megálljatok! — Óh Bercsényi bátyám,

Foglyul jobb hősöket ejtünk.
Ezeket hamar szekerekre, Majos!
Rohanástok elé!

S ha utólértétek a fajzatukat
Dobjátok őket a futók közé.

Majos: Ejh, mindegyikünk fölkaphat egyet-egyet,

Keresztbe vetheti nyergén
 S hajrá a plundrás hősöknek nyomába!
 Ugy hempergetjük majd az egész pereputtyot
 Akár szélvész az ördögszekerét.
(Majosék elhurcolják a foglyokat. Huj-huj-hajrás vágatás zaja.)

Bercsényi (fellobbanva): Mit? Mégis üldözés?!

Vezérlő nagy uram!

Hát engem, aki mennyköül cikáztam

Vitézeimmel a futók nyomába,

Mért rendelt vissza épp imént parancsod?

Bercsényi s hada tán rossz üldözők?

S szélnek szórod még foglyainkat is?

Rákóczi: Tűzvérű hősöm! Csillapulj, barátom,

Ki győzelmünket íme kivívtad

S új harcba rohannál még szilajabban, —

Jer, ülünk arra a német ágyútalpra, —

Neked mondhattam: elég, ne tovább!

De akik már ily diadaltól

Im úgy megmámorosodtak,

Azoknak hajrát kell kiáltanom!

Bercsényi: Vezérem, hódolok! *(Ujra dacosan.)*

De foglyaink?!

Rákóczi: Meneküljenek!

Rémes hírt visznek ők!

Még nem ocsúdtak itt a rémületből

S mind azt hiszik, hogy tízezren vagyunk.

Szétszórom... Meg ne lássák a valót!

Igy szájról-szájra rémesbül a hír,

Holnap már tán húszezrünkről beszél,

Egy pusztá híré úgy nő segédhadunkká!

Bercsényi: Vezérem, hódolok!

Rákóczi: Nézd, — messze körben tábornözeink...

Dicső napunk volt. Isten megsegített.

Most mindjárt végigjárjuk majd a táborn,

Az élő diadalmasokét,

S a dicső elesettekét.

Az élők csak hadd örvendezzenek,

De tivornya sehol se legyen.

Jaj annak, kit ez az éj mámorba csalna.

Holnap jutalmak napja lesz.

Jutalmazásra kurta mai esténk. *(Kürtjelek.)*

Rákóczi, Bercsényi: Mi az? Mi az?

(Testőrtiszt jön.)

Rákóczi: Mi hír?

Testőrtiszt: Fenséges úr! A táborn előtt

Békés csapat élén

Tisztelkedésre kér bebocsátást,

Fenséged elébe Károlyi Sándor.

Rákóczi (felindulás hangján): Ah, Károlyi Sándor?!

Bercsényi (gúnyosan): A dolhai győző!

Hol vagytok dolhai rongyosaink? *(Kacag.)*

Még visszahozza talán zászlóitokat!

Hangok: Hajh, Károlyi Sándor!

(Rohanás, tolongás, dühödt hangok.)

Rákóczi: Csend! Jöjjön Károlyi Sándor!

Bercsényi: De hát vezérem, fenséges uram!

Hadd üssünk rajta előbb!

Hadd koppintsunk orrára előbb!

S úgy hozzuk eléd!

Rákóczi: Ne ragadjon el haragod!

Önként jön, szent joga hát

Békés fogadtatás.

Testőrtiszt: A mi segítségünkre jött...

S a futó német sereget

Szemben találván, szétkaszabolta!

Rákóczi: Jöjjön hát Károlyi Sándor!

Bercsényi: Hajh, hajh, uram, szentjóságú uram!

Félek, Júdás most szegődik híveddé...

Rákóczi: S ha úgy is lenne, Júdáscsók, barátom,

Megváltásnak volt megpecsételése!

(Zsivaj, kiáltozás, mondatfoszlányok:)

Jön! Amott jön! Ejh, csak így, egyedül?...

Nyomában jó tíz talpas hoz valamit...

Van a Bodrog partján pár ezer embere még!...

Nini! Begöngyölt zászlók!... Mennyi! Mennyi!

Károlyi (tiszteleg): Vezér! Hódolni jöttem!

Rákóczi: Bécsből? A zsarnokainktól?

Károlyi: Bécs ellen, a zsarnokok ellen!

Rákóczi: S ezek itt a dolhai zászlók?

Károlyi: Ezek itt a dolhai zászlók, —

S ez — zsákmányunk: a császár lobogója, —

Ezt lábad elé teszem!

Ezeket pedig ím vezekelve hozom

Első híveidnek, a dolhaiaknak;

Vezekelve adom most vissza nekik.

Akiket szétvertem — féltve hazámat —

Mint tüzvel játszóknak csinyjaitól

A házat félti az ember...

Akkor — szétvertem őket,

Hogy úgy mondhassam meg a királynak:

Íme mi nem harcot, — békét akarunk!

Mi magunk verjük le a lázadózókat,

De tiszteljétek ős jogainkat.

Ne sarcoljátok hű népeteket! —

Bolond hűség! Hejh, a zsarnoki udvar

Hogy kikacagott!

Óh mint kellett, kacagva kacagnom

Magamnak is magamon!

Rákóczi: Keserű kacagás!

Károlyi: Vezér! Fölajánlom minden erőmet,

Hadat, fegyvert annyit hozok én:

Több annál tán a tied sem lehet még!

Törjünk együtt bosszúra. Vezess!

Rákóczi: Nemzetszabadítás nem bosszú harca!

De, fegyvernek hát hozd bosszúdat!

Ám vigyázz, kétes fegyver ne legyen!

Mert akkor — szertetöröm.

Bercsényi. Pálfordulását, nemzetes úr,

Majd valami új kacagással

Nehogy megint majd visszacsinálja!

Mert akkor — megrikatjuk ám!

(*Károlyi a kardja markolatára csap*)

Károlyi: Gróf úr! Ha sohasem kedveltük is egymást —

Rákóczi (föjláll, hozzájuk lép): Bercsényi! Károlyi!

Nem vagytok-e mindketten magyarok?

Most, most, mikor ellenség csakis egy van:

Évszázados ellensége hazánknak,

Még hogy ha halálos gyűlölet ég is

Egymás ellen szívetekben,

Kezet kell fognotok árva hazánkért!

Kell! Ugy! És ezt a kézfogástokat

Ha most csak az én kezem illesztette is össze,

Áldásos friggyé áldja majd meg Isten.

Bercsényi (némi tétovázás után): Hazánkért!

Károlyi: Hazánkért!

Rákóczi: És most — hol vagytok dolhaiak?

Ime itt zászlóitok.

Elhozta, visszaadja nektek Károlyi Sándor.

Dolhaiak (odarohannak, fölkapják, kibontják zászlóikat s meglengetik Rákóczi előtt.): Zászlóink! Zászlóink!

Éljen, éljen Károlyi Sándor!

Rákóczi: Vidd őket csapataidhoz

Hadd fogjanak kezet ők is.

Kiengesztelt zászlóitokat

Együtt vigyétek majd diadalra!

Károlyi: A merre jöttem,

Ahol csak akadt oly dőre hívő,

Ki még jót vár e királytól,

Föllázítottam mind a hiveddé!

Gyűlésbe fognak gyűlni a rendek

Hogy az új nagy jelszót kikiáltsák.

Rákóczi Ferenc, magyarok fejedelme!

Mind: Rákóczi Ferenc, magyarok fejedelme!

Bercsényi: Eb. aki megtagadja!

ÉN SZABADSÁGÉRT KÜZDÖK, NEM KORONÁÉRT

Károlyi: Ej, főgenerális gróf Bercsényi uram,

Ha csupáncsak Károlyi Sándor vagyok is,

Győzelmeimet tán mégsem érheti gáncs!

Mondjátok — Bottyán, Csáky, nincs igazam?

Csáky: Csak tréfált most a főgenerális úr!

S felejtet, imént hogy' megdicsért fejedelmünk?

Bottyán: Ej, csitt! A cécónk átsibong urunkhoz.

Az ajtót nyitva hagyta... Ir... Ne zavarjuk.

Bercsényi: Tán Károlyi kap ma kitüntető iratot!

Károlyi: Gróf úr!...

Bercsényi: No, az én busa grófságom sohse bántsa!

Kár, kár bizony, hogy grófi címet a császár

Nem adhat már a Károlyi név elé...

Vagy békét kötni tán azért akarna?

Károlyi: Nos, békekötésre nem én szorítom-e vajjon?

Bercsényi: Az ám! De még ő szab feltételeket.

Károlyi: Hohó! S a rendek itt ma talán

Azon fognak vitázni,

Mit válaszoljunk ily pökhendiségre?

Hisz Bécsig vertem a svába hősöket —

Ő szent felsége, a császár

Vadketreces pagonyáig!

Bercsényi: Remélem a rab vadakat

Kiszabadította tábornok uram?

Károlyi: Hát hisz visel pár hősöm azóta

Oroszlán, párducz, tigriskacagányt...

Bercsényi: A császárt mért nem fogta el kegyelmed?

Károlyi: Majd gróf úr, hisz gróf úr a fővezér,

Magamért nekem annyi bosszú is elég!

Őt német város adta a sarcot!

Csáky: Csitt, csitt! Föláll már íróasztala mellől...

Jön iratainkkal...

Károlyi: Én biz örülnék.

Ha főgenerális úr Bécs városát

Akárhogy is elfoglalná már valahára.

Rákóczi: Urak! Ne így a mai napon!

Bottyán barátom, te hallgatsz, te hallgatsz?!

Bottyán: Elég, ha majd az ágyuim beszélnek.

Ügyünket más szó úgysem dönti el.

Rákóczi: Óh sok-sok minden fog eldőlni ma. —

Végeznünk kell a császárral ma végre!

Ahogy végeztek Erdély rendei már.

S mikor mint Erdélyország fejedelmét

Oda most még jó sok ügy vár vissza engem,

Magyarország rendeit én gyűlésbe ide
 — Hisz Ónodnál nincs célszerűbb közelség —
 Oly sürgősen csak ezért az egyért hivatam.
 Te, Bercsényim, tudom, velem egyet akarsz.
 És Károlyi, Bottyán, Csáky, persze ti is
 Egyetértetek velem, — de mink öten itt
 Sejthetjük-e ebben a meghitt kis teremben,
 Hogy a szomszédosba, a nagyban trónom elé
 Alig egy-két óra multán mit hoz a sors —
 Az ország rendei mily végzetre gyűlnek?!
 Óh majd ha itt, ez a szárnyas, óriási függöny
 Szétlebben előttem s átmegyek innen,
 Majd nyílnak rések a lelkek függönyén is —
 Ki tudja, milyen óriásiak

S majd hányon csillan — a császár képe elénk!

Bercsényi: Az aransárga tállér-csillogású!

Rákóczi: A császár sajnos, urak, ma még királyunk

S harcunk, győzelmünk eddig mit jelent?

Csak annyit, hogy mi, az alattvalói

Igy kényszerítjük törvénytiszteletre.

Bercsényi: Hajh, hajh! Mihelyt mi letennők a fegyvert,

Hogy rúgná újra föl, törvényeinket!

Csak trónvesztést uraim!

Rákóczi: Kell, kell, hogy a rendek mai gyűlése,

Kell, hogy törvényes erőnk

Kimondja végre ezt!

Csáky: A frank királynak igaza van,

Ha nyíltan majd csakis akkor,

Szövetkezik mivelünk!

Rákóczi: Szövetség, — vagy magunkra hagyás:

Mindegy! Ezt harcunk lelke kívánja.

Utját kell vágni örökre

Minden megalkuvásnak,

Szabadság alkú tárgya nem lehet,

Hisz félszabadság nem szabadság!

Mind: Szabadság alkú tárgya nem lehet!

Rákóczi: Im, itt mai terveitek. Jóváhagytam valamennyit.

Kár, hogy Bezerédy meg Ocskay távol.

Am újra győztek igen nehéz csatákon.

Még hadd hozom ki legújabb híreiket.

(*El a szomszéd szobába.*)

Bercsényi: Hajh Ocskay!

Károlyi: Hajh Bezerédy!

Csáky (halkan): Trónvesztés hát ma a jelszó?!

Károlyi: És hátha ő vágyódik a koronára?!

Csáky: Lám, Erdély rendei már

Felséges címet adtak törvényben neki...

Bottyán: Bár lenne ő a királyunk!

Bercsényi: Eh, a bajor fejedelmet akarja.

Rákóczi (visszajön, iratokkal, ezeket Bercsényinek adja át):

Nos, olvassátok majd tanácskozástokon.

Nagyértékű mind a két harcijelentés.

Bercsényi: Szép, szép! De nekem — no hiába —

Még a győzelmeik is gyanusak.

Győznek, hogy majd nagyobb legyen áruk!

Rákóczi: Mindegy! Győznek! Nincs vádra okunk.

S ha árulónkká lenne akárki,

Magát árulja s veszti az el!

Bercsényi: Ejh, hát a túróczy dicső követek?!

Csáky: Rakovszky meg Okolicsányi!

Bercsényi: Felséged már két napja is őrzi

A lépre került írásait —

Károlyi: A felségedre fenekedőket!

Bercsényi: S az ország rendei közt

Meg kell tűrnünk, — felséged akarja —

Még tán ma is a gazokat!

Rákóczi: Mindennek eljő majd az ideje... (*Kürtjelek.*)

Most reggelünk a gyűlés kezdetéig

Csapatszemplére kell s követfogadásra.

Testőrkapitányom jöjjön azonnal. (*Csönget.*)

Testőrkapitány: Felséges úr!

Rákóczi: Ha szemlénk idején

Megjönne a lengyel küldöttség, kapitányom,

Hívasson azonnal. — Nos, urak, mehetünk.

(*Tábornokaival el a jobboldali ajtón. A testőrkapitány tisztelő állásban megvárja távozásukat, aztán az ajtót belülről elrekeszeli, a nagy függönyszárny szélső redőjéhez siet s azt félrevonja.*)

Testőrkapitány: Felséges asszony, kérem, meg ne ijedjen...

Rákócziné: Oh jaj, kapitány! (*Félénken előre jön.*)

Testőrkapitány: Ez a búvóhely bizony

Kényelmetlen... De felséged hugommal

Kis időre most már bátran ide jöhet.

Rákócziné: Ah, — Istenem! — Bezerédyné!..

Hogy énnekem, jaj, lesbe kelljen állnom, —

Rákóczi hitvesének!

Bezerédyné: Bátran felséges asszony!

Másképen nincs bizonyosság!

Belcz nádornéját s lengyeleit

Majd itt fogadja a fejedelem...

Rákócziné: Ugy félek, félve félek...

Bezerédyné: Oh — bátyám oltalmában itt —

Testőrkapitány: Felséges asszony, senki meg nem lepheti.

Én jelzem majd, ha jó a fejedelem

S felséged akkor rejtőzzék hugommal

Tüstént a függönyszárny redői mögé.

(*Zörejek, zaj távolról.*)

Rákócziné: Tán máris jönnek!

Bezerédyné:

Nos, ide gyorsan.

Testőrkapitány: Csak őrsegváltás. Óh, felséges asszony

Sokáig ráér elrejtőzni még.

Én őrhelyemre térek vissza most. *(Kimegy.)*

Rákócziné: Ugy félek, ah, oly félve félek!..

Bezerédyné: Im felség, én is itt rejtőztem el akkor...

És mind az egész vezéri tanácsot

Végighallgatva úgy lestem ki szépen,

Mily szörnyen kedvelik itt

Én távol küzdő hős uramat

Némely vén, száz kudarcú vezérek. —

Felséged épp oly bizton leshet innen

A fejedelem s a nádorné szívébe...

Rákócziné: Óh jaj, mért is, hogy ily útra lopóztam!

Mért is nem várok évekig újra

Távol börtönpalotámban

Hogy hozzáküldjön a császár

Szépen bejelentve jó előre!

Óh, hogyha szívembe nyilall,

Mit rejthetett az a tavalyi pompa:

Díszdandár, ünnepi udvar,

Az a kápráztató fogadtatás

Ha tán azt rejtegette, ah azt!

De egyetlen pillantása uramnak

Ha kedveséül vallaná —

Nem fog remegni kezemben ez a tör... .

Itt, itt ölöm meg a pokoli nőt.

Bezerédyné: Nem, fölség! Más bizonyosság

Majd fölséged gyanúját öli meg!

Rákócziné: De hátha tudják, hogy lesem őket?

Ha besúgtad volna nekik!..

S pompásan játsszák majd a közönyt —

Ha te is csak ámtasz engem!

Bezerédyné: Én?! Én?! Bezerédy Imre felesége?! — —

Mint vívnam vissza az üdvömet akkor?!

Hisz férjemet akarom én!

Kinek immár mintha csak özvegye volnék,

Ugy elragadta tőlem a harc!

Hisz e harc megszüntét akarom én,

Oly hön mint csak felséged akarja —

S kik még tovább is harcot akarnak,

A nádornénak, a fejedelemnek

Pártjára kelnék, fejedelemnőm?

Oh, úrnőm, — most sem bízik-e bennem?

Rákócziné: Bohó teremtés! Mit hallgatsz te rám!

Hisz önmagamban bízik-e én?!

Bezerédyné: S óh hála, hála az égnek

Hogy Felségeddel összehozott...

Hisz már úgy vont az a bécsi kísértés,

Uramat, hogy árulásba vigyem!
 Én hős uramat, kire itt az irigység
 Oly orv-ravaszul agyarkodik egyre, —
 Rábírta volna ám ölem, ajkam —
 Óh csak afféle kis pihenőre, —
 Hogy a császár hada is nyerjen pihenőt
 S itt, hol felséged árva helyén
 Bercsényi grófné tartja az udvart
 E hölgy vénhedtkori gögje,
 Grófnői gögje,
 Tábornokaszonyi gögje
 Törhetne már vesztetre dicsőn,
 Ej, holmi pávahölgynél
 Különb tábornokasszony,
 Különb grófné volnék ma már —
 A császár udvarában!

Rákóczi: Óh, mennyi ármány! Óh magyar szabadság!

Bezerédyné: De nem, nem! Dőre kísértés!

Magyar nő nem bír lenni árulóvá
 S ha mégis kellene tán?! —
 Csak észvesztő keserűség
 Gyilkos műve volna...

Üldözött méhnek fullánkoss bosszúja
 Mibe maga a méh hal bele csupán!

Rákóczi: Oh, mégis, mégis tán el, el innen!

S úgy hinni, bízni uramban! (*Vívódik*).

Hiába! Nem bírok! Óh — bizonyosság!

Testőrkapitány (halkan beszél): A fejedelem s a vezérek!

Bezerédyné: Hamar, felség, ide... Ugy!...

(*Künn tisztelgő trombitaszó, fegyverbehívás, aztán egyre hangosabban közeledő lépések. Rákóczi, Bercsényi, Károlyi, Bottyán, Csáky jönnek be.*)

Rákóczi: Ezután lesz még csak a nagy harc!

Holnap ti mind el, résre, csatákra!

A rendek mai gyűlése után

Vitatjuk majd meg haditerveinket.

Most mindjárt hadd adom át a magamét,

Vonuljatok el vele majd

S vessétek egybe a tieteikkel.

Én közben a lengyel küldöttséget fogadom.

(*Átmege a másik szobába. A vezérek összesúgnak.*)

Károlyi: Titkos küldöttség... Lengyel lázadók!

Még elbuktatja ám Ágost királyt,

Hogy ő lehessen a lengyel király!

Bercsényi: No hisz, polyák király —

Csáky: De biz' rejtelmes némely tette már...

Károlyi: Jobbágyait mért szabadítja fel?

Fejűnkre nőjjön a pórság?

Bottyán: No csak ne járjon pórul majd a fejűnk,

Ha nem szabadul fel a pór!

Csáky: Csitt! Jön már...

(Lépések.)

Rákóczi: Nos bajtársaim,

Szabad, független ítéletet kívánok.

Ma a tábori jelszó is: függetlenség, szabadság.

A vezérek: Függetlenség, szabadság.

Rákóczi: Viszontlátásra hát a gyűlésben!

(A vezérek tisztelegnek, s el. Rákóczi tűnődve áll pár pillanattig.)

Testőrkapitány: Felség, Belcz nádorasszonya.

(Rákóczi igent int; a testőr el. Ugyanakkor a függöny-szárnyak az a széle, ahol Rákócziné s Bezerédyné rejtőznek, kissé meglibben, ami aztán több ízben megismétlődik. Nyomban belép a nádorné; sápadt, izgatott. A bal karján ezüstpántos tarsoly.)

Rákóczi (eléje siet, kezét nyújt): Isten hozott, Ilonánk!

A nádorné: Óh bár segítene is!

(A tarsolyt az asztalra teszi.)

Rákóczi: De mondd, mért oly titokzatosan?

És mért egyedül? Tán valami rossz hír? ..

A nádorné: Óh csak jó hírt hozok neked én

És nemcsak egymagam...

De előbb búcsúznom kell ime tőled.

Rákóczi: Búcsúznod — előbb?

A nádorné: Előbb! Óh mert, ki tudja, tanutlan!

Beszélhetünk-e pár perc múlva még?!

...Kikezdve tiszta szent frigyünk.

Nagy céljainknak, ábrándjainknak

Dicső ölekezése...

Üzőbe vett a gyanú...

Nőd Bécsből elmenekült!

Rákóczi (örömmel): Ah, elmenekült!

A nádorné: És titkos-óvatosan

Nyomon követ bármerre megyek,

Meglásd, betoppan ide ma még!

Rákóczi: Másként lesz az! Óh más oka lesz!

Ha gyöngé is ő. De szerelme erősebb

Semhogy kételkednék — becsületemben!

S ha félt frigyünknek vészeitől,

Karomban majd felejtí ezt a féltést...

És téged is karjába zár.

A nádorné: Mindegy! Utólszor jöttem én ma hozzád!

És nem magamért, de hazámért!

Váljék valóra legalább egy álom!

Hisz csak ez az egy nem teljesíthetetlen.

S ha beteljesült ez az egy,

A többi temessen romjaiha!

(Letérdel Rákóczi elé.)

Mentsd meg hazámat!

(Rákóczi rögtön kézen ragadja, föllállásra kényszeríti és kezét megcsókolni akarja. Mögöttük a függöny ekkor anynyira félrelebben, hogy Rákócziné arca is látható. Lázás izgalommal, szinte kétségbeesetten lesi a jelenetet.)

Óh szótlanul ne fogj kézen, ne vonj

Föllállnom, amíg nem mondasz igent.

Ne vond részvétesen ajkadhoz kezemet

Nem! Még kezemen se égjen a csókod!

Kegyetlen csókja szánó irtalomnak! —

Mentsd meg hazámat

S többé egymást sohse lássuk!

Rákóczi: Ez hát a te álmod?

A nádorné: Valóra váltod?

Rákóczi (eltűnődve): Csak a te szívedben él olyan álom,

Amilyen beragyogja az én szívemet...

Sorsunk mégis magány e világban,

Nagy a célja, de üdve sohse lehet!

A nádorné: Te győztes hőse szent ügyednek,

Te már valóban éled álmodat!

Hazád rontója porba sújtva retteg;

Utad: dicsőség, nemzeted szabad!

Hatalmad ormán im hozzád esengek,

Óh váltsd valóra az én álmomat!

Hazám sorsába nyult kezem merészen

Nincs már korona zsarnokunk fején!

Hazám főpapja többet mondjon erről!

(A bejáráshoz siet.)

Hadd szólítom be s majd az ő szavához

Hadd valljak olyan titkot, amiről

Kívülem senki sem tud még, csak Isten.

(Az ajtót kitarja, kiszól.)

Jer, lelkiatyám, jer be híveinkkel.

(Jön a lengyel főpap, kísérettel. Mélyen meghajolnak

Rákóczi előtt.)

A főpap: Magyarok fejedelme,

Nemesharcú Rákóczi Ferenc!

A lengyel nemzet uratlanul, árván

Csak felségedbe veti reményét.

Im kérve kérünk,

Ragyogtasd fel koronánkat,

Ragyogtasd óh oly tiszta dicsővé

Amilyen vala hajdan,

Mikor fennen viselte

Felséged vére: Báthory István!

Magyarok fejedelme,

Rákóczi Ferenc,

Óh légy a mi urunk is. légy királyunk!

(Féltérde ereszkedik, a kíséret szintén.)

Rákóczi (azonnal hozzálép, fölemeli):

Föl! Lengyelország ősz főpapja, állj föl!

A nádorné: S jer! És szenteld meg e titkot,

Mely még előtted is titok eddig,

Jer s mit szent célunkért remegőn

Szentségtelen asszonyi kézzel

Hazánkból ím idegenbe oroztam

És úgy őriztem egész utamon,

Oly féltőn, mint aki szíve fölé csatoltan

Rejt valami kincset —s oly szent célra hoztam,

Mely szívemnél is kedvesebb nekem, —

Hazám főpapja, jer, ím átadom:

Itt egyszerű, régi útitársolyomból

A te szentséges kezéd Istennek nevében

Emelje ki — Lengyelország ősz koronáját

S tegye itt most erre, erre a fejre,

A legméltóbbra, a legnemesebbre a földön...

A főpap: Urnóm, legyen kezéd áldott!

(A nádorné s a főpap a koronát Rákóczi felé emelik. Rákóczi visszadöbben.)

Rákóczi: Mi? Mit cselekesztek?!

Hazátok ősz koronája előtt

Kegyelttel hajtom meg fejemet,

De alája én nem hajthatom soha!

Nem! — Lengyelek ősz főpapja, ne kérlelj!

E dicsőségtől végzetem eltilt

Egy az életem, egy a halálom

S ez az élet, ez a halál

Bár volna saját népemnek elég!

Ez ősz koronát

Rejtsétek el, oh rejtsétek el újra

Őrizze áldó gondviselés,

Hogy méltó fejre kerüljön...

Isten veletek!

A főpap: Oh így nagyon bús út lesz a mi utunk!

(Visszateszik a koronát a tarsolyba.)

Szegény koronánk, jer, jer hát vissza...

A nádorné: Ne még!

Reményemet én még föl nem adom!

Ti menjete, én s ez a korona itt

Még hadd esdjünk kegyelmet...

A főpap: Felséges úr... *(Mélyen meghajol.)*

Rákóczi: Isten veletek.

(A főpap és kísérete el. Pillanatokig komor hallgatás.)

A nádorné: Hazámnak hát eldöntve sorsa?

Nem! Így nem döntheted te el!

Oh még esengek — roskadozva

Karod tán mégis fölemel?!

Rákóczi: Dicső győzelmek fényes ormán

Engem hiába lát bízó szemed.
 Oh még nem tombolt el az orkán,
 Mindent ledönt még, úgy lehet!
 Fényes hatalmam komor árnyán
 Gyanú és vád forr ellenem. . .

Oh tudod-e mit súg az ármány
 Hogy csak korona kell nekem.

A nádorné: Hiszen megváltod a nemzetedet,
 Koronáját mért ne viselnéd!
 És mért ne az én hazám koronáját?
 Hogy megváltsd az én népemet is!

Rákóczi: Nem! Oh így népem meg nem váltható!

Lásd, porban az ellenségei már,
 De végzetem messzebbre ragad!
 Még egy ellenség, egy, a legártóbb
 Most támad ellene majd,
 Azt kell legyőznöm előbb.
 Hiába verem le a többi
 Ha azt nem hódítom én meg,
 Ha nem hódítom örökre hívemmé!
 S ez ellenség, e legártóbb,
 Az, lásd, maga ím a magyar.
 Ős ellensége maga magának.

A nádorné: Akár lengyelnek a lengyel!

S ily ellenségen akarsz te győzni?

Oh lásd, lengyel csak a lengvelt

Nem bírja túrni urául!

Nem jársz-e te majd szintúgy a magyarral?

Mi fegyvered van, mily varázslatod,

Hogy úgy hódítsd meg, örökre híveddé?!

Rákóczi: Csak egy: maradnom, aki vagyok!

Ellenség ellen s önmaga ellen

Szabadságának hőse csupán!

Lemondó minden egyébről,

Hogy semmi se tiltson

Ugy élnem s úgy meghalnom érte

Miként az eszme kívánja!

A nádorné: !S erősebb tán koronátlan az eszme?

Rákóczi: Oh hidd meg, volna erőm

Leküzdeni százezer ármányt

S viselni dicsőn koronát

Magyart, lengvelt, ha akarnám.

Ha szabadság s nemzet ügyének

Ugy több üdvére lehetnék.

De mit érnék ezzel a romlott nemzedékkel?

Nem! Bármily erős is volna hatalmam,

De oh! — csak egy életen át!

S még bármily hosszú életen át is,

Ha kivesztve e romlott, kór ivadékot

Nevelhetnék új nemzetet is,
 Éltemmel megszakadna e munkám
 S az volna sírítatom,
 Hogy én csak az uralmat akartam!
 — Tűnő időnek tűnő nemzedéke
 Ne avassa tusámat befejezetté!
 Rabságba sokszor alél a szabadság
 S én holtom után is küzdeni vágyom,
 Szellemhatalmammal a nemzetemért!
 Oh sohase suddoghassa felőlem
 Hogy nemcsak ezt akartam.
 Az én tusám oly példa legyen
 Hogy majd emléke is teremtsen egykor
 Erős, igazlelkű ivadékok,
 Mely majd a haló poromban is áld,
 Melynek nevem is már üdve lehet,
 Védelme a kárhozat ellen
 És vigasza kárhozatában.
 Csüggeszthetetlen büszke reménye!
 Ily eljövendő nemzedékek
 Királya vagyok én!
 S az eszme, melyért íme élek.
 Az eszme, melyért meghalni fogok
 Ahányszor eltipróira támad
 Nevembe öltözik, úgy viszi népét
 Diadalra az eszme: szabadság!
A nádorné: Oh most már értelek én!
 Kell is neked oly hitvány aranyékszer!
 A te koronád
 Minden királyét túlragyogó...
 Dicsőbb csak egy volt tán e világon
 S az — töviskorona volt!
 Oh bár tudnék újjongva zokogni!
 Ez a magasztosság... ez a gyász... *(Kürtjelek.)*
 Isten hozzád, Rákóczi Ferenc! *(Kezet szorítanak.)*
Rákóczi: Isten hozzád, Ilona!
(Az ajtóig kíséri Ilonát, aki még egyszer visszanéz rá s el.)
 Országok sorsa — így dől el egy álmon!...
(Homlokán végigsimút s dolgozó szobája felé megy, ott a jüggöny mögül hirtelen eléje térdel a felesége.)
Rákócziné: Oh én uram, édes uram!
Rákóczi (megdöbben): Te? Te? Így ronthat oktalan gyanú?!
Rákócziné: Oh térden — térdedet átkarolva kérlek,
 Bocsáss meg, oh, bocsáss meg énnekem!
 Oh hogy én benned kételkedni tudtam!
 Szerelmem vitt e szörnyű gyöngeségre!
 Csak így juthattam szívedhez közel...
Rákóczi: Egymástól még ily távol sohsem álltunk!
 Nem, még akkor sem, mikor a császár

Ugy küldött hozzám, hogy ölelésed
Megalkuvásra hálózzon be engem; —
Nem, még tán arra a rémes hírre sem,
Hogy rab fiaim lelkéből lelkemet
Mint engeded kiöletni! (*Elfordúl tőle.*)

Rákócziné: Megállj! Megállj! Ne vess te meg engem!

Hűségedről meggyőződhettem-e másképp?
Mit ért másoktól hallanom egyre
Akár terólad, akár Ilonáról,
Szövetségtek mily szentül tiszta szövetség
S mit ért magammal ezt hitetni akarnom?!

Bizonyosságot más semmi sem adhatott

Csak a les... Ne bánd!.. Már nincs gyanú szívemben.

Rákóczi: S gyanút ez a les ne keltsen az én szívemben?

A testőrségem így örködik itt?

Rákócziné: Oh, tán tova kellett volna tiltania —

Küszöbödről engem — a hitvesedet?!

Aki titkon azért, csak azért osontam ide,

Hogy nálad, nálad maradhassak örökre!

És bűn-e tán, hogy testőrkapitányod,

Ó, ő, a te meghitt régi hűségesed

És téged féltő aggodalmaimnak

Még első lengyel útunkról ismerője,

Meg nem tagadta merész kérésemet,

Mert bizton tudta, hogy én is megtudom így

Amit most végre boldogan tudok:

Féltékenységre nincs oka dőre szívemnek

És sohasem is volt, sohasem is lehet.

Ő bizton tudta, mily ártatlan leselgés,

Ha a te, a te szívedre bármikor

Odaröppenek bármily váratlanul.

S te? — Azt hiszed, én a császár eszköze volnék?

Én, én, aki titkon ott, börtönpalotámban

Szerelmedet esdő hű szerelemmel

Ugy vágytam hozzád méltóbbá igazulni,

Hogy már magyar szó cseng fiaink ajakán...

Rákóczi: Oh gyöngeség hatalma!

(*Komorsága hirtelen megenyhül.*)

Rákócziné: Ugy-e enyhül szíved, nem hiába jöttem?!

(*Rákóczi magához vonja, megcsókolja.*)

Ez a csókod, úgy-e, mindent megbocsát?

Ugy-e, végre boldog lehetek megint?

Rákóczi: Szegény te — mit ér a bocsánatom s a csókom?

(*Kürtjelek.*)

Nincs boldogságra minekünk jogunk.

Amíg oltalmunkra szorulóknak kínja sikolt ránk —

Ahogy én itt népem ügyéért harcolok,

Neked ott fiainkért kell megküzdened.

(*Csönget.*)

Testőrkapitány: Felséges úr!

Rákóczi: Gyors hírt küldjön, kapitányom,

Bercsényi grófné mi nagyasszonyunknak;

S talán az a kedves, szépséges beszédű

Kis apródom, Mikes Kelemen

Jelentse, hogy itt a fejedelemasszony.

(Testőrkapitány el.)

Rákócziné: Uram, édes uram,

Ó mért hogy titkon nem szabad maradnom!

Csak teveled, csak teveled!

Rákóczi: Ma téged az ország rendinek

— Hisz fejedelmük hitvese vagy —

Mellettem kell a trónon látniok.

De előbb — ha már ez az ősz Bercsényi grófné

Udvartartósdit játszani ide is eljött

S országgyűlésünk mellé ideidézte

A nős vezérek hitvését valamennyit,

Fogadd majd ezeket udvarhölgyeidül.

Most rendelkeznem kell még sokfelé —

Te pihenj nyugodtan itt míg visszatérek.

Bús édesem, ne sírj! .. Tanulj meg mosolyogni.

(Megcsókolja s el.)

Rákócziné: Viszontlátás csókjára mingyárt

Búcsúzás csókja! Micsoda sors! *(Egy széke roskad.)*

Bezerédyné! .. Bezerédyné!

Már nincs rejtőzni okod. *(Bezerédyné melléje siet.)*

Oh én boldogtalan asszony!

Bezerédyné: De felség, mért ez a csüggedés?

Hisz minden jóra fordult. ..

Rákócziné: Hiába! — Ha nem is a másé,

Enyém se! Sohsem lesz enyém!

Bezerédyné: Oh majd lepihenteti lázas agyát

Felséged enyhítő kebelére, —

Bármint hevíti ma még

Nem e földre való álmok lobogása.

Most áll győzelmei ormán;

De ha béke most sem kell neki még,

Tovább ez oromról

Nincs útja más — csak a lejtő

Vagy — égberöppenés,

Itt meg kell állnia már! —

Rákócziné: Mi állíthatja meg őt?

Bezerédyné: Ah én felséges úrnőm, —

Kinek kell még ez a harc?

Vezérek, had s nép mind elégelik!

S békét ajánlgat a császár, —

Majd köt békét a fejedelem,

És boldog lesz felséged is újra! ..

Rákócziné (elmerengve): S Belcz nádorasszonya —

Bezerédyné: Bizonnyal útra kelt már!

Rákócziné: Bár volna mód rá, valaha még

Szívemre szorítanom őt!

(Kürtjelek.)

Bezerédyné: Ah, rögtön itt lesz az udvar!

Hamar felség, az ablakhoz hamar!

A fejedelem jön. Jön vezéreivel.

És jönnek, jönnek a hölgyek

A vezérek hitvesei. *(Kézén fogja s az ablakhoz vezeti.)*

S előttük — látja-e felség? —

Apródok hoznak előttük

Ezüstpántú, üvegműví ládát —

Rákócziné: Jaj, mintha koporsó volna! — *(Visszahúzódik.)*

Bezerédyné: Óh — ünnepi meglepetés!

Benn selymes, gyöngyös ajándék,

Fejedelmi dísz, —

Mit mink, a vezérek hitvesei

Versengve hímeztünk,

Hogy pár nap múlva — ez vala tervünk, —

A magyar függetlenség e gyűlése

Emlékeül és hódolatunkul,

Felségednek majd Bécsbe küldenők!

Most átadhatjuk már mi magunk.

Rákócziné: Ah, díszben a trónra ismét? ...

Csak csöndes álmaim otthona nem vár?!

Nem épül újjá már soha tán!

*(A szomszédos szobába támolypog s urának íróasztala mellé,
a nagy karosszékre ül.)*

Hadd várom hát be itt uramat!

Bezerédyné: Felséges asszony, tartson meg kegyében...

Ajtónállója hadd lehessek itt.

A díszörség már tiszteleg s a menet

Bevonul a kapún... Mosolyog fejedelmünk...

A nagykomoly ősz Bercsényinét kíséri...

S melléjük most, nagylelkendezve szegődik

A főgenerális úr... Tüstént ideérnek...

(Lépések hangosodása. Ajtótárás. Rákóczi jobbján jön Bercsényiné s ennek jobbján Bercsényi. Nyomukban udvarhölgyek között apródok hozzák az üvegládát és a tanácsasztalra teszik.)

Bercsényi: Éljen a fejedelemasszony!

(Nagy éljenzés közepett Rákóczival a fejedelemasszony felé siet, aki azonnal föláll. Bercsényiné s mind mély meghajlással üdvözlik a fejedelemt.)

Rákóczi: Jer, hitvesem! Ujra örülj — *(kivezeti a mellék-*

A régi szeretet új örömének!

szobából.)

Áldó istenhozottját —

Im gróf Bercsényiné nagyasszonyunk

Hadd tolmácsolja neked.

Bercsényiné: Hazánk, fejedelmünk

Nagyasszonya!
 Hódolva köszöntünk,
 Maradj mi közöttünk
 Maradj már idehaza!
 Nézd, küldtünk volna ma neked innen
 Estdőn hazahívó ékes levelet.

*(Az üvegládából kiveszi a selyem- és ékszerholmi tetején
 fehérlő iratot s átadja Rákóczinénak. Aztán az udvarhöl-
 gyek segítségével sorát ejti beszéde szerint a többi aján-
 déknak is.)*

Nézd ezt a palástot, gyötrődéseinkben
 Vigaszunkúl ezt mink hímeztük neked,
 Hogy trónodon egykor köztünk ékesítsen.
 Most hadd tegyük válladra legitten, —
 Hisz urunk, fejedelmünk mingyárt odavezet.
 Igy! — S hadd tegyük ezt a köszöntyűt még karodra
 S hajad csillogjon ezen a fátyolon át! *(A fátyoldísz
 [ráadják.]*

Igy! — S amit az ország ad neked rajongva,
 Hadd illesszünk fejedre koronát. *(Megteszik.)*

Legdrágább díszű palástonál
 Szebb díszbe borít a szeretetünk,
 Legtündöklőbb ékszerragyogásnál
 Fénylőbb hűséggel övezünk
 A sorsod fátylát üdvök álmai szőjék,
 Koronázzon büszke dicsőség!

(Éljenzés, Bercsényiné fejet hajt s visszalép.)

Rákócziné: Óh mily csupa szépség,
 Ahogy ti vártatok engem!
 Bár lenne minden ily szép,
 Ami még szívünkre vár.

Az udvar: Éljen soká a fejedelmi pár!

Rákóczi: Jer, hitvesem, most majd köszönt az ország.

*(A palotások széjjelvonják a nagy függönyszárnyakat. A
 szín a rendek gyűléstermével egészül ki. A rendek már
 együtt vannak.)*

Kiáltások: Éljen fejedelmünk! Éljen a fejedelemasszony!
*Rákóczi a rendek nagy éljenzése közben hitvesével a trónra
 megy, a fejedelemasszonyt leülteti, maga állva marad.)*
 Köszöntelek, hazámnak rendei!

De ünnepelnünk itt ma nem szabad.

Isten segítsen jó határozásra:

Hazánk sorsáról méltón döntenünk!

Meghányva-vetve az ügy napok óta,

Mérlegre téve az üdv is, a vész is,

Mit ránkidezhet a döntés...

Választ vár a császár követe —

S szintúgy a frank királyé!

Hazámnak rendei!

Döntsétek hát el a kérdést:
 Az idegen zsarnok hatalom,
 Mely címben urunk még,
 A jogtipró, törvénytapodó,
 Az esküszegő, mely immár ijedezve
 Most újra javulást esküdözik:
 Ezután is urunk legyen-e?

Kiáltások: Nem urunk többé! Nem urunk!

Okolicsányi (óvón emeli meg kezét, mire többen öklükkel fenyegetik): Szót kérek Túrócz népe nevében!

Bercsényi: Ej, Okolicsányi?!

Okolicsányi: Hazánknak rendei! — —

Bercsényi (fenyegető kézmozdulattal):

Túróczi követ meg ne szólaljon itt!

(Rákóczi kérlelően néz Bercsényire.)

Okolicsányi: De biz' öklét gróf Bercsényi nagyúr

Hiába rázza felém! Az égre, ti rendek,

Vesztébe döntitek így a hazát!

Királyunkkal, ha pörben is állunk,

Trónjától mégsem foszthatjuk meg őt! *(Zúgás.)*

Rakovszky: Hát nincs-e igaza Okolicsányinak?

Biz én is, túrócz-részi követ — —

Kiáltások: Rakovszky! Rakovszky! Hej, túrócziai!

Rakovszky: Urunk, királyunk — —

Bercsényi (dühödten fölpattan, kardjára üt):

Eb ura fakó!

A császár mától fogva nem királyunk!

A rendek: A császár többé nem királyunk!

Független a nemzet! Szabad az ország!

Rákóczi: Örökre az maradjon!

Ez hát ím a válasz, mellyel búcsúzunk

A császár követétől!

A császár követe: S a császár követe ím

Ekként búcsúzok:

Folytatni fogja a harcot a császár,

Míg csak meg nem hódítja e földet.

Nekem, követének itt már nincs helyem. *(El.)*

Okolicsányi (nagy zúgás közepett):

No hát! Nem döntjük-e vészbe nemzetünket?

Bercsényi: Vesztükbe az árulókat!

Rákóczi (csöndet int):

Más itt a dolgunk! — Most a frank király úr

Ófelségének követe kéri a szót.

Francia követ: A frank király úr ő felsége nevében

Köszöntöm ím szabad Magyarország

Független nemzetét.

Magyarországgal ma Franciaország

Szövetséget köt nyiltan is immár.

(Okmányt tesz a gyűlés asztalára.)

Rákóczi: Dicsőség néked, mai gyűlésünk!

A többen döntsük majd el a többit

Idejét a még dicsőbb föladatnak:

Királyt választanunk.

Kiáltások: Most! Most! — Éljen Rákóczi Ferenc!

Rákóczi Ferenc a királyunk!

Rákóczi (*tiltakozó kézmozdulattal*): Nem! Nem! Nem én!

Im esküszöm: nem, nem leszek királytok.

Érzem, tudom, Isten a tanúm:

Hazánknak üdve kívánja,

Hogy én az sohse legyek!

Bercsényi (*aki eddig is alig bírt uralkodni magán, felpattan*):

Nagy Isten! És ti rendek!

Hát elhangozhatott ez az eskű,

Mely immár tiltja örökre,

Hogy nagy Rákóczi legyen mi királyunk!

Rákóczi: Szent esküm védjen örökre!

Szabadságért küzdöttem s küzdök én

És nem koronáért!

Az én országom ott a jövőben

S tán messze, messze jövőben, —

Ha zsarnok nemcsak a trón ura nem lesz,

De senki sem lesz zsarnoka másnak,

Se pártos tusakodáson,

Se jobbagyjármon, se hitüldözésen,

Önkénynek semmiféle hatalmán!

Ha rab csak egy lesz: a gabszág

S egyként szabad mind, aki igaz!

E fejedelmi szék.

Mely vágyam sohsem volt nekem,

Királyi trón már —: várja az új királyt.

Dicső legyen az!

S dicsőségét szolgáljuk egyetértőn!

Hűségteket én és hitvesem újra köszönjük.

Segítsen, áldjon Isten benneteket

Fejedelmetek is immár csak voltam én —

Jer, hitvesem! (*Kézénfogja a fejedelemisszonyt, aki könnyes szemmel néz rá s föláll. A trón lépcsőjén lefelé indulnak, Bercsényi útjukat állja.*)

Bercsényi: Hah, isteni béketűrés, ti rendek!

De nem addig a'! Nem addig a'!

Óh még vagyok annyi, — még Bercsényi vagyok,

Nem porszem ennek a trónnak lépcsején,

Hogy felségteknek — amikor így akarnak —

Ieszállni róla — útjukat álljam!

Kiáltások: Ugy van!.. Ne hagyjuk!.. Ugy van!..

Bercsényi: Már szent igaz, én hogy imádlak fejedélmem,

De ellened kell szólnom most nekem!

Királyválasztás nincs ma még!

Lesz hát egyéb!

Királyunk lenni te nem akarsz!

Hagyod fejedelmi trónodat is...

Hát ezt, ahogy te nekünk

Hazád üdvére valónak hirdeted,

Nem — biz' nem értem én!

Érteni úgy nem is akarom!

Kiáltások: Ugy van!.. Ugy van!..

Bercsényi: Mást hiszek, mást vallok,

Keserves haraggal ím mást is hirdetek:

Hajh, annak az eskünek, annak a trónhagyásnak

Gaz árulás az oka, ti rendek —

Rákóczi: Elég, ne tovább!

Bercsényi: Óh szent jogom ám e szó!

Gaz árulás setteng sorainkban,

Orv cinkosok fenekednek

Hazánk, fejedelmünk szent ügye ellen!

Kiáltások: Rakovszky! Okolicsányi!

Túrócznak rendei árulók!

(Zaj, kavarodás.)

Rákóczi: Szégyent ne hánytorgassunk

E mai nagy napon!

Bercsényi: E nagy napon pusztuljon minden szégyen!

Titkos levelek raja szállt hazaszerte —

*(Nagy levélcsomót dob a gyűlés asztalára, ahonnan a közel-
állók szétkapkodják.)*

Im lássa, ki még nem látta talán...

Óh adhatok ám kezetekbe többet is!

Vesszen ma e rágalmak sziszegése

Hogy nagy Rákóczi Ferenc

Csak önző célért tör uralomra,

S hiúságból vesztibe dönti honát...

Rákóczi: Hazámnak rendei!

Nem sérthet engem ily gyanú!

Bercsényi: Ez már nem a te ügyed fejedelmem!

Az árulást büntetni kell!

Titkon vádaskodók, elő!

Rakovszky, Okolicsányi!

Ide álljatok! Ej, tán tuszkolásra vártok?

*(Dulakodás, lábdobogás, Rákóczi elé tuszkolják a túró-
cziakat.)*

Rakovszky: Igaz, mi írtuk e leveleket...

De hát e hosszú hadviselés

Nem dülta-e föl végkép a hazát?

Magyar seregek, német seregek

Egyként sarcolják szerte a népet...

Bercsényi: Túróczon alig járt egy csapat is!

Okolicsányi: Vér s pénzadó már akkora rajtunk,

Hogy annyit a császár sem követelt —

Bercsényi: Véres Júdáspénz kellene hát!

Rakovszky: Eh! Árulók volnánk mi ezért?

Vallom hát nyíltan is ím:

Ily független nép, ily szabad ország

Kongó, libertas meg mi egyéb

Mind szép fejedelmi ajándék;

De mit ér, de mit ér!

A földbe az élet magja helyett

Nem kell-e vetnünk holtak tetemét?

S halált vetvén, nemcsak halált aratunk-e?

S felséged ezt folytatni akarja!

Mig rommá nem dől minden a trónja körül?

Bercsényi: Hah! Ily merész az árulás?!

(Megdöbbenés csöndje pillanatokig.)

És ti — ti többiek? .. Ej, sem szó, sem ököl?

Hát akkor — akkor megfelelek nekik én!

(Kardot ránt. Rákóczi lefogja.)

Ereszd a kardom, felség! Meg ne gátolj!

Rákóczi: Bercsényi, állj! .. Megtiltom! .. Kardodat! ..

Le azt a kardot! Így!

(A Bercsényi kezében földnek szegezett kardra baljával rátámaszkodik. A rendek döbbenve hallgatnak.)

Hazámnak rendei!

Nem sérthet engem az a vád!

Óh drága hazám!

Ki véremet, életemet,

Minden javamat

Neked szenteltem áldozatul —

Ki nőt, ki gyermekeket,

Üdvöt, szerencsét

Mind megvetettem, —

Kinek édes eleim is

Hozzád való szerelmökért

Kockára vetették mindenöket, —

Eltűröm ezt is, elszenvedem,

Magammal koporsómba viszem. . .

Mindentudó Isten, te tudod

Hogy önzőn én soha semmit sem kívántam. . .

Édes hazám,

Nem hihetsz rólam ily gyalázatot!

Negyedország, ősi birtokaimból

Amim még megmaradt

S szabad, hű pórjaim ezredei

Elég nekem, hogy hű fiadúl

Még harcolhassak igazadért

S ha kell, úgy haljak hősi halált. . .

Bercsényi: Nem úgy, fejedelmem!

Most már az Isten sem fékez meg engem!

(Kirántja kardos kezét Rákóczi balja alól.)

Enyém ez a kard —

Most már pusztúlnak ám a gazok! *(A tőrőczikra ront.)*
Rákóczi (hirtelen a tőrőczik és Bercsényi közé állva, ül-
tón terjeszti ki a karját):

Nem! Amíg a törvény nem ítél!

Bercsényi: Ah — eléjök állsz?!

Rákóczi: Nos, ugy-e a kardod a puszta légben is elakadt!

Bercsényi: Óh sátánmentő angyali irgalom!

Im hát Rákóczi Ferenc

Saját szentséges életét veti pajzsul

Kardom — s egy Okolicsányi közé!

Okolicsányi: De ha minket sújthat ítélet

Elítéltek hajh, nemcsak mi leszünk!..

Rakovszky: Felséged hős vezérei közt is

Akad ki úgy titokban — —

*(Óriási zaj. Bercsényi hirtelen döbbenéssel visszalöki kard-
 ját hüvelyébe és komoran néz körül.)*

Amit Bercsényi kardja nem tehetett meg —

(Kardcsattogás.Hörgés.)

Óh megteszi, megteszi Károlyié! *(Rakovszky elterül.)*

Rákóczi: Az Istenért, ti rendek! Félbe a gyilkolást!

Avagy bírói székünk már nem áll?

(A testőrök védőn fogják közre a tőrőczikat.)

Kiáltások (a nagy zajgásból kiszakadó mondatfoszlányok):

Ez hulla már... Hol a másik? Ott menti, viszi az őrség!..

(Károlyi és a vagdalkozók hüvelybe lökik kardjukat.)

Rákócziné: El innen, édes uram! Csak el innen!

(Remegve simul a fejedelemhez.)

Rákóczi: Magyarország rendei! Óh iszonyat,

Hogy így végződik ez a mai gyűlésünk!

— Óh mily dicsőnek kellett volna lennie! —

Igazságot vakindulat sohsem tehet...

Én csak igazságtévő szabadítással

Vezethetem diadalra nemzetemet...

A rendek: Éljen fejedelmünk!

Rákóczi: Most még fejedelmetek én,

Hogy az ország üdve prédává ne essék,

Míg sorsán más lesz őr: az új király!

Bercsényi: Hazámnak rendei, — mindegy a cím!

Urunk csak ő, Rákóczi Ferenc!

S ha már királyunk ő im nem lehet,

Ne is válasszunk semmiféle királyt!

A rendek: Nem választunk királyt!

Bercsényi: Éljen Rákóczi Ferenc!

Királyoknál dicsőbb fejedelmünk! *(Eljenzés.)*

Rákóczi: Csak lelkiismeretemnek

Hű, erős szolgája lehessek. —

Isten veletek. — Jer hitvesem. *(A fejedelemasszonnyal és
 kíséretével vissza a kisterembe.)*

*Kiáltások: Éljen fejedelmünk! Éljen fejedelemasszonyunk!
(Az ajtószárnyak egybeescsukódnak, mire az éljenzés már csak
tompítottan hangzik.)*

Rákócziné: Hiába minden! Látom vesztedet!..

Rákóczi: S én vesztemen túl — örök győzelmemet.

V.

A MAGYAR SZABADSÁG MÁR CSAK TE MAGAD VAGY

*Egyik kuruc sebét kötözgeti az útszélen, szikla tövében,
ládákkal megrakott társzekér mellett és tompa hangon
énekel.)*

Hej kuruc dicsőség, fegyver le nem bírt...

Árulás, kór, inség, ásott neked sírt.

*Másik kuruc: Mit is várunk még itt? Menjünk, mi is men-
jünk!*

Öreg kuruc: Haj, ahun a határ (letérdel)

Országvédő hérczek!...

Első kuruc: Segítségért erre ment el fejedelmünk

Hej, hadd várjuk vissza! Majd csak erre tér meg!

Harmadik kuruc: Urunkat várjátok?! Ha jön is, hiába!

Öreg kuruc: Már Munkács is oda, az utolsó vár.

Harmadik kuruc: Mentjük népét, kincsét... Ihol kamarása:

Jó Mikes Kelemen... Vissza az se várja...

*(Jön Mikes. A ládával megrakott társzekérhez siet. Nyoma-
mában sebesültek, asszonyok, leányok, gyermekek nyomor-
úságos csapata.)*

Öreg kuruc: Már az sem, — az a friss, diákarcú ember?

Kamarás úr, lelkem, bízni maga sem mer?

Vén kérdez fiatal: mi lesz hát a sorsunk?

Mikes: Öreg apám, bizony együtt kell hujdosnunk.

Csak kordéink ide feldöcöghessenek —

Pihenünk itt kissé, aztán — ill' a berek!

(A sziklatömbre áll.)

Itt ez a szirt még Magyarország

Ott az a völgy már Lengyelország...

Bérces hágó, te behoztad

Mi honszerző őseinket...

Hajh, az a hon rombaroskadt...

Honvesztőket, vess ki minket!

Öreg kuruc: Isten hozzád, édes hazánk!

*(Egyre újabb menekülők vonulnak át a színen. Társzeke-
rek nyikorgása, nyerítés. Szekerek megállása hallatszik.)*

Mikes búsan figyel mindent.)

Egyik sebesült: Koldus-csonkán is csak áldunk!

A többi: Mindig áldunk!

Egyik gyermek: Óh, hol maradt édes apánk?

A többi: Édes apánk!

Nők: Hová lett a boldogságunk!

A többi: Boldogságunk!

Egyik asszony: Oh én párom, édes uram!

Másik asszony: Oh derék jó legényfiam!

Egyik leány: Szép szerelemes vőlegényem!

Öreg kuruc: Szabadságunk romjaiban!

Mind: Holtan, vérben! Holtan, vérben!

(Távolból kürtszó; egyre közelebb, egyre erősebben.)

Mikes (lenéz a völgybe): Emberek! Emberek! Lengyel völgyből — hallga —

Öreg kuruc: Kamarás úr, biz' ez kuruckürtnek hangja...

Mikes: Hiszen az én szívem nagyot azért dobban:

Mit jelent ez a hang, én tudom legjobban!

Ezt urunk kürtöse fújja, hej, azt fújja:

Rákóczi Ferenc jön, erre hozza útja!

Öreg kuruc és a többi: Rákóczi Ferenc jön!

Erre jön!

(Távolból újjongás hallik.) Hol? Merre?

Mikes: Kürtöse ihol már! Oda nézzetek le!

Kuruc vitéz: Kurucok, adj' Isten, kurucok!

Jön, jön fejedelmünk!

Mikes: Ott Bercsényi lám előre fölrobog!

S ott — Belz nádorasszonya!

Ah és leszállnak im lovaikról...

Lám, lám, a nagyasszony —

Italt ad egy sebesültnek!...

Első kuruc: Annak meg ott a fejedelem!

(Erős patkócsattogás, nyerítés.)

Mikes: Oh — Isten hozta főgenerális urunkat!

*Bercsényi (hallani, ahogy leugrik a lováról. Magából ki-
kelve ront be a színre.):*

Mi az itt Mikesem? Mi vész tör itt ki hazánkból?

Hát országunknak e bérckapuja

Mily pokoli romlás vulkántorka lett,

Hogy ennyi kín, nyomor, átok

Dől rajta ki üszkös áradatul!

Hát oly pokollá vált Magyarország?!

Mikes: Menekülnünk kell, menekülnünk!

Bercsényi: Eh, vissza! Hisz itt fejedelmünk!

S a lengyel testvérnemzet serege.

*(Rákóczi jön kíséretével s a fejedelemasszony a nádor-
néval.)*

Rákóczi: Oh vissza térünk, vissza hazánkba!

(Nejéhez és a nádornéhez.)

Ez már a határ, én édes hitvesem, —

Köszönöm, hogy elkísértetek eddig.

Itt már veszedelmek tája nyílik...

Most fordulj vissza Ilonánkkal!

Neked, jóságos Ilonánk,
 A vendéglátást áldón köszönöm... *(Kézét csókol.)*
 Óvd, óvd váradban édesemet!
(Hitvesét megöleli, megcsókolja.)
 Nos, térjetek már vissza most,
 Mielőtt beesteledik!

Rákócziné: Oh nézd, nézd, mily szomorúság! —

Munkács, úgy-e, arrafelé van? —
 Mily gyászszalag húzódik a síkról?!
 Mind, mind menekülők!
 Én édes uram, mi a célod?!
 Oh fordulj vissza velünk!
 Ilonám, hát kérleld, kérleld te is őt!

A nádorné: Ne rémüldözz te ezen a gyászon!

Nézd, nézd, mihelyt látják uradat,
 Mint hogyha halottak föltámadása volna!

Rákóczi: Mi az kamarásom?

Hova itt e társzekerekkel?

Mikes: Oh hisz mindenki s minden menekül!

Munkács aligha pár napig állhat.
 Gondoltam biztonságba viszem
 Az ősi kincseket!

Rákóczi: Csak vissza, vissza!

Fegyverre váltjuk mind e kincseket!

Mikes: Hahóha! Szekeresek!

Kicsit pihenünk még, aztán vissza, haza!

Kiáltások: Vissza? Haza? Vissza! Haza!

Rákócziné: De hisz te vértanúságot akarsz!

Hiába jártál lásd az orosznál! ..

Rákóczi: Magunknak kell végig vívnunk a harcot!

Rákócziné: Oh büszke túsád

Lásd úgy fordult, mint megjósoltam én!

Nem használt még a hazádnak,

De a szövetségeseidnek

Már használt épp eleget!

Engedj legalább most végre szavamnak!

Nézd, én immár erős szívű nő —

Rákóczi: Bírj hát nem sírni végzetemen!

Rákócziné: Nos vigy magaddal hát a halálba!

Oh mily anyasors! Mily hitvesi végzet!

Most, most, amikor császári bosszú

Fiaimtól száműzött mindörökre,

Te is száműznél íme magadtól? —

Kell, hogy magaddal vigy a halálba!

Rákóczi: Nem! Nem szabad így a halálba rohannod!

A te sorsod most is: a gyermekeink!

Rákócziné: Oh jaj, sem uram már, sem fiaim!

A nádorné *(karonfogja Rákóczinét):*

Jer, még neked sincs jajra jogod!

Az ő nagy útja magányos út!
 A sorsa nem emberi sors
 Minden csillagra sugárzik a nap,
 De magához egyet sem ölelhet,
 Pályájáról egyhez se hajolhat...
 Jer, gyöngé asszony,
 Tanuljunk áldozatot!
 Te pedig, Rákóczi Ferenc
 Menj — menj — menj végzeted útján.
 Isten veled!

Rákóczi: Jó lélek, Isten áldjon.

(Kezet szorítanak. Rákóczi a feleségét mégegyszer megöleli, megcsókolja. Rákócziné hozzákapaszkodik.)

Hiába, édes hitvesem,

Karodat hiába fonod rám

Velem te nem jöhetsz. *(Kibontakozik.)*

Isten veletek! *(A nádorné elvezeti Rákóczinét. A színen maradók tisztelegnek. Bercsényi aztán Rákóczihoz lép. Lenéznek pár pillanatig a lengyel völgybe ulátúnők után.)*

Bercsényi: Hajh, hajh, fejedelmem,

Szegény nagyaszonyunk

Viszontlát-e még valaha minket?!

Rákóczi: Én, jól tudom, őt most láttam utólszor.

Bercsényi: Mi a terved, uram?

Hisz elcsüggedtél már te is!

Rákóczi: Tudd meg: csüggedni nincs okom.

Hát azt hiszed, váratlan ez a sors?

Frigyek hűtlen szakadása,

Árulás, kórság, inség és egyéb —

Óh azt hiszed, ennyi elég,

Hogy eldönthesse az én harcomat?

Megtettem ugyan mindent a frigyekért,

De az sem törhet meg, ha hiába!

Hisz jól tudod, volt gondom erre már...

És parancsomra Károlyi Sándor,

Legtöbb győzelmű vezérem

Szanaszét vérző hadainkat

Már egy haddá gyűjthette bizonnal

S amíg ez a had csatákba követ,

Nem vallhatunk mi kudarcot.

Bercsényi: S ha elvérzik majd ez a had is?

Rákóczi: Tovább küzd vértanúságunk...

S a vértanúság — az legyőzhetetlen.

(Távoli, közeledő lárma.)

Mi az ott? Akiket már visszaindítottunk,

Megint menekülnek, ideözönlének?

Kiáltások: Sűrűbe hamar! Jön a német!

Labanc meg német! El! El!

Bercsényi: Német?! Hej, hozd ide, hozd

Bosszúló Jehova-isten!
 Bercsényi kardja még el nem törött!
 Nyeregbe lengyeleim!

Rákóczi: Megállj! Vakon ne rohanj te veszélybe!

Bercsényi: Te óh csak vissza uram!

A te életedet mentsd meg a hazának! *(Elrohan.)*

Kiáltások: Hajrá! Németre! Labancra!

Rákóczi: Nem úgy! El erre, csak erre!

(Másfelé tereli a rohanókat.)

Titkos kerülőn el, egybegyűlt hadainkhoz!

Mit érne itt eféle tusán akármily hősi halálunk!

(Mikes is arrafelé indítja a társzekereket. Rohanás, szekérszörgés. Rákóczi nyugodtan, kardjára támaszkodva néz alá Magyarország felé.)

Hangok a lejtőről: Nosza labanc! Nosza német!

Más hangok: Hahó! Mit akartok?

Hisz vége a háborúnak!

Hangok: Mit? Vége a háborúnak?

Bercsényi hangja: Hazudsz! Hazudsz bitang! *(Bercsényi a színre visszatér. Nyomában német katonák fegyveresen, kuruc kapitányok fegyvertelenül. A menekülő rohanása megszűnt. A társzekér is megállt, mielőtt a színről eltűnhetett volna.)*

Német követ: Mi lengyel földre igyekszünk,

Német császári követség

Rákóczi Ferenchez!

Bercsényi: És kardos, puskás németekkel itt

Ej, Istennek miféle csodái ténferegnek? —

Kuruc kapitányok így, fegyvertelenül?!

Egyik fegyvertelen kuruc kapitány: A főgenerális úr...

Avagy itt a fejedelem?

Felséges úr,

Felséged elé

Ugy küldött minket a császár követével

Bizonyságtenni Károlyi Sándor,

Német követ: Fenséges úr! Megkötve a béke.

Rákóczi: A béke?!

Bercsényi: A béke?

Rákóczi: Miféle béke?!

Ugy győzött volna Károlyi Sándor?

Német követ: Fenséged összes ezredei

Mind letették a fegyvert.

Bercsényi: Szentséges Istenem!

Német követ: Meghódolt Károlyi Sándor!

Rákóczi: Utolsó árulás!

Bercsényi: Kényre-kegyelemre?

Német követ: Kegyelmes a császár!

És fenségedhez engem

Azért küldött, csak azért,

Hogy nagy császári kegyelmét megbizonyítsam.

Im itt a békekötés,

Még csak fenséged írja alá!

(Átnyújtja az okmányt, Rákóczi nem fogadja el.)

Rákóczi: Ha az én hadaim tették le a fegyvert

Oly üdvös, oly csupa áldás

Ugy fönségedre, mint a honára

S nem a császár hadai,

Nincs békekötés, nincs vége a harcnak!

Bercsényi: Nincs vége a harcnak!

Német követ: Fenséges úr! E békekötés

Hogy így nem vetheti el.

De mint is harcolhatna tovább?

Már Isten is ellene támadt.

A császár sorra végzett

Külföldi ellenségeivel

S egész nagy fölszabadult erejét

Fenséged ellen küldheti mind!

És pártján áll a szent atya is:

Fenséged ellen pápai átok

És átok minden híve ellen,

Ha a császárt el nem ismeri még.

Nos, a béke bár megkötve már,

Okmányát újra följánlom.

Fenséged is írja alá

S megmenti minden jogát,

Meg minden régi javát,

S még visszakapja fiait is.

(Eléje tartja az okmányt.)

Rákóczi: Cserébe hazámért,

Cserébe népem jogaiért!

Német követ: Óh, fenség, nem kell mingyárt döntenie.

Meggondolásra három egész hete van.

S bizony érdemes ám átvennie ezt az okmányt

És három hét alatt nyugodtan

Megismerkednie kedvezéseivel.

Rákóczi: Nos hadd veszem át —

De így!... De így!...

(Átveszi, széjjeltépi az iratot s darabjait a földre dobja.)

S eltépett kedvezéseivel

Hadd ismerkedjék itt az út pora!

Német követ: Mindegy! Megkötve mégis a béke!

S árulás, kór, inség tizedelte

Szegény kuruchad áldja a császárt!

Majd írnak új okmányt a vezérek!

Bercsényi: Nem! Nem lehet az!

Ők írták volna alá?

Ők — ezt a rongy papírost?!

(Fölkapkodja a papírosdarabokat.)

Hadd látom! .. Oh jaj! .. Az ő gaz írásuk!

Te is ott voltál? .. Te is? .. Te is ott?

(Sorra mellenragadja s megrázza a fegyvertelen kuruc kapitányokat.)

Oh, hogy valamennyi cinkostársatokat

Nem rázhatom meg — így!

Akartátok hát ti is ezt a békét?

Egy kapitány: A nemzet akarja, a vérbebukott.

S jogainkat mind megígérte a császár.

Rákóczi: Hogy esküszegő elődei módján

Soha meg ne tartsa ígéreteit!

Bercsényi: Óh átkozottak!

Német követ: Hűségükért királyuk,

Császárunk ő felsége iránt?!

Bercsényi: A császár sohasem lesz királyunk!

Élünk Magyarország rendei még!

Német követ: Rendek töredéke

Döntött úgy s nem döntött jogosan!

S most — már mind fölesküdték a rendek!

Bercsényi: A rendek is! .. Ez hát a magyar!

Rákóczi: Oly gyorsnak mégsem hittem a romlást.

Mindegy! Én föl nem esküszöm.

Mind (a követeken s a kíséretükön kívül):

Mi föl nem esküszünk!

Rákóczi (a német követhez):

El, vissza! Nekem dac az üzenetem!

Nincs vége a harcnak!

Német követ: Fenség! A kegyelmi idő

Három hét. — Ez ha letelt,

Dacolásán átok lesz a sorsa:

Halálos ítélet

Számúzi örökre!

Még három hét a kegyelmi idő.

Rákóczi: El! Vissza! Nem kell a császár kegyelme!

Német követ: Fenség, szavunk több nem lehet itt. Megyünk.

(A követség el.)

Rákóczi: Elárultál hát gyöngé nemzedék! ..

Elmúlsz... De új hit gyúl majd új szívekben,

Az én időm óh el fog jönni még!

Most — most Isten hozzád, Magyarország!

Bercsényi: Ugy, úgy! Dicső, dicső! *(Keserűt kacag.)* No legalább

Mehetünk most már nagyasszonyunk nyomába!

Rákóczi: Nem! Még messzebb visz immár tőle harcom!

Bercsényi: De hisz harcodnak vége, vége már!

Néped meg a császár

Békében kéjelegnek.

Miféle harcról álmodozol?

Hol volna? Sehol sincs ellenséged, uram!

Rákóczi: Mit ér a gúny?! Nem bódít az keservet.

S gúnyos kérdésed — csak most éledez?

Hol ellenségünk? Szemtől szembe hát

Hol láttad eddig? Tudod-e nevét?

Ki az, mi az? Tán a császár, a zsarnok?

Harcunkon most immár a harmadik, —

S két század óta egész sor — mikéntha

Csak egy lett volna, mindig ugyanegy?!

Bercsényi: Fölséges uram, nem értelek!

Rákóczi: Vagy orv tanácsa? Zsoldos hadai?

Avagy tán ama néhány árulónk?

Ily ellenség nem győzött volna le!

Más, láthatatlan rém a győztes itt!

Ott setteng szívről-szívre nemzetemben

S úgy bujtogat föl magyart magyar ellen:

Hogy egy se túrjon magánál különbet,

Mindegyik mindent féltsen mindegyiktől

Nem bánva a ráleső idegent.

Bercsényi: Láthatatlan rém, magyar kárhozat!

Rákóczi: Ős ellenségünk! Árva hazánkon

Ezért lehet úr idegen hatalom

S ha ölelő, — ha fojtogató:

Egy átok! Óh nem a császár,

En-népem vet ki hazámból!

De majd fölérez erre a bűnre

Öngyilkos lelkiismerete...

Az én időm óh el fog jönni még!

Bercsényi: Hajh, de az én megvénült csontjaimnak

Mit ér ily szép remény!

Magyar szabadság, véged már neked!

Nem a német, hajh nem a német,

Az Isten vert meg pártos nemzetem!

Mehetünk, fejedelmem, hontalan kurucokkal

Magunk is immár hontalan kurucok!

Fuvathatsz már új indulót — kamarásod

Cókmókos hősi szekereregének

S majd válthatod már

Fegyverré ősi kincseidet!

Rákóczi: Ah! Ősi kincseim!

Kamarásom! .. Jer, jer, hú Mikesem!

Aranyholmik, ezüsthalmik szekeréről

Rakass le minden ládát! .. S nyiss föl minden lakatot!

(*Mikes engedelmeskedik.*)

Jertek, ti csonka hősök!

Jertek, ti árvák és ti özvegyek!

Jertek ti mind, kik harcom végzetén

Oly bús életre elkárhoztatok,

Hogy nem bírhattok halni már hazánkért:

Jertek s nosza osztoszodjatok itt

Én ősi kincseimen! S úgy térjetez haza...

Csak osszad, osszad, jó Mikes Kelemen!

(Mikes előszedi a kincseket. Bercsényi a szekérhez támaszkodva nézi a jelenetet. Rákóczi egyes kincsdarabokat a kezébe vesz, elmereng rajtok, egyiket-másikat meg is csókolja s így adja át Mikesnek kiosztásra.)

Hangok: Óh jószágos fejedelemünk!

Rákóczi: S széledjetez el hazaszerte

S mit én itt osztottam ki tinektek,

Osszátok majd tovább ti azoknak,

Kik máshol néznek gyászban utánam!

Kik szintoly bénák, özvegyek, árvák, —

Osztozzatok velük becsülettel!

Bercsényi: S harcod legbúsabb sorsú hőse te,

Mondd, mily alamizsnát osztasz te magadnak?

Mi a terved, mikor nincs más hátra már,

Csak hasztalan remény, vagy a halál?!

Rákóczi: Halálos törre lett az én reményem, —

De élöknél is élőbbé fog ölni!

Bercsényi: Ezek itt csókolják köntösöd szegélyét...

De amazok, otthon, elárulóid, a cenkek...

Már köntösödre rég kockát vetettek!

(A szekér peremére könyököl s tenyerébe hajtja fejét.)

Fejedelem, — legjobb volna itt fejemet

Üres szekerednek löcsén szertezúznom!

Rákóczi: Minden kiosztva már?

(Egy felnyitatlan ládára mutat.)

Mikes: Egyetlen kincs maradt.

Bercsényi *(legyint a kezével):* De az már mitsem ér

Rákóczi: Kincs, mely már mitsem ér?

Mikes *(felnyitja a ládát, nagy iratsomókra mutat):*

Utolsó kincsünk, im az egyetlen!

Harcunk okmányai!

Rákóczi: Legfőbb kincsünk: igazunk tanúsága!

(Közeledő, erősödő énekszó hallik. Mind fölfigyelnek.)

Milyen új dacos ének ez? Kik jönnek így?

Mikes *(felszökken a sziklatömbre s lenéz a magyar völgybe):*

Hejh, zászlós, fegyveres kurucok...

Mingyárt ideérnek!

Ének: A tábor, a tábor

Meghódolhat százszor

Zászlóit hajthatja

Gaz Károlyi Sándor...

Rajta! Rajta! Rajta!

Mikes: Hahó! Vitézek!... Erre, csak erre!

(Fegyveres kuruccsapat tódul a színre. Pár zászlójuk is van.

Amint a fejedelmet megpillantják, újjongva járulnak elébe.)

Vezetőjük: Urunk, fejedelmünk,

Gyalázatból, gyászból,
 A majthényi pástról
 Im hozzád menekszünk!
 Tiéd karunk, kardunk,
 Vezess: élnünk, halnunk.
 Vezess, rajta, rajta!
 Utolsó nagy harcra!

Kuruc vitézek: Életre-halálra!

Utolsó nagy harcra!

Rákóczi: Szent zászlók! Szent kardok! —

Óh de mit akartok?!

Most ha harcra szállunk,

Mit érne halálunk?!

Menjetek, menjetek!

Vár tanyátok romban —

Építsetek újjá!

Vár vissza földetek

Vérrel virágzottan —

S majd kalász borul rá!

Most — napom hanyatlík.

Várjatok, míg virrad...

Kurucok vezetője: Óh de zászlóinkat

Fényes kardjainkat

Hogyan mentsük addig?!

Bercsényi (gúnyosan kacag): Ássatok sírt, mélyet!

Abba temessétek!

Rákóczi: De új dicsőségnek

Szent jövője végett!

Kurucok vezetője: Jaj, hát meghalt — meghalt a mi
 dicsőségünk?

Hogy sírját kell ásnunk!.. S gyászban hazatérnünk!

Rákóczi: Bizony, ássatok sírt fegyvereiteknek!

Akár itt is mingyárt...

Fegyveresen haza már ti nem térhettek...

A mi dicsőségünk bizony-bizony így járt.

Bercsényi:

Sírásó szerszámtok persze nincs! (*Keserűt kacag.*)

Kuruc vitéz: Van kardunk!

Jó lesz az annak is... Hej, bár mást akartunk...

Mikes: S tárogatók, zászlók, fegyverek sírjába —

Koporsónak: üres pár kincstartó láda...

Jó, hogy kincsét itt most szétszórta felséged!

Másik kuruc: Ássuk meg hát, ássuk azt a sírt, a mélyet!

Rákóczi: S a mit most elástok,

Szöjjétek mesébe

Gyermekeiteknek!

Ők eljönnek érte,

Ha betelt az átok

Ha ti nem jöhettek.

Eljő még az idő,
 A mi kardjainkat feltündököltető;
 A mi zászlóinkat egekig emelő;
 Tárogatóinkat sírnyitón zengető.
(A kurucok közben zászlóikat begöngyölték, fegyvereikkel, tárogatóikkal az üres ládába rakosgatták és most a sírásúhoz fognak.)

Bercsényi (a sírásást nézve):

Eh, bár fekehetném én is ebben a sírban,
 Hogy ne átkozzam nemzetemet!

Rákóczi: Ne csüggedjél és ne dühöngj,
 Nagy végzetünkkel pörbe ne szállj!

Bercsényi: Óh, pörbe szállok az éggel is immár,
 Óh, pörbe, uram, még te veled is!

Hisz semmiféle frigyreményért
 Egy percre sem lett volna szabad
 Elmozdulnunk hadainktól!

Nem hálózhatta volna be akkor

Gaz kishitűség, gaz árulás!

Ezt tudnunk kellett volna előre!

Rákóczi: Te nem tudtad, mi vitt ki hazánkból

S hogy téged is mért vittelek el.

E mai nemzedék, nem volt-e csupán csak kard a kezemben?

Kard, — mit már annyi szilaj csata rongált!

S pengéje s markolata —

Éreztem, hogy már szerteosóben, —

Kezem fogása tartja csak össze!

S mikor csak vértanúsággal

Menthettük volna tusánk igazát:

Utolsó harcon ha kihull kezemből,

Nem ellenségünk veszt el, hanem ez a kard, —

Nem kellett-e próbára vetnem:

Szerezhet-e vértanúságot,

Vagy csak halálos balesetet?!

S a kard — ime látod —

Mihelyt nem fogtam, szerteesett!

Bercsényi: Hajh, szerteesett!

Rákóczi: De nem tusán! Nem balesetül.

Igy sem harcom, sem az eszménk

El nem bukott, mert föl nem adtam én!

Megyek új fegyvert szerezni világgá

S míg csak lélekzem e földön,

Úgy hívom harcra szüntelenül

Úgyünk mellé a világot!

Most életem lesz vértanúság,

Fájóbb ezernyi halálnál.

S ha fegyver egy életem át nem akad,

Leszek hát népem zsarnoka ellen.

Leszek népem megalkuvása ellen

Síromban is dac, tiltakozás,

Leszek eszménk fegyvere én magam!

Bercsényi: Holtodban válthatnád meg a népet,

Ha életedben cserbenhagyott?!

Rákóczi: Óh nemzetszabadításra

Kevés csak egy életnyi vezérség!

Tagadjon csak meg a nemzetem engem

Minél hálátlanabbul, —

Csak én őt meg ne tagadjam!

Vezeklő lelkiismerete

Majd annál hőbbben bánja bűnét

Új és új nemzedékeken át.

S szívében új meg új életre kelve

Leszek vezére százszor is újra,

Míg csak nem győz a föltámadt szabadság!

(A kurucok a sírgödört most már megásták. A fegyverrel, tárogatókkal, zászlószárnyakkal megtömött kincsesládákat kötélben leeresztik a gödörbe s elföldelik. A kötélhurrogás és a rögdübürgés mintha koporsókon hangzanék. Sokan leterdélnek, imádkoznak. Rákóczi összekulcsolta kezét s úgy nézi a jelenetet.)

Bercsényi: Óh jaj, uram, fejedelmem,

Ez a rögdübürgés nem úgy döng-e szívedbe,

Minthogyha egész népünk sírjából hangzanék?!

Kurucok (rögöket, hantokat halmozva):

Isten hozzád, dicsőségünk!

Eltemettünk, gyászban élünk!

Lesz-e még oly idő,

A mi kardjainkat feltündököltető?

A mi zászlóinkat egekig emelő?

Tárogatóinkat sírnyitón zengető?

(A halmot pázsittal takarják.)

Bercsényi: Szegény fejedelmem,

A magyar szabadság

Már csak te magad vagy, —

Bolyonghatsz hontalanul!

Szabadságát a magyar

Végkép sohse bírja kivívni

S porladhatsz majd — nem is idegenben,

Hazádban is még hontalanul!*

Rákóczi: Ne káromolj, — elég, ha siratsz!

Sírd, sírd el az én fájdalمامat is!

Hisz lángja elégeti könnyeimet!

Már mennyit kellett vesztenem eddig,

Im népemért még népemet is!

És mennyit kell még vesztenem eztán,

* Ez 1906-ban jelent meg, a drámai költemény első kiadásában: a Vasárnapi Ujság karácsonyi Albumában.

Hogy egész éltetnek célja ne vesszen!
 Mindenható Isten! Nem örület-e,
 Hogy csak ez a nagy hit nem hagy el engem?!
 Fölszabadulsz még rab hazám!
 Földedre meghoz engem még utam, —
 Földedre, vagy — földedbe talán,
 De diadalmasan!

Bercsényi: Jer, jer uram, nézd ezt a sírt itt...
 Gyönyörű pázsittal mily szépen betakarták! —
 Én — hadd tűzöm belé
 A kardomat keresztnek! — — —
 S gyerünk már innen is el...
 Nagyasszonyunk nyomába...
 Ne sírjon szegény — ne sírjon hiába!

Rákóczi: Nem arra, nem, hol asszonykönny ragyog,
 Én immár egyedül vagyok...
 Isten hozzátok, akik hazatértetek...
 És Isten hozzád apáim röge!

A hazatérők vezetője:
 Urunk, fejedelmünk! S ti kibujdosó testvérek!
 Oh visszahozzon Isten!

Kiáltások (mindenfélől):
 Oh visszahozzon! Hazasegítsen! (*Rákóczi el.*)

Mikes (Bercsényihez): Hisz minden éjre hajnal nem jön-e?

Bercsényi: De a mi napunk nem tűnt-e örökre le?..

Kiáltások (távolodón):

Isten hozzátok!.. Isten visszahozzon!..

Bercsényi: Szabadság népe — örök rabszolgasorson!
 (*Mikessel Rákóczi nyomába el.*)

VI.

ÖRÖK HARC! TORJ KI LELKEM, UTOLSÓ BORTONODBÓL!

Magyar követ: Urunk, fejedelmünk, szegény Magyarország
 Negyedszázad óta mindig visszavárja...
 Hadd vihessünk haza jóhírt Rodostóból!
 Halálos nehéz köd hiába borult ránk
 A majthényi páston... Elárvult táborunk
 Hiába hanyatlott ellenség kezére!
 Gyáva nagyuraink császári parancsra
 A nemzet nevében gaz, cudar törvénnyel
 Hiába gyalázták felségedet akkor
 Hazaárulónak! Óh ők: nem a nemzet.
 Az az árva nemzet sebeit hegesztve
 Negyedszázad óta csak azt suttogja egyre:
 Szabadok leszünk még, — él még fejedelmünk!
Rákóczi: Nem sokáig immár. Édes hazám földjét

Halandó szememmel én már sohse látom.
 De képe lelkemben elrabolhatatlan
 S földjéből a részem — ez a pár maréknyi
 Itt ebben a kicsi üvegkoporsóban —
*(Rámutat egy kisasztalon álló ezüsfoglalatú üvegládács-
 kára, amelyben földgörmögyök láthatók.)*
 Vén szememnek immár az egész magyar föld —
 Jó lesz fejem alá sírbeli párnának.

Magyar követ: Óh mi fejedelmünk, — mit kórság, öregség!

Ott a haza földjén eltűnnék szívéből.
 De már a mi harcunk gondba, fáradásba
 Óh nem is igázná! Hazatérte is már
 Száz haddal fölérne, már győzelem volna!
 Évek búja, gyásza ne ámitsa lelkét,
 Hogy harcba szállnia késő volna, késő....

Rákóczi: Nem hogy késő — de, korai még!

Nem kórság, nem öregség,
 Nem kishit, nem sértettszívűség, —
 Óh, más tilt messze hazámtól:
 E halandó szívnek itt e világon
 Már csak halottai vannak...
 Hős társaim már mind odatértek,
 Hova századévek úgy toborozzák
 Nagy óriási dalia-haddá
 A magyar szabadság vértanúit!
 S még nincsenek ők elegen!
 Nekem itt kell halmom, száműzetésben.
 Ám, egykor mind hazatérünk
 Új névvel és új alakban!
 Most — nincs föltámadás kora még.

Magyar követ: Pedig otthon immár hegyeink csöndjében

Titkos útainkon, titkos táborokban
 Mintha föltámadás harsonája szólna...
 Új tárogatóink új riadót zengnek —
 Hejh, milyen riadót! — — Meddig, mire várjunk?
 Nem támadhat-e föl már most is a nemzet?

Rákóczi: Lázálmú, félholt rabivadék,

Óh tudod-e hát mi vagy te nekem,
 Nos, megmutatom, lásd — enfiaimban!

Magyar követ: Ah, itt a hercegek?!

Rákóczi: Itt, itt, — akikben a vérem, a lelkem

Hasztalanul született e világra, —
 Akiket rabságba vitt az a végzet,
 Min én rabságból törtem elő.
 Akikben a zsarnok elölte a lángot,
 Melyet nem bírt kiölni belőlem; —
 Akiket bölcsőkoruk óta,
 Egy emberöltőn át rabokul —
 Nem börtönödük békóiba verve

De óh, fojtón buja pompa ölén,
 Gyönyörök mérgetlehelő koszorúján
 Láncolt romlásba a császár, —
 Hogy végre már kegyesen mosolyogva
 Címeiket s uradalmakat osztva nekik
 Hozzám is engedhette ím őket —
 Veszélytelenül, —
 Élőhalottakul
 Én két fiamat. . .

Magyar követ: Élőhalottakul?!

Rákóczi: Menj, főkamrásom,
 Menj értök, jó Mikesem,
 Szólítsd őket búcsúzásra. (*Mikes el.*)
 Óh mint egész mai nemzetemet,
 Lássátok, mint kell megsiratnom őket. . .
 Hajótok mellett ott a hajójuk —
 Már indulásra készen. . .

Magyar követ: Elküldi fiait, nagyurunk?

Rákóczi: El, messze, ahol sem a ti epedéstek,
 Sem önző idegen érdek
 Ne férhessen közelökbe,
 Könnyelmű harcra ne csalhassa őket!
 Rákóczi-hősök ügyét
 Ne ronthassák meg korcs Rákócziak!
 Ott az a hajó
 Koporsójukként kél velök útra, —
 A frank követ hajója —
 Nem, nem császári ajándékföldeikre —
 Óh oly föld még sírjuk se legyen. . .
 Frankhon királya távoli parton
 Temetőnyi földet adott nekem egykor,
 Hogy ott temessem el álmaimat, —
 Jó lesz élő-halott fiaimnak!
 Az én dacos álmaim élnek örökre!

Magyar követ: Nagy Isten! Óh mint vesztethetnéd el így

Rákócziak dicsó ivadékát!
 Az atyai láng sohse gyúlna ki bennök?
 Fölséges anyjuk — áldassék pora: —
 Hiába szenvedett meg értök?
 Hiába szította szívökben ezt a lángot,
 Hisz azért száműzte tőlük a császár
 Mert titkon úgy gyújtotta magyarrá
 Rablelkük idegen éjét.

Rákóczi: Későn! S akkor sem e láng lobogásán!

Hiába ígezett ő ajakukra
 Magyar beszédet, ha e beszédből
 Féltőn oltotta ki azt a tüzet!
 Óh hogyha tudta volna, amit sohse hitt:
 Mily bűvös erő az a láng,

Attól mint hamvadt volna le róluk
 Lágy lánc a gyilkos kéjkoszorúknak,
 Miktől immár egyiknek a lelke,
 Másiknak a teste tört meg örökre!

Magyar követ: Hát hiába vártuk,

Hogy vezéreinkül
 Ők is hazatérnek?!

Rákóczi: Egyik — hinnétek — ép, erős, —

De szeméből úgy mered ki sötétén

A lélek mély, örök éje!

A másik — roskatag árny... —

Tán lángra gyúlna a lelke, —

De hiába reményeitek, —

Lidérc-tűz csalna hinárba!

Bármint reméltem valaha rég,

Tusám örököül egyikre se szállhat... —

Megrontott nemzedék

Nem, nem vívhatja szent küzdelmemet!

(Mikes kíséretében jönnek: József és György hercegek.

József eszményien szép, halottápadt arcú férfi. Szeméből

halálos kórság láza tüzel. György nehézkes, tétova járású

és nézésű hatalmas alak.)

Rákóczi: Fiaim!

József: Apám! Óh itt e leventék! —

Való-e a hír,

Hazádba hívnak?

Óh hadd megyek veled én!

A császár ellen, gyilkosom ellen!

Rákóczi: Fiam, szegény fiam,

Nem szállhatunk mi hadba még!

György: Apám! Óh kegyes a császár... —

A császár kedvel engem!

József: Ne tilts el, apám!

Ne hagyj kórágynak esnem!

Hadd hulljak el ott, a csaták mezején!

Rákóczi: Fiaim, fiaim!

Szegény hazánkért

Elestetek ti már!

Ajtónálló: A frank követ!

Rákóczi (Józsefet és Györgyöt is keblére vonja):

Búcsúznunk kell, fiaim!

(Rákóczi int, a követ belép.)

A frank követ: Felség! Indulhat még ma hajónk.

A kedvező szél' mind hatalmasabb!

József: Apám én teveled... —

Rákóczi: Fiam! Lásd, majd e leventék

Elsűgják otthon sorsotokat

S fegyverré lesz ti bukásotok is!

Fegyverré, megrontóitok ellen... —

(Megöleli, megcsókolja fiait.)

Isten veletek, szegény fiaim!

Követ úr, szerencsés legyen utazásuk!

Ő felségének a frank királynak

Könnyes hálám mond köszönetet.

A frank követ: Felséges úr! Az Isten óvja, áldja! (Tiszteleg.)

József: Isten veled, édesapánk!

György: Isten veled, Isten veled!

(A követ és a hercegek el.)

Rákóczi (szívéhez kap, majd végigsimítja szemét, homlokát):

Eh, balga könny!

Mikes: Jaj, uram, — a szíve?!

Mi lelte imént, hogy szívéhez kapott?

Rákóczi: Ne bánd Kelemen! Semmi, semmi...

S ti, népem követei,

Nos keljetek útatokra ti is!

Fiaimnak bús emléke kísérjen, —

Kövessen örök komor intelemül

Császári kegybe igazott

Rab nemzetemhez:

Mosolyt játszó császári bosszú

Mily orvúl tudja döfni a törét!

S vigyázatok! Vigyázzon a nemzet,

Valahányszor rá is ily orv kegy mosolyog.

(Künn a horgonyfelhúzás lánc-csörgése és trombitaszó jelzi a hajó indulását. Rákóczi az erkélyre megy és búcsút int.)

Indul a koporsó! ...

(A követekhez.)

Nagypéntek napja holnap...

Jaj, — föltámadni csak sírból lehet...

Föltámadásunk szent bölcsője a sír...

De óh — hol még a mi föltámadásunk!

Ha szívem tán már elhamvadra rég —

Majd hazatérek egykor, haza még!

Most, — most, — Isten veletek!

(Beesteledik, viharos felhők tornyosúlnak.)

Magyar követ: Hajh, búsulhat, elborúlhat

Rab magyarok bús hazája.

De urunkat, oltalmunkat

Mégis várja, egyre várja...

Isten felségedet óvja, segítse meg!

Mind: Óvja, segítse meg!

(Búcsúzó kézszorítások. A követeket Mikes ugyan kikíséri, de pár pillanat múlva visszatér Rákóczihoz, aki közben a hazai föld üvegszekrényes álványához támaszkodott. Most Mikes segítségével karosszékébe ül.)

Rákóczi: Ah, Kelemen, eltörődtem... Hadd pihenek le kissé

S a lelkemmel hadd legyen egyedül...

Még te is — te is hagyd magamra most.

Csak esteledéskor s csak te magad jer értem.
 S majd elvánszorgok kápolnánkba talán...
 Elnémult kis harangja helyett ma te szólíts.
 És most kérd udvarmesterünket: ügyelne,
 Hogy énhozzám ma senki teküved —
 Még gyertyagyújtó apródom se jöjjön...

Mikes: Úgy lesz uram.

Rákóczi: S tán kápolnánkba se menjünk...

Hisz van nekem — s a te képzeletednek is itt
 Égboltkupolás és tengerszőnyeges
 Nagytemplomunk... És jó imaszék ez az erkély...
 A getsemáni ei emlékein

Ma oltárunk az a messze-messze kert lesz,
 Ahol a mi édes urunktól, Jézusunktól
 Nem múlhatott el a keserű pohár...

Most, menj fiam... Vizionlátásra este...

Mikes: Enyhüljön szíve, jószágos fejedelmem.

Estvéli harangja boldogan lehessenek. *(El.)*

(Mikes távolodó lépéseinek hangja behallatszik a visszhangos folyosóról.)

Rákóczi: Ah, lépések mindmesszebb dobbanása — —

Bár szívemé is már így halna el —

És ő, ha este hozzám visszajön

Lélekharangom hadd lehetne ma!

Hisz élnem immár semmi, semmi sem köt,

Kinek mit ér ez a mostani életem?

Mit érek vajjon enmagamnak is?

Hajh, annak az igazi, mindig-egy enmagamnak,

Aki tán egyéb sem voltam, csak az a vágy —

Az a minden többi vágyamnál epesztőbb,

Hogy rab népemnek szabadítója lehessenek.

Óh árnyak!... Egyre körém gyűlő, komor árnyak,

Lelkemmél hát nem hagytok egyedül?!

Nos jó! Csak gyertek kétségeskedőim,

Sirotokból mind, mind... Hitves, jóbarátok,

Ellenség, mind, mind, csak vádoljatok!

Ma vádjaitokkal én ölöm szívemet.

Én kérdezem, én, — nem volt-e iszonyú bűn

Szabadító harcot kezdenem egykor,

Szabadító harcot — óh jaj, tudva tudón,

Hogy sok évszázad kell, sok nemzedék,

Míg diadalát kivívja ez a harc.

S hogy akár mindegyre győzve is — én magamat

És korszakom hős nemzedékeit

A messze, magasztos nagy cél ostroma útján

Csak lépcsőfokká vethetem áldozatúl!

Nem voltam-e én, én, én a legbűnösebb magyar?

Mentségem vajjon lehet-e az a rajongás,

Hogy minden többi magyarnál irigyeltebb —

A messze célnak elsőül s örömet
 Én áldoztam föl örökre mindenemet?
 S nem bűn-e most is vallva vallanom —
 Ily koldús rabbá elbukottan is,
 Hogy szent kötelesség volt az a példaadás!
 Nem bűn-e az ilyen példaadás maga is?
 Eszményiséggel vértanúságot idézni! —
 Nem bűn-e híznom most is a régi hitemben:
 Hogy eszményeknél nincs nagyobb erő!
 Hogy az eszmény, éppen mert elérhetetlen,
 Soha, óh soha meg nem semmisíthető...
 A vértanú harcot új s új utódok vívják mindnemesebben
 S amiért meghalnak, az egykor a sírjukon életté tör elő...
 Eszmények hőse bukhathat, de a győztes mégis ő!
 Óh árnyak, árnyak, nem bírtok ti velem!
 A lelkemet nem bírjátok le soha...
 De bánjatok el már elnyűtt fájdalmas szívemmel!
 Hadd vesszen ez az utolsó nyugőzőm,
 Hadd vesszen, ami valómból még veszendő:
 Megölhetetlen lelkem hadd szabaduljon!
 ... Óh Jézusom, te lelkek szabadítója,
 Te magadszántából mindenekért
 Óh mint vállaltad a legkínosabb halált
 S mint kell szenvedned azóta is egyre
 A keresztfánál is gyötrőbb kínzatást
 Valahányszor az ember szent ígéidet
 Csak szájjal vallja s tettel megtagadja,
 S mint vállalsz értünk újra meg újra keresztet,
 Míg eljön a te országod a földön is, —
 A te áldozatodhoz képest mi volt az enyém?
 Bocsásd meg óh, ha véték volt az a vágyam,
 Hogy a te példádhoz hű hasonlatossal
 Akartam népem megváltója lenni!...
 Óh szézezerszer lebírt fájdalom, —
 Leróva immár minden áldozat...
 Most fölszabadítlak, titkos bánatom!
 Döfd már szívembe most a gyilkodat!
(Távoli mennydörgés. Kis szünet; aztán közeledő lépések hangja.)
 Ah, újra az élet jön küszöbömre...
 Talán Kelemen már?...
*(Mikes óvatosan csak kis résnyire nyitja az ajtót s a mécs-
 láng elé úgy tartja a kezét, hogy a fény ne vetődjék Rá-
 kócira.)*

Mécsesen az a láng

Bár ravatalom gyertyáit gyújtani jönne!

(A távoli mennydörgés erősebben újul.)

Mikes *(belép)*: Nagyjó uram, nem néz csillag ma ránk.

Hadd gyújtok itt a karoscsillárra fényt még.

Elegendő gyász lesz az Isten sírja holnap...

(Meggyújtja a csillár gyertyáit.)

Rákóczi: Már mindegy, jó Kelemen: ha fény, ha sötétség...

(Szélzúgás támad s egyre erősödik.)

Mikes: Az ég s a tenger egyre zordabb...

Már hadd csukom be az erkély ajtaját.

Rákóczi: Ne csukd!... Őh tárd ki!...

Nekem már semmi sem árthat...

Ég, tenger vihara ott csak hadd karoljon át!

Segíts oda... Ugy, úgy... S hívd majd lelkiatyánkat...

(Messziről tárogatón kuruc-kesergő hangjai; távoli, de egyre erősebb mennydörgés.)

Mikes: Jóságos uram, jaj, a szíve, a szíve megint?!...

És most — most sír az a nóta is ott a hajón!

Rákóczi: Az enyhít... Az vigasztalom...

Üzen vele népem, azt üzeni benne,

Hogy az én keservem neki is keserve.

Nézd — ott a parton tábortűz lobog!

S a hajnalt váró kis magyar hajón

Dalolnak hajnalt váró magyarok...

Segítse meg őket az én Mindenhatóm!

Ének *(odakünn)*: „Hejh Rákóczi, Bercsényi!

Vitéz magyarok vezéri...

Bezerédi!...

Hova lettek magyar népnek

Élő tüköri?

Nemzetünknek hírszerzői,

Fényes csillagi!...”

(Az énekszó elhallgat s csak a tárogató zeng, miközben a szél zúgása és a távoli mennydörgés még erősebbé viharzik.)

Rákóczi: Őh, micsoda zengő tűz! — Szent gyászunk éjjelén...

Ami lángot Isten gyújtott valaha énbelém

Mind benne lobog, ragyog!...

Életem ez a dal... Örök dalom!

Mikes: De jaj, tán mégis árt... Megyek elhallgattatom.

Rákóczi: Nem! Ne! Hisz üdvösség ez!... Őh, ez a dal

Égbe visz életem álmaival.

(Szemét behúnyja s úgy lesi a dallamot.)

Mikes: Soha még így nem szólt tárogató!

Rákóczi *(húnyt szemmel; kezét előre nyujtva)*:

Mintha robogna hősi sereg...

Mikes: Ez lehet, ez — az az új riadó...

Erről szóltak a követek...

Otthon börtön lesi, halál —

Mégis szájról-szájra száll!

Rákóczi *(még mindig szemlehunyva; hangja egyre lázasabb)*:

Büszke tusák síri álmaiból

Győztes új élet ígérete szól!...

Mikes: Mily szilajon tör a viharon át!

Rákóczi *(szemlelőn bele-belekapkod a levegőbe)*:

Hadra-had... Őh — s elhull ime mind...

Mikes: Hívom a lelkiatyát!

(Mikes elrohan; amint ajtót nyitott, a gyertyák lángját az erkélyről becsapódó huzat eloltja. Sötétség. Rákóczi nem látható, csak egy-egy villámlobbanáskor, de mindaz, amiről beszél s amit lázas képzeletében lát, a sötétségbe vetítve nagy távlatokban csupa száguldó jelenésül sorjázik el.)

Rákóczi *(mint előbb)*: S mintha a földből nőne megint —

Új sereg... új tusa... újra meg újra...

Száguldó fellegek — villámlobogások útja...

S túl mindezen — te örökké csillagos, napos ég!...

S ti, Istennek soha egymást nem pusztító angyalai!

Őh harcom, hányszor fogsz elbukni még?...

És hányszor újra felviharzani!...

Míg népem végre boldog lesz és boldog az egész

emberiség...

(Nyílik az ajtó, de az égő mécsessel érkező Mikes valamint a nyomába lépő pap meg az orvos csak pillanatig láthatók, mert a szélroham azonnal eloltja a mécs lángját.)

Mikes: Hujh, ez a vihar! Eloltva minden gyertyaláng!

De vezetem uraimat!... Csak erre, lelkiatyánk!...

Csak erre, orvos urunk!... És gyújtok már világot...

(Mennydörgés újra meg újra.)

Az orvos: Világít a villám... Látom már, mi vár ott...

Mikes *(meggyújtotta már a méceszt és gyújtja a csillár gyertyáit)*: Jaj, az arca mily fakó — fakó fehér!

Az orvos: Orvos tudománya itt már keveset ér...

A pap: Isten, segítsd meg!

Mikes: Éledezik!... Szeme rebben!...

A pap: Felséges urunk!

Rákóczi *(felvonaglón)*: Örök harc!... Törj ki lelkem,

Törj ki utolsó börtönödből!

(Fölnyitja szemét, visszahanyatlik a karosszékebe.)

A pap: A mi jóságos Jézusunk nevében

Imádkozzunk nagypéntek jövetén.

Szent megnyugvásnak fohászat rebegjük! —

Mint Ő rebegte utolsó, nagy éjén!

(Rákóczi megcsókolja a feszületet.)

Rákóczi: Isten! Megváltónk atyja, miatyánk,

Vált meg fiadnak szent váltsága napján!

Igazságod mulandó eszközét

Edzzed halálban örök eszközzé! *(Szívéhez kap.)*

Eléget ez a tűz!...

Mi zsong? Mi zúg? Mi riad? *(Újra lehunyja szemét.)*

Őh szívem!... Örök küzdelmű szabadság —

A te szent riadód! (*Ismét fölvonaglik.*)

Az orvos: Csak a tenger zúg, — csak az ég dörög...

A pap: Im, vedd az Ur szent testét. Istenünk irgalma örök!

Rákóczi: Föl, — porból — sírból — föl poklokról —
mind ragyogóbb egekbe emelkedőn...

(*A vihar egyre hatalmasabban zeng-zúg.*)

Óh, harcom... örök harc... örök erőm!...

(*Kezét görcsösen szívére szorítva visszahanyatlik. Arca
átszellemül, szeme tágra nyíltan a végtelenbe néz.*)

A pap: Isten, könyörülj a hősi szenvedőn!

Mikes: Nagy ég! Segítség!...

Az orvos: Ez — a halál!

(*A vihar zúgásába távoli tárogató hang zendül.*)

A pap: Örök élet! Istenéhez a lelke visszaszáll.

Mikes: De rab honába is egykor még szabadítani hazatalál!

V É G E

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOMJEGYZÉK

A nevenincs virág	— — — — —	3
Áldás	— — — — —	4
A Hajnal Fia	— — — — —	4
Ének egy koszorúról	— — — — —	5
Szemek	— — — — —	7
Csak pénzt ne...	— — — — —	8
Arckép	— — — — —	9
Hej, az a fény...	— — — — —	10
Mindennap előlről	— — — — —	11
A sötét arcok	— — — — —	11
Még meddig	— — — — —	12
Gépek dalolnak	— — — — —	13
Csak körbe-körbe	— — — — —	14
Lélekvesztőn	— — — — —	15
Hollandia	— — — — —	16
Uccák során	— — — — —	17
Holdfény	— — — — —	18
Óh mennyi bűnöm...	— — — — —	18
Jézus filmje	— — — — —	19
Csak nézlek...	— — — — —	22
Zsarnokok emlékkönyvébe	— — — — —	23
Mit prézsmitálsz?	— — — — —	24
Ének az orszarvuról	— — — — —	24
Halk távoli furulyaszó	— — — — —	25
Huj, huj, hulla úr...	— — — — —	26
Vándorének	— — — — —	32
A tenger	— — — — —	33
Az idegen	— — — — —	33
Nincs olyan gyöngé élet	— — — — —	34
Világok láza	— — — — —	35
Bábeltoronyok	— — — — —	36
Vakság éjéből	— — — — —	37
Nem vagyok én az...	— — — — —	38
Elindult	— — — — —	38
Új élet felé	— — — — —	39
Idill	— — — — —	39
Kis márványasztal	— — — — —	41
Ady emlékének	— — — — —	43
Érezted-e már	— — — — —	44
Digitális	— — — — —	45
Friss, piros szájak	— — — — —	45
Ki gondol arra?	— — — — —	46
Naphegyre éjvölgyből	— — — — —	48

Emlékavatás	— — — — —	49
Az én húsvétom	— — — — —	50
Szent egyetértés	— — — — —	51
Kossuth szobrára	— — — — —	52
Örök virulás csillagán	— — — — —	52
Rém	— — — — —	53
A mi kis Erzsikénk	— — — — —	54
Gépmadaras ember	— — — — —	55
Megsiratlak...	— — — — —	55
Korszakunk	— — — — —	56
Örök Mohács	— — — — —	56
Madách homlokán túl	— — — — —	57
Az új erősnek	— — — — —	59
És jönnek az árnyak	— — — — —	59
Ha el tudsz menni...	— — — — —	60
Hol vagy szabadság?	— — — — —	60
Izzó betűk	— — — — —	61
Tanács	— — — — —	61
Mikor már gyors az idő	— — — — —	62
Istenkisértő	— — — — —	62
Halk bölcsődal a sír előtt	— — — — —	63
Tündérhajó	— — — — —	63
Korszakunk kedves dalosa	— — — — —	64
Utolsó lángok	— — — — —	64
Te Montblanc-ember	— — — — —	65
Óh őszi fák	— — — — —	65
Halál	— — — — —	66
Nirvána	— — — — —	66
Végrendelet	— — — — —	67
Ne csüggedezz, ne félj!	— — — — —	68
De messze semmi vagyok	— — — — —	69
Tar, szürke megint	— — — — —	69
Óh csak még egyszer	— — — — —	70
No, szent gázálarc!	— — — — —	70
Óh még ne menj el	— — — — —	71
Dalolj holt szívednek	— — — — —	71
Csak jönne már	— — — — —	72
Repül a fekete gályá repül...	— — — — —	73
Az én virágom	— — — — —	74
Rákóczi	— — — — —	75

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

